

הישיבה הארבע-מאות-ושישים-ואחת של הכנסת האחת-עשרה

יום שלישי, ה' באב התשמ"ח (19 ביולי 1988)

ירושלים, הכנסת, שעה 16:01

א. שאילתות ותשובות

חשובת השר לקליטת העלייה י' צור:
(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. כן, משרדנו פעל להגברת העלייה עלי-ידי שיפור תנאי הקליטה בארץ ובאמצעות פרויקטים משותפים למשרד ולמחלקת העלייה של הסוכנות. ואכן, בשנת 1987 היה גידול של 35% בעלייה בהשוואה ל-1986.

משרדנו פועל למניעת הירידה בתחומים רבים, ואלה הם:
א. פעולות חינוכיות בצה"ל; ב. פעולות חינוכיות בבתי-הספר ובתנועות הנוער; ג. טיפול בחושבים חוזרים — בשנת התקציב 1986/87 נעזרו כ-4,500 חושבים חוזרים בשירותי משרדנו; ד. פעילות בקרב בני יורדים; ה. הפעלת הקונסוליות הישראליות בכל הארצות ככתובת לישראלים חוזרים.

2. מספר העולים שהגיעו ב-1987 — 13,658. לגבי היורדים, עדיין אין לנו נתונים.

4182. יציאת יהודי ברית-המועצות

חבר הכנסת ה' דרוקמן שאל את השר לקליטת העלייה ביום כ"ב בשבט התשמ"ח (10 בפברואר 1988):

ב-1 בינואר 1988 הפעילו שלטונות ברית-המועצות את חוק ההגירה, שהוא פורמלי כחוק מ-1 בינואר 1987. פירוש הדבר הוא אי-קבלת בקשות יציאה ל-1,000 איש שאין להם קרובים מדרגה ראשונה בארץ: הורים, ילדים, אחיות, אחים, בעלים ונשים. ההערכה היא, כי חוק זה מונע כל אפשרות יציאה מ-90% מיהודי ברית-המועצות.

הוחמרו גם יתר המרכיבים של תהליך היציאה. לדוגמה: הזמן למתן תשובות על בקשות לעלייה הוארך מחודש ימים לחצי שנה ויותר.

הסירובים על-סמך העדר קרבה משפחתית מדרגה ראשונה ניתנים גם לאלה המחכים להיתרי יציאה במשך שנים רבות.

ברצוני לשאול:

1. הידועים לממשלת ישראל כל הנתונים דלעיל, והאם נכונים הם?
2. מדוע לא הגיבה ממשלת ישראל על ההתפתחות הזאת, תוך ניסיון לגייס את דעת הקהל בעולם כדי שלא יוחמרו התנאים כאמור לעיל?

השר לקליטת העלייה י' צור:

1. הנתונים שצינת בדבר חוק ההגירה נכונים, אם כי עלי להאיר עניינים אחרים: א. במקביל לידיעות שלפיהן הגבירו שלטונות ברית-המועצות את ההקפדה על חוקי ההגירה החדשים, יש לאחרונה ידיעות, שלפיהן אין מקפידים במחן האשרות בעניין דרגת הקרבה של משפחת המבקש השווה מחוץ לברית-המועצות: ב. זמן מחן התשובה על בקשות

היור' א' נחמיאס:

חברי הכנסת, אני מתכבד לפתוח את ישיבת הכנסת.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אבקש הצעה לסדר.

דן חיכון (הליכוד):

שיפתחו את הרמקולים, אין שומעים.

היור' א' נחמיאס:

חבר הכנסת תופיק טובי, אחרי השאילתות.

גאולה כהן (התחיה):

אבקש הצעה לסדר.

היור' א' נחמיאס:

כרשותך, אתן רשות להצעות לסדר מייד לאחר שנסיים את סעיף השאילתות ותשובות.

יאיר צבן (מפ"ם):

גם אני מבקש הצעה לסדר.

היור' א' נחמיאס:

בסדר, אדוני.

אדוני השר לקליטת העלייה, אני מזמין אותך להשיב על שאילתות של חברי הכנסת.

גאולה כהן (התחיה):

— — —

היור' א' נחמיאס:

אתן לכם להעלות הצעות לסדר מייד לאחר השאילתות. הבטחתי, ותראו שאני אקים.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

גם אני מבקש הצעה לסדר.

היור' א' נחמיאס:

אתן גם לחבר הכנסת יוסי שריד.

3802. מאזן ההגירה של ישראל

חבר הכנסת אי' לין שאל את השר לקליטת העלייה ביום כ"ז בחשוון התשמ"ח (19 בנובמבר 1987):

על-פי השנתון הסטטיסטי החדש, היה מאזן ההגירה לישראל בשנת 1986 שלילי: כנגד 14,300 יורדים, עלו ארצה 9,500 איש.

ברצוני לשאול:

1. האם פועל משרדך לשינוי המגמות של מיעוט העלייה וריכוז הירידה, ובאילו תחומים הוא פועל?

2. מה הם נתוני הירידה והעלייה לשנת 1987 שצופה משרדך?

באוניברסיטת חיפה, שוהים 1,100 בני קיבוצים בחוץ לארץ שלוש שנים ויותר.

2. אין בידני נתון כזה.

3 — 4. עליפי הסקר שהוזכר לעיל, שיעור היורדים שהם בני קיבוץ דומה לשיעור היורדים בני גילם בכלל אוכלוסיית ישראל היהודית.

5. משרד הקליטה יוזם ומשתתף בפעולות חינוך והסברה למניעת ירידה בקרב בני קיבוצים.

4412. נשירת יהודי בריית המועצות

חבר הכנסת ד' מגן שאל את השר לקליטת העלייה ביום כ"ד בסיוון התשמ"ח (9 ביוני 1988):

ברצוני לשאול:

1. האם נכון הפרסום, שלפיו עלו לישראל רק 40 מתוך 854 יהודים שעזבו במאי 1988 את בריית המועצות?

2. כיצד מתכוונת הממשלה להחמיר עם תופעה זו?

תשובת השר לקליטת העלייה י' צור:
(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. במאי 1988 עזבו את בריית המועצות 1,196 יהודים, ומתוכם הגיעו ארצה 135. 88.5% נשרו.

2. הנושא נדון בממשלה, בישיבתה ביום 19 ביוני 1988.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה רבה לאדוני השר לקליטת העלייה.

ב. הצעות לסדר

ועדת הכנסת, עם החלטה להביאה להצבעה בקריאה שנייה ובקריאה שלישית.

יושב ראש הוועדה קם והסביר, שהוא ביקש שלא להעמיד את הצעת החוק לדיון במליאת הכנסת בשבוע ההוא, כדי להבטיח שבשבוע הבא יהיה רוב לקבלת הצעת החוק במליאת הכנסת.

דן תיכון (הליכוד):
אין רוב.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
הנה, שוב היום, עוד לפני 10 דקות הופיעה הצעת החוק על לוח סדר היום. היא מונחת לפנינו על שולחן הכנסת. כשנכנסנו לישיבה — אין הצעת החוק.

אני רואה בהורדת הצעת החוק מסדר היום של הכנסת כניעה של יושב ראש הכנסת ל"גבירים" בכנסת, שלא רוצים להביא את הצעת החוק הזאת, שהוכנה בקפדנות במשך חודשים רבים של דיונים בוועדת הכנסת. הם מונעים את קבלתה בכנסת כרגע האחרון. הם רוצים, שהכנסת האחת-עשרה תסיים את עבודתה בלי חקיקה זו, שהיא לכבוד לכנסת.

היו"ר א' נחמיאס:

ולכן, מה מבקש אדוני?

לעלייה הוא בדרך כלל חודש ימים. ידועים מקרים בודדים בלבד שבהם הושהתה התשובה יותר מחודש. כל הפרטים בנושא ידועים זה כבר לממשלת ישראל ולגורמים הנוגעים בדבר.

2. ממשלת ישראל פעלה ופועלת בכל דרך אפשרית, פומבית ושאנה פומבית, עלי-מנת למנוע את החמרת התנאים.

4320. ירידת בני קיבוצים

חבר הכנסת מ' כהנא שאל את השר לקליטת העלייה ביום ו' בניסן התשמ"ח (24 במרס 1988):

לאחרונה פורסמו ידיעות רבות על ירידת בני הקיבוצים מהארץ.

ברצוני לשאול:

1. כמה בני קיבוצים ירדו מהארץ בחמש שנים האחרונות? כמה ירדו בשנה האחרונה?

2. כמה יהודים עזבו את הארץ בשנה שחלפה?

3. האם בעיית הירידה חמורה במיוחד בקרב בני הקיבוצים?

4. אם כן — מה הן הסיבות לכך?

5. מה עושה משרדך למניעת הירידה בקרב בני הקיבוצים?

תשובת השר לקליטת העלייה י' צור:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. עליפי נתוני המכון לחקר וללימוד הקיבוץ

היו"ר א' נחמיאס:

חבר הכנסת תופיק טובי, ביקשת הצעה לסדר, בבקשה.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אדוני היושב ראש, זה השבוע השני שאנחנו עדים לדבר חמור, לדעתי, בעבודת הכנסת, לדבר שלא היה לו תקדים.

דן תיכון (הליכוד):
היה תקדים.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
לא. אני מבקש, אל תפריע לי.

היו"ר א' נחמיאס:

סליחה, חבר הכנסת תופיק טובי, חבר הכנסת דן תיכון, אני מבקש את סליחתך, ואני מבקש ממך שלא להפריע.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
בשבוע שעבר הופיע על סדר היום של הכנסת הסעיף: הצעת חוק חסינות חברי הכנסת, זכויותיהם וחובותיהם, בקריאה שנייה ובקריאה שלישית. חוק זה ידוע בשם: איסור עיסוקים נוספים לחברי הכנסת.

כרגע האחרון נמחק הסעיף הזה מסדר היום, ללא כל הסבר. קמתי ושאלתי — כמו היום, במסגרת הצעה לסדר — מדוע אין הצעת החוק מובאת לקריאה שנייה ולקריאה שלישית, אף שכבר לפני חודש ימים הסתיימה הכנתה על ידי

גאולה כהן (התחיה):

— — —

דן תיכון (הליכוד):

— — —

היו"ר א' נחמיאס:

חבר הכנסת דן תיכון, אני קורא אותך לסדר פעם שנייה. חבר הכנסת צבן, המתן רגע. חברי וידידי סגן יושב־ראש הכנסת, חבר הכנסת דן תיכון, אני מבקש, רשום לפניך שקראתי אותך לסדר פעמיים.

גאולה כהן (התחיה):

— — —

היו"ר א' נחמיאס:

חברת הכנסת גאולה כהן, אני מבקש.

חבר הכנסת יאיר צבן, בבקשה.

יאיר צבן (מפ"ם):

אדוני היושב־ראש, אם יש רוב בכנסת התומך בחקיקה הזאת — הרוב הזה יכריע. אי־אפשר למשוך נושאים בעלי משמעות עקרונית בתכסיסי הונאה, וזאת מתוך כניעה לקבוצת חברי כנסת בעלי אינטרסים מאוד מיוחדים בפרשה הזאת. אני חושב שכבודה של הכנסת, מעמדה בציבור ומעמדה בפני עצמה עומדים כאן למבחן.

אני מבקש מיושב־ראש הכנסת שיתערב בעניין וישנה את ההחלטה, ואם לא — אכן להיענות לדרישה לכנס את ועדת הכנסת.

היו"ר א' נחמיאס:

חורה לחבר הכנסת יאיר צבן, חבר הכנסת יוסי שריד, בבקשה, הואל ברוב טובך לקצר.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אדוני היושב־ראש, בקיצור נמרץ, אני רוצה לומר שזו כנסת מושחתת.

היו"ר א' נחמיאס:

חס ושלום.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

זו כנסת מושחתת.

היו"ר א' נחמיאס:

חס ושלום.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אני קראתי בסוף השבוע דברים שלא ידעתי על קיומם, יש אנשים המקימים כאן עמותות כדי לפרנס את נשותיהם, את בניהם ואת עצמם. זו השחתה עמוקה ביותר היורדת לשורשי הפרלמנטריות והדמוקרטיה הישראלית. היום, החבורה המושחתת הזאת, חבורת המושחתים האלה — ואני יכול לפרש בשמות — רוצה להשתלט גם על הכנסת, לאחר שאנחנו מנהלים שנים ארוכות מאבק כדי לחסל, סוף סוף, את התופעה המכוערת והמגונה הזאת של עשיית רווחים תוך כדי ניצול מעמדם של חברי הכנסת.

עליך, היושב־ראש, להחליט עכשיו ידו של מי תהיה על העליונה: ידם של המושחתים ככנסת או ידם של האנשים שרוצים לבער את הנגע הזה — סוף סוף, ופעם אחת לתמיד — מקרבנו. עכשיו, בהחלטתך תלוי הדבר.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

אדוני היושב־ראש, אני מבקש להפסיק את ישיבת מליאת הכנסת ולקיים ישיבה דחופה של ועדת הכנסת, שתדון בהפרה חוזרת ונשנית של החלטותיה. לא ייתכן שיושב־ראש הוועדה יעשה עפר ואפר את החלטות ועדת הכנסת.

היו"ר א' נחמיאס:

חורה לחבר הכנסת תופיק טובי, חברת הכנסת גאולה כהן, בבקשה.

דן תיכון (הליכוד):

למה אתה צועק?

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

לא ייתכן כך, אתם מבזים את הכנסת.

דן תיכון (הליכוד):

צדיק בדורו...

היו"ר א' נחמיאס:

חבר הכנסת תופיק טובי, אמרת את דברך, עכשיו תקשיב בבקשה. חבר הכנסת דן תיכון, אני מזהיר, לא נוח לי ולא נעים לי להזהיר אותך, זה פשוט לא נוח לי, בבקשה, גברתי.

גאולה כהן (התחיה):

אני קוראת לך, אדוני יושב־ראש הכנסת, שלא לחת יד לקואליציה המגונה הזאת של אינטרסנטים, גם מן המערך וגם מן הליכוד, המנסה להוריד שוב את ההצעה של ועדת הכנסת, שעברה קריאה ראשונה. הצעה זו מטרתה למנוע את העירות הנורא, הנמשך כבר שנים, של מתן אפשרות לעיסוק נוסף לחברי הכנסת, עיוות שיש בו כעצם ביזוי של הכנסת.

אני קוראת לך, אדוני היושב־ראש, להעלות את הנושא הזה על סדר־היום, אחרי שוועדת הכנסת עברה במשך חודשים רבים על החוק הזה, כדי למנוע את השחתת המידות שיכולה להיות בבית הזה בגלל חסרוננו של חוק כזה.

אני מבקשת ממך שלא להיכנע עכשיו לשום לחץ משום צד, ולכבד את הכנסת.

חייקה גרוסמן (מפ"ם):

עד לפני זמן־מה זה היה על סדר־היום.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

זה היה לפני 10 דקות.

היו"ר א' נחמיאס:

בבקשה, חבר הכנסת צבן.

יאיר צבן (מפ"ם):

אדוני היושב־ראש, חברי הכנסת, מחרחש כאן מעשה רמייה שאין כמותו. לפני כמה שבועות, מתוך הסכם ג'נטלמני ובטענה שבמרכזי המפלגות נערכות בחירות, ביקשו מאתנו דחייה לכמה שבועות של חוק שעלה על שולחן הכנסת לחקיקה. מדובר בחוק שהוכן על־ידי ועדה ציבורית בראשותו של מבקר המדינה לשעבר, מר טוניק.

דן תיכון (הליכוד):

מה שאתה אומר אינו נכון.

יאיר צבן (מפ"ם):

מה לא נכון?

היו"ר א' נחמיאס:

חבר הכנסת דן תיכון, אני קורא אותך לסדר פעם ראשונה.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה לחבר הכנסת יוסי שריד. חבר הכנסת ז'אק אמיר, בבקשה.

יעקב ז'אק אמיר (המערך):

אדוני היושב־ראש, בהמשך להתעללות שהיתה הבוקר בחברי הכנסת בוועדת הכנסת, עת רמסו את כל כללי הדמוקרטיה ורצפצפו על תקנון הכנסת, אנחנו נדהמים עכשיו, בשעה 16:00, לשמוע שלאחר חודשים רבים ושנים רבות של דיונים בהצעת חוק שחיכת לעבור היום בכנסת, הצעת חוק הבאה למנוע מאתנו או ממספר מצומצם של חברי הכנסת לנצל את שירותם בכנסת, לנצל את שליחותם מטעם מפלגתם בכנסת כדי לעשות הון תועפות — מסירים את ההצעה מעל סדר־היום.

אדוני היושב־ראש, מאז הכנסת השמינית אני נלחם באופן קבוע למען קביעת נהלים בכנסת, כדי שאנשים שנבחרו על־מנת לעסוק בחקיקה, על־מנת לטפל בציבור הרחב ולהיות משרתי הציבור, גם כנותני דוגמה אישית — אכן יעשו כך והנה היום, לאחר שגיישנו חוק שיכניס קצת סדר ויוציא מאתנו את כל המועקה של אי־ישר, שכן יש כמה חברי כנסת —

אוריאל לין (הליכוד):

יעקב ז'אק אמיר (המערך):

אל תפריע, יש לך עניין בזה, אדוני. נבחרת לכנסת לא כשביל לשרת את עם ישראל, אולי רק כשביל לעשות עוד כסף. יש כמה חברי כנסת שהפכו את הכנסת למקור לקבלת הכנסות נוספות, למקום שבאמצעותו יוכלו להפוך עשירים.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

יעקב ז'אק אמיר (המערך):

לכן, אדוני היושב־ראש, אתה צריך לקבוע היום, כי אין שום הצדקה להסיר את ההצעה הזו מעל סדר־היום וכי יש לקיים הצבעה בקריאה שנייה. החוק הזה הונח כבר ב־7 ביוני 1988, כלומר לפני למעלה מחודש ימים. גיישנו אותו במשך שנים רבות, אני מציע שניגש להצבעה, ולמי שרוצים לסכל את החוק הזה נאמר שמקומם אינו בכנסת, מפני שהם ניצלו את ההזדמנות של בחירת השביעית והעשירית במפלגות על־מנת להמשיך ולנצל את עם ישראל בתוך כנסת ישראל.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה רבה לחבר הכנסת ז'אק אמיר.

חייקה גרוסמן (מפ"ם):

איפה יושב־ראש ועדת הכנסת?

יעקב ז'אק אמיר (המערך):

הוא ברח.

חייקה גרוסמן (מפ"ם):

הוא הבטיח בוועדת הכנסת שהיום הוא יביא את החוק.

היו"ר א' נחמיאס:

חבר הכנסת מרדכי וירשובסקי, בבקשה.

חבר הכנסת ז'אק אמיר וחבר הכנסת דן תיכון, אני מבקש מכם, מאחר שאני נותן רשות דיבור לכל מי שמבקש, אנא כבדו איש את רעהו, בבקשה, אדוני.

מרדכי וירשובסקי (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אדוני היושב־ראש, בשבוע שעבר, כשהודיע יושב־ראש ועדת הכנסת שיש דחייה בהצבעה על החוק בשבוע, שאלתי אותו האם יש לחצים שלא להביא את החוק להצבעה, והוא אמר: אכן, יש לחצים שלא להביא את החוק להצבעה, התוצאה היא, שהלחצים אכן השיגו את יעדם, וחברי כנסת שיש להם אינטרס כספי ישיר משפיעים על החקיקה בכנסת. אילו קרה הדבר במסגרת ציבורית אחרת, אילו עשה אזרח אחר, עובד ציבור או בעל אינטרס דבר כזה — היו מעלים פה הצעות לסדר־היום, היו מעבירים את הנושא לוועדה לביקורת המדינה. אבל כשעושים זאת חברי כנסת, לא למען אידיאולוגיה אלא למען כיסם שלהם, למען עושרם הפרטי, ואנחנו נותנים יד לזה — לא רק הם מושחתים אלא גם אנחנו נשחתים על־ידם.

לכן הייתי מבקש, שעוד היום יועלה הנושא לדיון ונקיים הצבעה שמית על החוק הזה, ואז נראה מי הם האנשים האיומים האלה המושחתים את החברה הישראלית.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה. חבר הכנסת שבח וייס, בבקשה.

יאיר צבן (מפ"ם):

מדוע לא נמצאים כאן מי שעשו את הקנוניה?

שבח וייס (המערך):

אדוני היושב־ראש, אני פונה אליך בפנייה אישית מיוחדת, אתה חבר יחד אתנו — — —

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

היו"ר א' נחמיאס:

חבר הכנסת שריד, אני מבקש.

שבח וייס (המערך):

אדוני היושב־ראש, אתה חבר יחד אתנו בוועדת הכנסת. ליויות את ההצעה הזאת. זאת היתה פאר יוזמת החקיקה שלנו.

דן תיכון (הליכוד):

לדעתך.

שבח וייס (המערך):

לדעת רוב חברי הוועדה ורוב חברי הכנסת.

דן תיכון (הליכוד):

לא רוב חברי הכנסת. עדיין לא הצביעו.

שבח וייס (המערך):

חבורה צינית שהתיישרה, לראבונ'י, על גב הכנסת בשבועות האחרונים, בחסות חלק מחברי ועדת הכנסת שצריכים להיות סמל לחקיקת העבודה — מבקשת לבטל כאן חוק שהוא הישג מוסרי ממדרגה ראשונה.

אני פונה אליך בפנייה נרגשת — — —

חיים קופמן (הליכוד):

שבח וייס (המערך):

אם אנחנו ניתן היום יד לחבורה הצינית הזאת בהשתלטותה על הבית הזה — לא נוכל להתייצב בפני הבוחרים בבחירות.

אני תובע ממך להתגבר על חבורת הציניקנים הזאת, ההופכת את הכנסת לקרדום לחפור בו למען קידום אינטרסים אישיים. אנחנו חייבים להעביר את החוק הזה.

חיים קופמן (הליכוד):

שכר סופרים — — —

שבח וייס (המערך):

אין לי שכר סופרים.

חיים קופמן (הליכוד):

חברי קיבוצים — — —

שבח וייס (המערך):

אתה "שונא קיבוצים" מקצועי. של נעליך מעל רגליך כאשר אתה מדבר על הקיבוצניקים. הם בוני הארץ הזו.

חיים קופמן (הליכוד):

תוותר על שכר סופרים.

שבח וייס (המערך):

אין שום שכר סופרים. אני מדבר על הכול.

היו"ר א' נחמיאס:

שמעתי את הדברים, אני מקשיב. חבר הכנסת קופמן, לא מתאים לך להפריע.

חיים קופמן (הליכוד):

בשבוע שעבר לא הפרעתי. לפחות השבוע אפריע.

היו"ר א' נחמיאס:

רשות הדיבור לחברת הכנסת עדנה סולודר. בבקשה.

עדנה סולודר (המערך):

כבוד היושב ראש, חברי הכנסת, אין זה סוד שעל החוק הזה היה ויכוח לגיטימי שהוכרע לאחר דיון ארוך. יש הסתייגויות לגוף החוק. על ההסתייגויות מצביעים במליאה.

אינני מבינה מדוע נדחה הדיון בחוק מדי שבוע. לפחות ינתן הסבר לחברים היושבים כאן מדוע מדי שבוע. דקות מספר לפני הדיון, נמחק הסעיף מסדר-היום.

היו"ר א' נחמיאס:

חבר הכנסת אוריאל לין, בבקשה.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

חיים קופמן (הליכוד):

היו"ר א' נחמיאס:

חברי הכנסת, אינני רוצה לקרוא אתכם לסדר בדיון זה.

אוריאל לין (הליכוד):

אדוני היושב ראש, אני מבין שאנחנו לא דנים עכשיו בתוכן החוק. אנחנו דנים בשאלה מדוע לא נכלל החוק בסדר-היום של ישיבה זו.

אני חושב שצריך להצטרע מאוד על כך שכמה חברי כנסת מרשים לעצמם, בצורה כל כך שפלה, להטות האשמות בחברי כנסת אחרים. זה לא מוסיף כבוד לכנסת.

הוויכוח לגבי הוראות החוק הזה צריך להיות ענייני. על-פי תקנון הכנסת, אפשר להחזיר כל חוק מהמליאה לוועדה, על-פי החלטת הוועדה. ככוונתי לבקש את החזרתו של החוק לדיון נוסף בוועדה, שכן החוק הזה, בצורתו הנוכחית, הוא לקוי.

יהושע מצא (הליכוד):

היו"ר א' נחמיאס:

חבר הכנסת מצא אני קורא אותך לסדר פעם ראשונה. אתה מפריע לחבר שלך.

אוריאל לין (הליכוד):

כדי שלא יתקבל הרושם שיש כאן קבוצה של חברי כנסת שהיא נגד החוק וקבוצה של אחרים שהם טהורים ותמימים, אני רוצה שהכנסת תדע שהחוק הזה יוצר אפליה חמורה מאין כמוה. הוא ייצור שני מעמדות בקרב חברי הכנסת. אין מקום להעבירו בצורתו הנוכחית.

יאיר צבן (מפ"ס):

אז תורידו אותו.

אוריאל לין (הליכוד):

טוב שמביאים את החוק לעיון נוסף.

היו"ר א' נחמיאס:

חודה לחבר הכנסת אוריאל לין. חברי הכנסת, יש עוד כמה חברי כנסת שביקשו רשות דיבור. אני פונה אליכם ומבקש שתאזינו בסבלנות זה לדברי זה. חבר הכנסת מיכאל איתן, בבקשה.

מיכאל איתן (הליכוד):

בראשית דברי אני רוצה לציין, שוועדת הכנסת הנוכחית הקשיכה במשך הקדנציה הזאת למאוויי לבו של הציבור ועשתה רפורמות מספר בחיי הבית הזה, למשל, הפקדת נושא שכר חברי הכנסת כולו בידה של ועדה חיצונית. הנושא השני, שהוא לא פחות חשוב — העבודה המוגשת במסגרת הצעת החוק הזו.

אני חושב שיש מקום לברך את יושב-ראש ועדת הכנסת, חבר הכנסת מיכה רייסר, שקידם את הנושא והוציא מתחת ידי הוועדה עבודה, חרף התנגדויות, חרף איומים, חרף לחצים — והיו איומים מכוערים מאוד כיומיים האחרונים כלפיו ואשר לעתידו הפוליטי, אם הוא יביא את ההצעה הזו למליאה.

אני רוצה לומר, שאין כאן מחנות פוליטיים ואין לשרכב לנרש זה את הקיבוצים או את המחלוקת הפוליטית בין שמאל לימין. אין כאן צדיקים יותר וצדיקים פחות. יש כאן הכרעה מצפונית, צריך לתח חופש הצבעה לחברי הבית, וכל חבר כנסת יחליט על-פי מצפונו.

אני רוצה לסכם ולומר: על-פי הודעתו של חבר הכנסת מיכה רייסר, כפי שהוא הודיע לי, ההצעה נדחתה תוך תיאום בינו לבין חבר הכנסת רפי אדרי, מטעם סיעת המערך.

חיים קופמן (הליכוד):

מיכאל איתן (הליכוד):

כאשר יש הבטחה מפורשת — — —

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

מיכאל איתן (הליכוד):

אני רוצה להעביר את האינפורמציה המצויה ביד, יש הבטחה מפורשת של יושב-ראש הוועדה, חבר הכנסת מיכה רייסר, שלאחר שילוב הסעיף היחיד, כפי שהועלה כרגע כסעיף השני במחלוקת, ואני מחכוין לנושא של ראשי ערים — להביא את הצעת החוק בשבוע הבא, יהיה אשר יהיה.

גאולה כהן (התחיה):

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
מדוע חבר הכנסת אדרי לא נמצא כאן?

תופיק טובי (התזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
למה חבר הכנסת רייסר לא נמצא כאן?

היו"ר א' נחמיאס:

תודה לחבר הכנסת מיכאל איתן. חבר הכנסת מתחיהו פלד, בכקשה.

מתחיהו פלד (הרשימה המתקדמת לשלום):

אדוני היושב־ראש, אני מבקש להוכיח שלפני למעלה מחודש, כאשר העליתי במסגרת הצעה לסדר את ההצעה לקיים דיון בחוק הזה אשר הורד לפתע, נדמה לי בפעם הראשונה, מסדר־היום לאחר שהוא הוצג בסדר־היום — אתה היית יושב־ראש הישיבה, והשבת לי שאומנם נקבע מועד לדיון באותו חוק. ציינת את המועד, ומאז כבר עברו שבועיים נוספים.

אני חושב שהבטחה של היושב־ראש לכית, כפי שהיא ניתנה, לא ניתן להתעלם ממנה ולזלזל בה במידה כזאת, כפי ששמענו שיושב־ראש ועדה יחד עם חבר כנסת אחר, יהיה תפקידו כסיעתו אשר יהיה, הסכימו על הפרת הבטחה שניתנה מפי היושב־ראש לבית שישב באותה שעה בישיבה רגילה.

לכן, אני מבקש ממך, אדוני היושב־ראש, להשתמש בסמכותך היום ולהורות שהדיון יתקיים כפי שפורסם, לא רק משום שהנושא מחייב זאת, לא רק כדי להציל את כבודה של הכנסת, אלא גם מה שלא פחות חשוב בעיני — כדי לשמור על מעמדו ועל כבודו של יושב־ראש הבית.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה רבה לחבר הכנסת מתחיהו פלד. אני מאשר את דבריך שאומנם כך אמרתי, אבל אלו היו הדברים שנמסרו לי על־ידי יושב־ראש הכנסת, אני, כשליחו כאן, מסרתי את הדברים בשמו, אם כי אני מאשר מלה במלה את מה שאמרתי.

יש לי בקשה אליך, אתה אומר שזאת סמכותי לכלול עכשיו את הנושא בסדר־היום, תואיל בטובך למצוא לי את הסעיף בתקנון, עד שחבר הכנסת בני שליטא יאמר את דברו. אני פשוט לא זוכר שיש סעיף כזה בתקנון.

בני שליטא (הליכוד):

אדוני היושב־ראש, חברי הכנסת, חוק העיסוקים הוא, לדעתי, חוק נכון בבסיסו ובעיקריו. נעשו בבית הזה דברים שצריך היה לסכור אותם ולהציב איזו חומה כדי שלא ייעשו. היו דברים, וצריך לדעת אותם.

עם זאת, החוק הזה, על־פי ההצעה שקראתי בתשומת לב, הוא חוק חפז מאוד, שהתקבל כבהלה, בריצה. צריך לחקן פגמים, אבל לא צריך להשמיר ולאבד כל חלקה טובה.

אני מציע שאנחנו נשלים את חקיקת החוק עוד בכנסת הנוכחית, ואם יהיה צורך לקרוא לישיבת פגרה מיוחדת — נקרא לישיבת פגרה. מאחר שהחוק הנוכחי התקבל בהשפעה מכרעת של סיעות שוליות בבית — — —

קריאות:

לא, לא.

בני שליטא (הליכוד):

סיעות שוליות בבית שהן שולטות בוועדת הכנסת.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

מיכאל איתן (הליכוד):

— — — זה לא עניין סיעתי.

חיים קופמן (הליכוד):

למה לא הודיע לי?

היו"ר א' נחמיאס:

חבר הכנסת איתן, חבר הכנסת קופמן, גדשחם את הסאה, אל תנהלו כאן את הוויכוח ביניכם. חבר הכנסת שליטא, המשך בדבריך.

בני שליטא (הליכוד):

מאחר שאני מודע לעובדה שיש בעיה, אני אומר: אל נא בחיפזון.

דן חיכון (הליכוד):

להקים ועדה ציבורית.

בני שליטא (הליכוד):

אל לנו בחיפזון. נחזיר את ההצעה לוועדת הכנסת. ירצו חברי כנסת נוספים שאינם חברים בוועדה לומר את דבריהם — יבואו לוועדת הכנסת. החוק הזה הוא חוק חשוב.

גאולה כהן (התחיה):

— — —

בני שליטא (הליכוד):

זה חוק חשוב משום שקרוני לעיצוב פני הבית הזה בשנים הבאות. אני מבקש ומציע שיינתן לעניין עוד שיקול דעת מסוים. יש מים מלוכלכים אבל יש גם חינוק, את החינוק צריך להשאיר.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה רבה. חברי הכנסת, כל מי שביקש לומר דבר בנושא הזה, אמר.

חבר הכנסת מתחיהו פלד, אני פונה אליך.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

— — —

חיים קופמן (הליכוד):

חברוק את החוק וחראה שהוא לא נוגע כלל לי אישית. הוא לא נוגע לא לאיש תעשייה ולא לאיש עסקים. אבל אני אומר שהחוק הזה יגרם לכן שחברי כנסת יהיו משועבדים לסנדקים.

היו"ר א' נחמיאס:

חבר הכנסת קופמן, אתה מדבר ללא רשות דיבור.

חיים קופמן (הליכוד):

פעם אחת — מותר לי.

היו"ר א' נחמיאס:

זו היתה רק פעם אחת? מאז פתחנו את הישיבה, זו היתה רק פעם אחת?

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

— — —

היושע מצא (הליכוד):

אתה נבחרת? איפה? מינו אותך.

היו"ר א' נחמיאס:

חבר הכנסת מצא.

חבר הכנסת מתחיהו פלד, אתה אמרת שעלי להשתמש

ובכן, גם כשכוע שעבר זה היה רשום בסדר־היום. זה הורד. גם יושב־ראש ועדת הכנסת וגם אני חוזרנו ואמרנו, שאין חלילה, כוונה שלא להביא את החוק. אלא יש מחשבה שאולי אפשר לפתור כמה בעיות הקשורות בו, ולכן, לטובת העניין, החלטנו לדחות את הבאת החוק לשבוע הזה. השבוע הוא היה רשום שוב בסדר־היום, עד השעה 15:30. בשעה 15:30, בהתייעצות שהיתה לי עם יושב־ראש הוועדה — מתוך דאגה שיש בלבד לגבי אפשרויות אלה ואחרות של הסתייגויות, שלא אכנס אליהן כאן — הסכמתי, כדלית ברירה, למחשבה —

דן חיכון (הליכוד):

היו"ר ש' הלל:

חבר הכנסת דן חיכון, אבקש שלא להפריע.

הכנתי, שלטובת העניין יש לתת לחוק שבוע נוסף של התבטלות פנימית, בלי להביא את החוק למליאת הכנסת.

אני רוצה לומר חד־משמעות: החוק הזה שונה מרבית חקיקה רבים שהכנסת עוסקת בהם. אפשר לקבל חוק זה או אחר בעניינים פיננסיים, בעניינים של ענישה: כאן הכנסת עוסקת בעצמה, לטוב ולרע. דומני שאין דבר גרוע יותר מכך שחיוצא תחושה, שכאשר הכנסת עוסקת בעצמה והיא צריכה להטיל על עצמה מגבלות, היא מתחמקת מכך לחלוטין. זאת בעיה שאנחנו צריכים לקחתה לתשומת לבנו.

לא שותפתי בניסוחו של החוק. אינני יודע מה הן ההסתייגויות מן החוק. מקובל עלי, שמה שהכנסת חקבל, היא צריכה לקבל. אבל חשבתי, שיהיה ככך טעם לפגם אם הכנסת כבואה לחוקק חוק לגבי הגבלת עצמה — לאחר שמיתנה ועדה, על דעת המקום ועל דעת הקהל, בראשותו של מר טוניק, מבקר המדינה לשעבר, ולאחר שזה עבר דיון בוועדת הכנסת ועבר בקריאה ראשונה — חשבתי שיהיה טעם לפגם בהתחמקות של מליאת הכנסת מדיון בחוק לפני צאתה לפגרה.

כאמור, הסכמתי היום לדחייה מפני שהכנתי שהיא אולי לטובת העניין. אבל היתה כאן סערה גדולה של חברים. שחשבו שיש בכך כדי לפגוע או לדחות, להביא מדחייה לדחייה ומדחייה אל דחי, ואולי החוק לא יבוא.

קיימתי שיחה בלתי פורמלית עם כמה חברים, שעסקו בעניין הזה בוועדה והדבר קרוב ללבם. למעשה, היתה דרישה ממני להחזיר את הנושא לסדר־היום. מבחינה פורמלית אני יכול לעשות זאת, אין בכך בעיה. כשם שאני יכול להוריד סעיף, אני יכול להוסיף אותו מחדש. אין בעיה בכך.

אבל, הובע באוזני חשש, שמא חברים שרצו והתכוונו להופיע ולהסתייג, או להצביע כך או אחרת, הבינו שהסעיף הזה לא יהיה על סדר־היום, ולכן הם אינם נמצאים כאן עכשיו. אני רוצה לומר מייד, שטענה כזאת איננה מקובלת עלי. מחובת חברי הכנסת להיות נוכחים, ולא להגיד: חשבתי שהנושא הזה יהיה או שהנושא הזה לא יהיה.

אבל, עלי־מנת למנוע צל צלו של ספק, כדי שלא תיווצר הרגשה אצל מישהו שרוצים לעשות כאן חטיפה — בלשון העם, "חאפ" — החלטתי, שאם כי הדבר ניתן להיעשות מבחינה פורמלית, ואין בקשר לכך כל ספק, אינני רוצה להביא את החוק לקריאה שנייה ולקריאה שלישית כבר היום. זאת כדי לאפשר לכל מי שרצונו להסתייג, והוא רשום, כמובן, להסתייגות, לעלות ולהסתייג: לכל מי שרצונו להצביע לכאן או

בסמכותי כדי להעלות את הנושא על סדר־היום. עד כמה שאני מכיר את התקנון — ואני אומר כך בענוונה רבה כי ידיעותי בו הן רבות — אין סעיף כזה.

על־פי התקנון, מי שמוסמך ומי שקובע את סדר־היום של הכנסת ואת ישיבותיה, לרבות שינויים, הוא יושב־ראש הכנסת ולא יושב־ראש הישיבה. סמכויות יושב־ראש הכנסת מוענקות לסגניו בעת שהם מנהלים את ישיבות הכנסת, אבל לא לגבי קביעת סדר־היום. אני יודע זאת בצורה מדויקת. לכן ביקשתי ממך להאיר עיני אם יש סעיף בתקנון שאני לא מכיר.

חברי הכנסת, מאחר שאינני רשאי, ואין בסמכותי לשנות את סדר־היום מחד גיסא, ומאידך גיסא אינני יכול להתעלם מכל מה שנאמר — אני מכריז על הפסקה. מי שרוצה, יפנה ליושב־ראש הכנסת. אני מכריז על הפסקת הישיבה למשך 30 דקות.

(הישיבה נפסקה בשעה 16:38 ונתחדשה בשעה 17:30.)

היו"ר ש' הלל:

אני מתכבד לחדש את ישיבת הכנסת.

חברי הכנסת, היום היה רשום בסדר־יומנו חוק חסינות חברי הכנסת, וכוונתייהם וחובותיהם (חיקון מס' 5). עוד בשבוע שעבר היה החוק הזה רשום בסדר־היום, והוא הורד מסדר־היום לפי בקשת יושב־ראש ועדת הכנסת, שהיה צריך להציגו.

דן חיכון (הליכוד):

היום, לפחות לפי מה שראיתי, הוא לא היה רשום בסדר־היום. אבקש ממך לשמור על התקנון.

חיים קופמן (הליכוד):

בשעה 16:00 זה לא הופיע בסדר־היום.

היו"ר ש' הלל:

אני חוזר ואומר, שגם כשבוע שעבר זה היה רשום בסדר־היום.

דן חיכון (הליכוד):

אבל היום זה לא היה רשום.

היו"ר ש' הלל:

אמרתי שזה היה רשום.

דן חיכון (הליכוד):

בבוקר.

היו"ר ש' הלל:

בבוקר ובצהריים. חבר הכנסת דן חיכון, אבקש שלא להפריע.

דן חיכון (הליכוד):

אני אומר לך מה שאני חושב.

היו"ר ש' הלל:

תאמר לי זאת אם תקבל את רשות הדיבור. אם תפריע — אנוציא אותך החוצה, חרף העובדה שאתה סגן יושב־ראש הכנסת.

דן חיכון (הליכוד):

אין לזה קשר.

היו"ר ש' הלל:

אין לזה קשר. אני קורא אותך לסדר בפעם הראשונה. השתדלתי להימנע מכך.

אני מודיע קבל עם ועדה: יהיה אשר יהיה, ביום שני הבא נביא את החוק הזה להצבעה בקריאה שנייה ובקריאה שלישית כמתבקש. היום לא נשמע הסתייגויות, שמה יטען מישהו שלא ניתנה לו אפשרות להסתייג. לא נצביע אף לא על אחד מן הסעיפים, שמה יאמר מישהו שלא ניתנה לו אפשרות להצביע כך או אחרת. אבל על-מנת להסיר צל צלו של חשש מלבס של חברי הכנסת שדיברו כאן קודם בהתרגשות רבה — גם כמליאה וגם אצלי בלשכה — אני מזמין כזה את יושב-ראש ועדת הכנסת להניח את החוק באופן פורמלי לקריאה שנייה. המשך הדיון בחוק, שמיעת ההסתייגויות וההצבעות יהיו ביום שני הבא.

לכאן, לבוא ולהצביע: כדי שלא להשאיר מקום ללוחות שפתיים, כאילו נמנעה אפשרות להסתייג או להצביע כהלכה.

לפיכך, אני רוצה לעשות הפעם דבר שאיננו מקובל כל כך, אבל הוא בגדר המותר לפי החקנון שלנו. על-מנת שלא להביא לכך שההסתייגויות חישמענה היום וההצבעות חיערכנה היום, שמה יבוא מישהו ויטען שלא ניתנה לו אפשרות להסתייג ולהצביע בחוק חשוב כל כך לעצמנו, אני רוצה להתחיל היום רק בכך, שיושב-ראש הוועדה יניח באופן פורמלי את החוק על שולחנה של הכנסת. הווי אומר, נתחיל את הקריאה השנייה בחוק, אך כל ההסתייגויות ידיונו ביום שני הבא: כל מי שברצונו להסתייג, יבוא נא ביום שני הבא.

ג. הצעת חוק חסינות חברי הכנסת, זכויותיהם וחובותיהם (תיקון מס' 5),

התשמ"ח — 1988 *

(קריאה שנייה וקריאה שלישית)

נקבע מפורשות כי יראו כתמורה חומרית גם העמדת רכב, משרד, שירותי משרד ושירותי טלפון לרשות חבר הכנסת, אך זאת בשני סייגים: 1. מותר להעמיד רכב לרשות חבר הכנסת הממלא תפקיד ציבורי או מפלגתי שישמש גם לצורך תפקיד וגם לצרכיו הפרטיים. אך חבר הכנסת יהיה חייב לשלם לגוף שהעמיד לרשותו את הרכב, מדי חודש בחודשו, את שווי השימוש ברכב, בשיעור שתקבע ועדת הכנסת.

דב שילנסקי (הליכוד):

אתה לא חושב שזו פיקציה? משלמים פרוטות בעד שירות רכב ונהג — — —

מיכאל רייסר (יו"ר ועדת הכנסת):

2. מותר להעמיד רכב, משרד, שירותי משרד ושירותי טלפון לרשות חבר הכנסת אך ורק לצורך מילוי תפקידו הציבורי או המפלגתי, ולא לצרכים הפרטיים שלו. כמו כן, מותר להתזיר לו הוצאות ממשיות שהוציא לצורך תפקידו זה בדרך המקובלת.

אריאל ויינשטיין (הליכוד):

— — —

מיכאל איתן (הליכוד):

— — —

היו"ר ש' הלל:

חבר הכנסת ויינשטיין, אנחנו החלטנו שלא יתקיים דיון היום. חבר הכנסת איתן וחבר הכנסת ויינשטיין, החלטנו שלא יתקיים דיון היום אלא רק נשמע את דברי הפתיחה של יושב-ראש הוועדה.

מיכאל רייסר (יו"ר ועדת הכנסת):

האיסור חל לא רק על עיסוק נוסף, אלא גם על עיסוק בעסק — — —

אריאל ויינשטיין (הליכוד):

— — —

היו"ר ש' הלל:

חבר הכנסת ויינשטיין, חבר הכנסת ויינשטיין, חבר הכנסת ויינשטיין, מה קורה? חבר הכנסת איתן, אתם מפריעים ליושב-ראש הוועדה למסור את דבריו.

היו"ר ש' הלל:

אני מזמין את יושב-ראש ועדת הכנסת לעלות על הבמה ולהניח את החוק.

מיכאל רייסר (יו"ר ועדת הכנסת):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, ברצוני להודיע לחברי הבית שהנהלם שהציג כאן יושב-ראש הכנסת, לא זו בלבד שהוא מקובל עלי, אלא הוא זהה בדיוק להצעה שהצעתי באחד השלבים, כאשר החלטנו שלא לדון בחוק היום. אני שמח על הנוהל הזה, הוא מקובל עלי, ואני אנהג, כמובן, על-פיו.

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, ביום 2 בפברואר 1988 הבאתי לקריאה ראשונה את הצעת חוק חסינות חברי הכנסת, זכויותיהם וחובותיהם (תיקון מס' 5), וביום 8 בפברואר השנה הועברה ההצעה לוועדת הכנסת, לשם הכנתה לקריאה שנייה ולקריאה שלישית. כזכור לכם, מדובר בהצעה שהיא פרי עבודתה של ועדה ציבורית, שמנתה ועדת הכנסת לפני כשנה, בראשותו של עורך-הדין יצחק טוניק, עתה הושלם המעגל, והחוק מוכא לפניכם לאישורו הסופי.

ועדת הכנסת הביאה לקריאה ראשונה את הצעת החוק כפי שהוכנה בוועדה-טוניק, ואת תיקונה להצעה הזאת היא הכניסה רק בעת הכנת הצעת החוק לקריאה שנייה ולקריאה שלישית.

אם היה מי שסבר שבשלב זה יתרככו קביעותיה של ועדה-טוניק, אין לי אלא להעמידו על טעותו. ועדת הכנסת לא רק שלא הקלה, אלא במקרים מסוימים אף הרחיקה לכת מהצעתה של ועדה-טוניק.

ואלה עיקרי השינויים שהוכנסו בהצעה:

כעיסוק נוסף נקבעו לא רק עיסוקים בתמורה כספית או בתמורה חומרית אחרת, אלא גם עיסוקים מסוימים שאין עמם תמורה, אך יש עמם חשש של ניגוד אינטרסים או שהם מחייבים הקדשת זמן ומשאבי אנוש על חשבון מילוי תפקיד בכנסת. עיסוקים אלה הם: כהונה כראש רשות מקומית, כהונה כיושב-ראש של רשות, תאגיד או מוסד ממלכתיים, וכן כל תפקיד אחר של קבע שיש בו ניגוד עניינים בין תפקידו של חבר הכנסת כחבר הכנסת לבין תפקידו האחר.

בעניין זה, לי אישית, כחבר הוועדה, יש הסתייגות, ואנמק אותה בעת הנמקת ההסתייגויות.

חיים קופמן (הליכוד):

הסייגים האלה יביאו לשיתוק — — —

היור"ר ש' הלל:

חבר הכנסת מצא, מה אתכם?

היור"ר ש' הלל:

יכול להיות, אם כך יהיה — נתקן אוסם.

היושע מצא (הליכוד):

אנחנו משתדלים לעזור לך לתקן, כדי לקבל חוק טוב יותר.

מיכאל רייסר (יור"ר ועדת הכנסת):

— — — ברור לוועדה שאין בהצעת החוק כדי לתת מענה על כל השאלות המתעוררות, אך הוועדה החליטה שמוטב חוק, ולו אף פחות מושלם, עתה, מאשר חוק משוכלל יותר שאולי לא נספיק לחוקקו בכנסת זו ואולי גם בכלל לא. לכן, את המענה הראשון על שאלות שונות שתתעוררנה יצטרכו לתת ועדת ההיתרים וועדת האתיקה, ודברים שהניסיון יוכיח כי מן הראוי לתקנם — נשאיר למלאכת החקיקה של הכנסת הבאה.

— אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אם חברי הכנסת — — —

חבר הכנסת איתן, איראפשר כך.

היור"ר ש' הלל:

חבר הכנסת איתן, חבר הכנסת איתן, חבר הכנסת איתן, אני מבקש ממך לחזור למקומך, אנא ממך.

פסח גרופר (הליכוד):

הוא מסביר לנו את החוק.

היור"ר ש' הלל:

חוזר כבקשה למקומך, ושם שם בשקט.

מיכאל רייסר (יור"ר ועדת הכנסת):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אם יתמכו חברי הכנסת בהצעת חוק זו, כפי שאני אכן מקווה שיהיה, יהפוך הפרלמנט הישראלי למתמיר ביותר בחבל בסוגיה זו כלפי חבריו. אני חושב כי במציאות הישראלית הדבר ראוי ונחוץ.

התופעה של חברי כנסת במשרה חלקית מכרסמת בתדמית הבית, וכעקבות זאת באושיות הדמוקרטיה הישראלית. העובדה כי החל מהכנסת הבאה יצטרכו כל חברי הכנסת להיות על-פי חוק חברי כנסת במשרה מלאה תתרום לפעילות הבית ותעמיד מחסומים כמעט בלתי עבירים בפני תופעות של ניגודי אינטרסים, אם לנקוט לשון המעטה.

ועדת הכנסת בקדנציה הנוכחית, עשתה מהפכה בכל הגישה לסוגיית שכר חברי הכנסת והתנאים הנלווים. עתה, אם יאמץ הבית את הצעתנו, נתולל מהפכה גדולה עוד יותר בתפקודו של חבר הכנסת כפרט ובתפקוד הכנסת ככלל, ובכך אנחנו נתרום תרומה מכרעת וממשית להיגיינה הציבורית שלנו. אנחנו, חברי הכנסת, נוכל להישיר מבט אל הציבור, ולומר: אכן כן, נתנו דוגמה אישית, ויתרנו על זכויות, העמסנו על עצמנו סייגים ומגבלות למען הטוהר הציבורי.

בסיום דברי איני יכול שלא להודות ליושב-ראש הכנסת על הסיוע הרב ועל התמיכה שהגיש לוועדה ולי ככל המהלך שאדך כמעט קדנציה שלמה בעת הדין והעיסוק בנושא הזה. מוכן שאני רוצה להודות לחברי ועדת הכנסת, לצוות המקצועי, ליועץ המשפטי שלנו, לוועדת-טוניק ולצוות המקצועי של ועדת-טוניק.

אני קורא לכל חברי הבית, בלא הברל מפלגה, למען התדמית הציבורית של הכנסת ככנסת ולמען התדמית האישית שלנו כחברי הכנסת — לתמוך בהצעה. תודה רבה.

מיכאל רייסר (יור"ר ועדת הכנסת):

— — — האיסור חל לא רק על עיסוק נוסף אלא גם על עיסוק בעסק. עם זאת נקבע כי לא יראו כעיסוק בעסק או כעיסוק נוסף החזקה בלבד של מניות כחאגיד או ניהול הנכסים של חבר הכנסת או של משפחתו.

כפי שהציעה ועדת-טוניק, ייכנס החוק לחוקפו רק כיום תחילת כהונתה של הכנסת הבאה. אך הוועדה הקלה בעניין זה והיא מציעה כי תחילתו של האיסור על עיסוק נוסף יהיה רק ב-1 בספטמבר 1989. ומי שיכהן במועד מאוחר יותר כחבר הכנסת, תהא לו שהות של תשעה חודשים עד לתחילת האיסור עליו.

אשר לוועדת ההיתרים, קיבלה הוועדה את גרסה א', דהיינו — הגרסה שלפיה יעמוד שופט לשעבר של בית-המשפט העליון כראש הוועדה. בהרכב הוועדה הוכנס שינוי קטן, אך משמעותי: שני חבריה האחרים לא יהיו שני חברי הכנסת המכהנים בתפקידם, אלא שני חברי הכנסת שיצאו לגמלאות.

אשר לאפשרות הייצוג לפני רשויות ממשל, החליטה הוועדה להתמיר וקבעה כי בשום מקרה לא יוכל חבר הכנסת לייצג לקוח בפני רשות ממשל, אפילו לא בפני בית-משפט או בית-דין וגם לא בעניין הטעון רישום בפנקס המתנהל על-פי דין. גם ועדת ההיתרים לא תהיה מוסמכת לתת היתר לכך.

יתר השינויים שהוכנסו בהצעת החוק הם בעלי חשיבות משנית, או שהם משפטיים טכניים, ולא אתעכב עליהם.

ברור לוועדה שאין בהצעת החוק כדי לתת מענה על כל השאלות המתעוררות, אך הוועדה החליטה — — —

היור"ר ש' הלל:

חבר הכנסת איתן, אני יודע שאין לך כל כוונה להפריע ליושב-ראש הוועדה, אבל אתה עושה זאת כל הזמן.

מיכאל רייסר (יור"ר ועדת הכנסת):

— — — ברור לוועדה שאין בהצעת החוק כדי לתת מענה על כל השאלות המתעוררות, אך הוועדה החליטה שמוטב חוק, ולו אף פחות מושלם, עתה, מאשר חוק — — —

היור"ר ש' הלל:

סליחה. חבר הכנסת איתן, חבר הכנסת איתן.

מיכאל רייסר (יור"ר ועדת הכנסת):

חבר הכנסת איתן, אולי תבוא ותחליף אותי.

היור"ר ש' הלל:

חבר הכנסת איתן, מדוע אתה מפרע בעקביות רבה כל כך לחבר הכנסת רייסר לשאת את דבריו? אין לך כוונה כזאת, נכון?

מיכאל רייסר (יור"ר ועדת הכנסת):

זו פעם שלישית שאני מתחיל באותו קטע, אדוני היושב-ראש, ואני מבקש סליחה מהקצוניות.

— — — ברור לוועדה שאין בהצעת החוק — — —

היו"ר ש' הלל:

אני מודה מאוד לחבר הכנסת מיכה רייסר, יושב־ראש ועדת הכנסת, על דבריו. כפי שאמרתי, בשבוע הבא אנחנו נעבור לשמייעת ההסתייגויות ולהצבעה על כל סעיף וסעיף בקריאה שנייה ובקריאה שלישית.

חבר הכנסת דן תיכון. רצית להעיר הערה?

דן תיכון (הליכוד):

כן.

היו"ר ש' הלל:

בבקשה.

דן תיכון (הליכוד):

אדוני היושב־ראש, כידוע לך, אתמול עסקנו באותה סוגיה בחוק־יסוד: השפיטה, והסבתי את תשומת לבך לעובדה, שהחוק רשום בסדר־היום לדיון ולהצבעה. אז ענית לי: תסתכל פעם נוספת בסדר־היום — והחוק ירד.

אני חושב שאנחנו מצויים להקפיד על התקנון. בשבועות האחרונים יש לי הרגשה, ואולי יותר מהרגשה, שאנחנו לא מקפידים על התקנון. כמעט מדי יום ביומו אנחנו חורגים מן התקנון, וזה מצב מסוכן לבית. לדעתי, מה שהיה לפני כמה דקות, כשאפשרת לחבר הכנסת רייסר להשמיע את המבוא לחוק זה בקריאה שנייה ובקריאה שלישית — לוקה בחסר. שכן, אפשר היה להמתין עד ליום שני הבא. לא היה מקום, לדעתי, לדיון החפז שהתנהל בלשכתך, שהרי בסך הכול התאסף שם רוב מקרי ביותר, רוב של אנשים שהיו בעלי עניין. הרי איש לא ידע שאתה מקיים החייצנות, ויכלו לבוא לשם כל מיני אנשים, לכן, לא טוב שאתה נכנע לכל מיני דעות המושמעות באקראי.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

לא כל חברי הכנסת — — —

דן תיכון (הליכוד):

לא כל חברי ועדת הכנסת, אל תספר סיפורים.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

— — — פה אחד.

דן תיכון (הליכוד):

פה אחד, נכון.

לכן, אני אפנה בעניין הזה לוועדת הפירושים, כדי שהיא תחליט, אחת ולתמיד, מה מותר ומה אסור.

היו"ר ש' הלל:

יפה. חבר הכנסת דן תיכון, אין בכוונתי להיכנע לא ללחצים וגם לא לצעקות, וכדאי שאתה תזכור זאת.

מה שאמרתי לך אתמול — — —

חיים קופמן (הליכוד):

היתה הצעה לסדר־היום, הורדת אותה וגמרנו. אז נכנסת ללחצים.

היו"ר ש' הלל:

סליחה, אשר לקיום התקנון של עבודת הכנסת ומליאתה

— — —

דב שילנסקי (הליכוד):

אדוני היושב־ראש, לא שמעתי את חבר הכנסת דן תיכון צועק, למה העלבת אותו?

דן תיכון (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

— — —

היו"ר ש' הלל:

חבר הכנסת דב שילנסקי, אם אתה חושב שהתכוונתי בדברי לחבר הכנסת דן תיכון — אני יכול להגיד לך שאינך צודק.

אני עושה כמיטב יכולתי להקפיד על תקנון הכנסת. לצערי העמוק, בזמן האחרון נתקלנו בכמה מקרים די חמורים שבהם נעשו ניסיונות להתעלם מתקנון הכנסת, ואני חושב שזה דבר לא רצוי ולא תקין. אשר למה שהיה אתמול — אמרתי לך שהנושא לא היה רשום כלל על סדר־היום, אלא בנייר שקיבלת אותו בתור — — —

דן תיכון (הליכוד):

הוא היה רשום על סדר־היום ולא בנייר.

היו"ר ש' הלל:

יכול להיות. יכול להיות שאתה צודק. מכל מקום, זה בהחלט על־פי התקנון ועל־פי הזכות המוקנית ליושב־ראש הכנסת להסיר נושא מעל סדר־היום, כמו גם להוסיף נושא לסדר־היום, זה בהתאם לתקנון. על זה אין ויכוח.

לפיכך, נשמע עכשיו את הערתו של חבר הכנסת תופיק טובי. אגב, זה מעשה שבכל יום, שאנחנו מוסיפים לסדר־היום נושאים מספר, בכלל זה הנושא שהיה אמור לעלות אתמול. כשהיתה בקשה להוסיף — — —

קריאה:

מוסיפים ומורידים.

היו"ר ש' הלל:

מוסיפים ומורידים.

בבקשה, חבר הכנסת תופיק טובי.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

כבוד היושב־ראש, הרשה לי להעריך את החלטתך להחזיר לסדר־היום של הכנסת היום את הצעת חוק חסינות חברי הכנסת, זכויותיהם ותובותיהם — עיסוקים נוספים, ואת אוונך הכרויה לתביעתם של כמה חברי הכנסת.

אני פונה אליך בבקשה, שהמשך הדיון יהיה ביום שני הבא, בתחילת ישיבתה של הכנסת. אם יהיו תיקונים כלשהם או הסתייגויות שיתקבלו — תהיה לוועדה הרשות, אם ירצה היושב־ראש בכך, לקיים ישיבה בזמן.

ברשותך, אומר עוד מלה. אני רוצה לציין לחיוב את התייחסותו של סגן יושב־ראש הכנסת, חבר הכנסת אהרן נחמיאס, ביושבו כיושב־ראש המליאה לפני ההפסקה, את היענותו לקריאתם של כמה חברי הכנסת, היענות שאפשרה את ההתפתחות הזאת שאנחנו מציינים אותה לחיוב.

מיכאל איתן (הליכוד):

מה עם ההתייחסות של יושב־ראש ועדת הכנסת?

היו"ר ש' הלל:

תודה לחבר הכנסת תופיק טובי.

אכן אמרתי, ואני חוזר ואומר, שבכוונתי להביא ביום שני הבא להצבעה בקריאה שנייה ובקריאה שלישית את ההסתייגויות, על־מנת לסיים את ההצבעה באותו יום, כך אני מקווה.

אני מודה לחברי הכנסת. עלי לומר כי אין פגם בכך שיושבי-ראש של ישיבה או יושבי-ראש הכנסת מנסה לנהוג לפי רצונם של מרבית חברי הוועדה או חברי המליאה. אני לא חושב שיש בזה פגם וההחלטה אינה נתונה לביקורת.

דן תיכון (הליכוד):

איזה נוהל זה? איפה זה כתוב בתיקון?

היו"ר ש' הלל:

זה כתוב בשכל הישר.

דן תיכון (הליכוד):

כתוב בשכל הישר — אם כך, תקן את התיקון.

היו"ר ש' הלל:

אנחנו עוברים עתה להצעות לסדר-היום.

קריאה:

— — —

ד. הצעה לסדר-היום

הצהרותיו של שמיר בזכות הסכמי קמפ-דייוויד ומשמעותן

היו"ר ש' הלל:

חברי הכנסת, אנחנו עוברים להצעות לסדר-היום. אני מתכבד להזמין את חבר הכנסת מיכה חריש להעלות את הצעתו לסדר-היום מס' 7646, בנושא: הצהרותיו של שמיר בזכות הסכמי קמפ-דייוויד ומשמעותן.

מיכאל חריש (המערך):

אדוני היושבי-ראש, למרות האווירה הסוערת שקדמה לנושא הזה, אני רוצה לנסות ולהעמיד לדיון בפני מליאת הכנסת סוגיה עקרונית ביותר שתועמד להכרעת הציבור בישראל בנוכח הסוגיה היא: מהי בעצם העמדה של ראש הממשלה היום, יצחק שמיר, בנושא המדיני, ומהי עמדת המועמד של הליכוד לראשות הממשלה בנוכחמבר באותו נושא מדיני.

כידוע, חברי הכנסת, מר יצחק שמיר מנהל זה כמה חודשים מסע הפחדה נגד עמדת ממלא-מקום ראש הממשלה שמעון פרס ונגד מפלגת העבודה בנושא המדיני; כנגד הוא מצביע עמדה של דבקות בהסכמי קמפ-דייוויד.

כידוע, התנגד מר שמיר בזמנו, ב-1978, ב-1979, להסכמי קמפ-דייוויד. כאשר ממשלת הליכוד, בראשות מנחם בגין, חתמה על ההסכמים האלה, וכאשר הוכאו ההצעות האלה לאישור הכנסת, לא הצביע מר שמיר בעדן. היום, כאמור, יש בהצהרותיו בנושא חמיכה נלהבת, דכקות: קמפ-דייוויד ושום דבר מלבד קמפ-דייוויד.

נשאלת, אם כן, השאלה: מה מביא אותו היום לאותה דבקות בהסכמים האלה? האם הוא מודה בכך שהוא טעה ב-1978 וב-1979, כאשר התנגד להכללת ההסכמים האלה במסגרת הסכם השלום עם מצרים, כשם שטעה גם בעמדותיו בנושא לבנון? האם הוא חזר בו, והיום הוא חושב שההסכמים שהוא התנגד להם היו אומנם הסכמים טובים — כשם שחשב הרוב הכנסת, שהצביע בעדם? או שמא אנחנו עדים לתופעה אחרת, שראש הממשלה מנסה להטעות את הציבור לגבי עמדותיו המדיניות האמיתיות? האם מנסה ראש הממשלה ליצור רושם, כאילו הסכמי קמפ-דייוויד תואמים את עמדותיו הקשורות לארץ-ישראל השלמה, עמדות כמו אלה שחזרת

ובכן, מה כתוב בהסכמי קמפ-דייוויד, אדוני היושבי-ראש? בהקדמה להסכמי קמפ-דייוויד מודגש, שהבסיס המוסכם להסדר בדרכי שלום של הסכסוך בין ישראל לבין שכנותיה הוא החלטה 242 של מועצת הביטחון, על כל חלקיה. בהמשך, תחת הכותרת "מסגרת" — "FRAMEWORK", מודגש שוב, שיחתמו חווי שלום המבוססים על החלטות 242 ו-338, על כל חלקיהן. נאמר שם, כי מסגרת זו של הסכמי קמפ-דייוויד, לפי המתאים, מכוננת להיות בסיס לשלום לא רק בין מצרים לבין ישראל, אלא אף בין ישראל לבין כל אחת משכנותיה האחרות.

כשמטרה זו לנגד עיניהם, הם הסכימו לפעול כדלהלן: א. יהודה, שומרון וחבל-עזה — אגב, בנוסח האנגלי המחייב נאמר West Bank and Gaza, הגדה המערבית ועזה: מצרים, ישראל וירדן והנציגים של העם הפלשתיני ישתתפו במשאומתן לפתרון הבעיה הפלשתינית על כל היבטיה.

אדוני היושבי-ראש, מה כתוב בהחלטה 242? חבר הכנסת ויינשטיין, כדאי שתקשיב כאן. הסכם קמפ-דייוויד מתבסס על החלטה 242, המופיעה פעמיים בפתחה, כבסיס להסכם על יהודה, שומרון ועזה. החלטה 242 היא דבר מפורש לחלוטין. העיקרון הראשון המופיע בה הוא נסיגת כוחות ישראלים משטחים שנכבשו בסכסוך האחרון, קרי ב-1967. הפרשנות של ישראל היא, שלא מדובר בנסיגה מכל השטחים, אבל יש שם

צריך להיות מוכרח עם נציגים שיכבדו היום לאן נוטה הרוח בקרבם. אם זו עמדתו — שיכבדו אותה. צריך להבהיר שהוא בעד נסיגה של כוחות צה"ל עם הקמת האוטונומיה, בעד הקמת משטרה מקומית חזקה בהשתתפות נציגים ירדניים וכדו'. השתתפות כוחות ירדניים בגדה המערבית כהבטחת הגבולות. זה נאמר בהסכם קמפ-דייוויד.

זה אינו מתיישב עם הצהרות בסניפי חרות ובפגישות עם חברי התחיה ועם אנשי "גוש אמונים", ששם אומרים שיש לא תווית לעולם על שטחים ביהודה, בשומרון ובעזה. מר שמיר מטעה את הציבור באחד משני המקרים: או כשהוא אומר שהוא בעד הסכמי קמפ-דייוויד, או כאשר הוא מצהיר ששטחי יהודה, שומרון ועזה יישארו לנצח במדינת ישראל. כאשר הוא אומר "קמפ-דייוויד", הוא אומר למעשה שטחים תמורת שלום. אם הוא לא אומר שטחים תמורת שלום, הוא מטעה את הציבור כאשר הוא אומר קמפ-דייוויד.

זאת עמדה בסיסית שאנחנו מוכרחים לקבל עליה חשובה, אדוני היושב-ראש, תשובה מראש הממשלה שחייב לדווח אמת בפני הכנסת אבל אנחנו איננו מקבלים אמת ממר שמיר, אנחנו מקבלים שדרים סותרים, לא ברורים, ושוב, תוך ניסיון ברור לטשטש בפני הציבור את העמדות האמיתיות שהוא מייצג, והסיבה ברורה.

אדוני היושב-ראש, מר שמיר מנסה לחיות בשני עולמות. הוא מנסה לרמוז לציבור שהוא בעד שלום, שהנה החליף את עמדתו הנוקשה נגד קמפ-דייוויד בעמדה מחונה יותר. הוא מנסה לשרר לאנשי התחיה, "גוש אמונים" והקיצונים בחרות, שהוא נשאר אותו סרבן שלום כפי שהיה בעבר.

וברשותך, אדוני היושב-ראש, אני רוצה לסיים במחאה. אני תושב שכנושא שראש הממשלה נדרש להשיב בו ככנסת על עמדותיו שלו כראש ממשלה — לא מחקבל על הדעת שישב בשמו שר התחבורה. אין שום משמעות לאחריות הפרלמנטרית של ראש הממשלה, אם הוא איננו מופיע כאן ואינו נותן ריזן-חשבון על מילוי תפקידו ועל אחריותו כראש ממשלה.

אני מוחה, אדוני היושב-ראש. לפני הישיבה ביקשתי לקבל את הפירוט של הופעות ראש הממשלה בפני הכנסת — אדוני היושב-ראש, זהו כיווין לכנסת. אני מבקש שתביא את העניין הזה בפני נשיאות הכנסת. במשך כל תקופת כהונתו כראש ממשלה, מספר הופעותיו של מר שמיר בכנסת היה זעום, ורובן היו כדי להציג צירוף שר חדש לממשלה או התפטרות שר מן הממשלה — התפטרותו של משה ארנס, חזרתו של משה ארנס, וכדומה. אבל בנושאים רציניים הוא שלח חמדי משהו תחתיו, סגן שר או שר שאיננו נוגע לעניין.

אני מציע ששר התחבורה, במקום להופיע בשם ראש הממשלה, יופיע בשם משרדו רענה על אותן שאלות המהכות לתשובה הרבה מעבר לזמן הקבוע בתקנון.

הי"ר א' נחמיאס:

חודה לחבר הכנסת מיכה חריש. אדוני השר קורפו, בבקשה.

שר התחבורה ח' קורפו:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, חבר הכנסת מיכה חריש עוסק במשחקי מלים. הסכמי קמפ-דייוויד מחייבים את ממשלת ישראל כולה. בסעיף 9 בקווי היסוד שלה היא קבעה: "הממשלה תפעל להמשך תהליך השלום על-פי המסגרת לשלום במזרח התיכון שהוסכם עליה בקמפ-דייוויד ולחידוש

נסיגה משטחים. העיקרון השני הוא זכותן של כל המדינות להיות בשלום כגבולות מוכרים וכטוחים. זה העיקרון של שטחים תמורת שלום. מי שאומר: החלטה 242, אומר: שטחים תמורת שלום. מי שאומר: החלטה 242 והסכמי קמפ-דייוויד, אומר: שטחים תמורת שלום. זה חל בהסכם קמפ-דייוויד במפורש על שטחי יהודה, שומרון ועזה, אדוני היושב-ראש.

שר התחבורה ח' קורפו:
איפה המיוחד?

מיכאל חריש (המערך):

המיוחד הוא, שבמבוא של ההסדר לגבי יהודה, שומרון ועזה מופיעה פעמים החלטה 242, פעמים, כשהוא מופרד לחלוטין מהסכם השלום עם מצרים. מיוחד לצורך עניין ההסדר בנושא יהודה, שומרון ועזה, והוא מקדים את הכותרת "יהודה, שומרון ועזה" ומודגש עם נקודותיים. זה בדיוק הסילוף שאתם מנסים להעביר.

לכן, אדוני היושב-ראש, ההבהרה הראשונה שחייב ראש הממשלה לציבור: האם הוא בעד שטחים תמורת שלום ביהודה, בשומרון ובעזה, או שהוא מנסה להטעות את הציבור כאשר הוא אומר, שהסכמי קמפ-דייוויד הם האלטרנטיבה ליוזמת השלום של שמעון פרס. של מפלגת העבודה?

אן, אדוני היושב-ראש, ככה לא תמו ההסכמים הנדרשים ממר שמיר. בהסכמי קמפ-דייוויד כתובים וחוזמים, בין היתר, הבררים הבאים: א. כדי להעניק אוטונומיה מלאה לתושבים ביהודה, בשומרון ובעזה ייסוג הממשל הצבאי הישראלי והמינהל האזרחי הישראלי מיד עם בחירת הממשל העצמי על-ידי תושבי האזורים האלה, שיחליף את הממשל הצבאי הקיים; ב. תהיה נסיגה של כוחות מזוינים ישראלים, ויתר הכוחות הישראליים ייערכו מחדש כאזורי ביטחון מוגדרים. יוקם כוח משטרה מקומי חזק, אשר יוכל לכלול אזרחים ירדניים. כוחות ישראלים יירדניים ישתתפו בסיועם משותפים ובאיוש עמדות הפיקוח כדי להבטיח את ביטחון הגבולות. וכל זאת בטרם ההסדר הסופי. מיד עם תחילת האוטונומיה — לא באיזה מקום כעבור חמש שנים, אלא, על-פי קמפ-דייוויד, מיד עם בחירת הממשל העצמי, יתבטל הממשל הצבאי, יתבטל המינהל האזרחי, תהיה נסיגה של צה"ל, יתרת הכוחות שלא ייסוגו, יוגבלו לאזורי ביטחון מוגדרים.

שר התחבורה ח' קורפו:
מה עם השטחים?

מיכאל חריש (המערך):

יש גם התחייבות לגבי הסדר הקבע, לגשת בתקופת המעבר למשאומתן, שבין התוצאות שלו צריכה להיות הכרה בזכויות הלגיטימיות של העם הפלשתיני וכצרכיו הצודקים ופתרון הבעיה הפלשתינית על כל היבטיה. זה נאמר בהסכם קמפ-דייוויד.

חברי הכנסת, על-פי הסכם קמפ-דייוויד, הנציגים הפלשתינים הנבחרים באוטונומיה יהיו שותפים למשאומתן על המעמד הסופי של יהודה, שומרון ועזה, וכל הסכם יהיה כפוף לאישור הנציגים של תושבי יהודה, שומרון ועזה. עד כאן הסכמי קמפ-דייוויד.

כהתאם לרברים אלה, חייב מר שמיר לאזרחי מדינת ישראל הבהרה חד-משמעית: אם הוא תומך בהסכמי קמפ-דייוויד, חייבת עמדתו להיות בעד ביטול הממשל הצבאי, בעד ביטול המינהל האזרחי, ובעד החלפת הממשלים האלה בנציגים הנבחרים של הפלשתינים — והוא מדבר ב-1988.

ועכשיו, חבר הכנסת מיכה חריש, אני רוצה לקרוא לך מדבריו של ראש הממשלה, שאותם אישרה סיעתך במלואה, למעט ארבעה חברים. בדבריו אמר ראש הממשלה: "לא השארנו שום ספק והודענו כי אחר תקופת המעבר של חמש שנים, משתעלה להכרעה בעיית הריבונות, אנחנו נחבצ את זכותנו לריבונות על יהודה ושומרון ועזה. אם יושג הסכם על רקע תביעות נגדיות, נחא. לא יושג הסכם, התוצאה תהיה שהסדרי האוטונומיה והביטחון של ישראל יימשכו".

חבר הכנסת חריש, אין שום רמז בדברים על כך שלאחר תקופת האוטונומיה אנחנו נסכים לפתרון אחר מלבד החלת הריבונות הישראלית או המשך האוטונומיה. את זה אמר ראש הממשלה, ובעד דבריו הצביעה כל סיעתך.

יש מי שאומרים, ולאו דווקא מדינאים ישראלים אלא מדינאים מהעולם הסובב אותנו, למשל מדינאי כריטי נודע אשר השתתף גם בקביעת הדברים והוא אומר במפורש שנסיגתנו מסיני עונה על כל הדרישות של החלטת האו"ם 242. אין שום זכר לכך שחייבת להיות נסיגה בכל אחת מן החזיתות. אם כן, כפי שאתה אומר, מה תעשה בגולן? איפה נסיגתך בגולן? הרי החלטנו על הגולן את הריבונות של ישראל. איך ניישב את הסתירה שאתה מציג אותה כאן, אם אנחנו חייבים לסגת בכל החזיתות?

אלעזר גרנות (מפ"ם):

מר בגין אמר שהגולן נתון למשא-ומתן.

שר התחבורה ח' קורפו:

מדינה רשאית לעשות כל מה שהיא רוצה. מדינה ריבונית יכולה לשנות חוקים, יכולה להעביר חוקים, זו זכותה. אבל אני שואל, מה ההיגיון של מי שגורס שהנסיגה חייבת להיות בכל החזיתות? איך הוא יסתדר עם הגולן כאשר החוק כבר הוחל, והוא הצביע בעדו, וסיעתו הצביעה בעד החלת החוק הישראלי בגולן?

אלעזר גרנות (מפ"ם):

הם כבציה.

שר התחבורה ח' קורפו:

והקריאה המובהקת שלך מהסכמי קמפ-דייוויד על הנסיגה של צה"ל, מה הרבותא בכך? הלא הסכמנו לכך שחלק מהצבא ייסוג, ואמרנו שהוא יתבסס בנקודות אחרות כדי להבטיח שהנקודה העיקרית שרצינו בה בקמפ-דייוויד, והיא הבטחת ביטחונה של ישראל עד כדי שליטת צה"ל במקום והישרדותו במקום — תחזיק. אז מה אתה קורא לפני? איזו סתירה יש בזה שאנחנו אומרים שהממשל הצבאי יוצא ובמקומו בא המינהל האזרחי, שאנחנו ניסוג מחלק מהשטחים ונחבצר במקומות אחרים? מה הרבותא בכך? הרי כל זה כתוב. קראת את זה מתוך הכתוב.

איזו סתירה יש בין זה לבין עמדתו של ראש הממשלה? הרי ראש הממשלה חוזר ומצהיר, שהמדיניות של ישראל היא מדיניות קמפ-דייוויד, ושאנחנו מוכנים ללכת היום לחידוש השיחות בעניין האוטונומיה, שהופסקו שלא באשמתנו, אלא באשמת מצרים. למה אנחנו מכרסמים בעמדות מבוזרות ומוצקות שלנו? איזו הנאה, איזה סדיום זה לבוא ולומר שאנחנו מתכוונים למשוך מעבר לזה? אנחנו איננו זקוקים למשוך מעבר לזה, כיוון שבעקבות הדברים שקראתי אותם ובעקבות הודעתו של ראש הממשלה — זוהי נוסחה לביטחונה של ישראל.

המשא-ומתן לכינון האוטונומיה המלאה לחושבים הערבים ביהודה ושומרון ובחבל-עזה". בסעיף 10 של קווי היסוד של הממשלה נקבע: "ישראל תקרא לירדן לפתוח במשא-ומתן שלום כדי להביא לפתיחת דף חדש באזור למען פריחתו ושגשוגו. ממשלת ישראל חרן בהצעות שירדן חצלה במשא-ומתן". בסעיף 11 נאמר: "ערביי יהודה ושומרון וחבל-עזה ישתתפו בקביעת עתידם, כאמור בהסכמי קמפ-דייוויד".

על הסעיפים הללו הצביעו גם בכנסת יותר מ-90 חברי כנסת, ואם היו חברים מסיעת הליכוד שנמנעו, הרי הם נמנעו בשל הצעת הסיכום שהביא ראש הממשלה דאז מנחם בגין לבני הכנסת, שתוכנה היה: "הכנסת מאשרת את הסכמי קמפ-דייוויד שנחתמו על-ידי ראש הממשלה בבית הלכן ביום 19 בספטמבר 1978. אם במשא-ומתן על חוזה השלום בין מצרים לבין ישראל יוסכמו כל הבעיות הנוגעות לחוזה זה, וההסכמה תמצא ביטוי במסמך כתוב, מסמיכה הכנסת את הממשלה להוציא את המתנחלים מסיני וליישבם מחדש". זו הייתה הצעת הסיכום של ראש הממשלה דאז, נגדה הצביעו ארבעה חברי כנסת, ושניים או שלושה חברי כנסת נמנעו. בין הנמנעים היה ראש הממשלה דהיום.

מיכאל חריש (המערך):

למר שמיר יש גרסה אחרת על הצבעתו נגד.

שר התחבורה ח' קורפו:

גם בסיעת המערך היו חברים שנמנעו מתמיכה בהסכמי קמפ-דייוויד, ואני לא בטוח שאצלם היה המניע הורדת היישובים.

מיכאל חריש (המערך):

אתה לא מתואם עם מר שמיר. הוא הציג גרסה אחרת לגבי הפרט הזה.

שר התחבורה ח' קורפו:

אני לא צריך להיות מתואם עמו, סלח לי מאוד. אני קורא את חוכן הצעת הסיכום שהתקבלה בכנסת, את הנוסח, מי נמנע ומי הצביע נגד.

מיכאל חריש (המערך):

אבל ההסבר שלו היה שונה לחלוטין.

היו"ר א' נחמיאס:

אני מצטער מאוד, אינני יכול להרשות דר-שית.

שר התחבורה ח' קורפו:

קווי היסוד הללו לא שונו למעשה על-ידי הממשלה, וכל מי שמנסה להציג מדיניות חדשה מטעה את הציבור. לא הייתה שום החלטת ממשלה על שינוי ולו של פסיק אחד במדיניות של ממשלת ישראל.

נכון הוא שבאחד השלבים ביקש ממלא-מקום ראש הממשלה מהקבינט לדון במדיניות שיש בה משום סטייה ממדיניות קמפ-דייוויד, הוא ביקש דיון והכרעה בקבינט. נחקימו דיונים רצופים במשך יומיים על-פי תביעתו, לא על-פי בקשתו אלא על-פי תביעתו, ובסיומם של הדיונים האלה הוא נטל בחזרה את הצעתו.

הווי אומר, עד היום ממשלת ישראל חייבת נאמנות להסכמי קמפ-דייוויד. היא חייבת לפעול לפיהם. כי הם בלבד מהווים את המדיניות של ממשלת ישראל, של ממשלת האחדות הלאומית.

ה צ ב ע

בעד ההצעה להעביר את הנושא
לוועדת החוץ והביטחון — 13

בעד ההצעה שלא לכלול את
הנושא בסדר-היום של הכנסת — 4

נמנעים — 3

ההצעה להעביר את הנושא לוועדת החוץ
והביטחון נתקבלה.

היו"ר א' נחמיאס:

בעד — 13, נגד — 4, נמנעים — 3. הנושא הועבר
לוועדת החוץ והביטחון.

אנחנו עוברים לסעיף הבא.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
מי שנמנע, צריך לנמק את הימנעותו.

היו"ר א' נחמיאס:

זו כל הסיעה? גם חבר הכנסת חופיק טובי נמנע? בבקשה,
חבר הכנסת וילנר.

קריאה:

— —

היו"ר א' נחמיאס:

מותר לי לשאול. לפי הסדר, אני צריך לשאול. בבקשה,
אדוני.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, סיעתנו נמנעה מהצבעה
על המשמעות של הסכם קמפ-דייוויד. הפירוש שנתן נציג
הממשלה הוא פירוש מסולף בתכלית. כמו הפירוש שהוא נתן
להחלטה 242, שבה נאמר שאין לרכוש טריטוריה בכוח,
במלחמה. כל ההצגה שלו של הבעיה — או ניצחון למינהל או
החלת הריבונות הישראלית על כל השטח — היא סילוף,
אפילו של ההסכמים האלה.

גם מה שהציע חבר הכנסת חריש הוא אולי פירוש נוח
לסיעה שלו. מדוע? איך אחת פירשת? אתה ציטטת זכויות
לגיטימיות של העם הפלשתיני. אבל יש בהסכם קמפ-דייוויד
— זה הצד השני שלו, הצד המכריע — שלילת הזכות של העם
הפלשתיני להגדרה עצמית. מדוע? — כי נאמר שם, שהזכויות
הלגיטימיות של העם הפלשתיני, לא העם הפלשתיני יכריע
בהן, אלא יכריעו בהן מצרים, ירדן, ישראל ונציגים של
הפלשתינים מהשטחים הכבושים. משמעות הדבר היא שלילת
הזכות האלמנטרית ואי-הסרת המכשול העיקרי לשלום, והוא
ההתנגדות של הממשלה, על כל מפלגותיה, לזכות ההגדרה
העצמית של העם הפלשתיני. חודה.

היו"ר א' נחמיאס:

חודה לחבר הכנסת מאיר וילנר.

אני מציע לחבר הכנסת חריש שיבדוק קצת, שיקרא קצת
ויעמיק קצת, ולא יעלה הצעות כאלה על סדר-היום.

היו"ר א' נחמיאס:

מה אתה מציע?

שר התחבורה ח' קורפו:

אני מציע להסיר את ההצעה מסדר-היום.

היו"ר א' נחמיאס:

חודה. חברי הכנסת, אנחנו ניגשים להצבעה. ההצבעה
תהיה אלקטרונית: ההצבעה תהיה בעד או נגד.

מיכאל חריש (המערך):

אדוני היושב-ראש, יש הצעה אחרת.

נאווה ארד (המערך):

יש לי הצעה אחרת. אני פשוט לא צועקת. הצבעתי.

היו"ר א' נחמיאס:

אני מצטער מאוד, הודעתי שניגשים להצבעה.

מיכאל חריש (המערך):

— —

היו"ר א' נחמיאס:

אילו שמעתי, האם אתה מעלה על דעתך שלא הייתי נותן
לה? ולא רק לה, לכל חבר כנסת שהיה מבקש הייתי נותן בעונג
רב את רשות הדיבור.

מיכאל חריש (המערך):

אתה לא שמעת.

היו"ר א' נחמיאס:

מה לעשות, לא שמעתי.

נאווה ארד (המערך):

— —

היו"ר א' נחמיאס:

בבקשה, תואילי כרוך טובך להשמיע את הצעתך
מהמקום.

נאווה ארד (המערך):

אני מבקשת להעביר את ההצעה לסדר-היום של חבר
הכנסת מיכאל חריש לוועדה.

היו"ר א' נחמיאס:

חודה רבה. חבר הכנסת חריש, אתה מסכים שהצעתך
תועבר לוועדה?

מיכאל חריש (המערך):

כן.

היו"ר א' נחמיאס:

אנחנו ניגשים להצבעה, והיא תהיה אלקטרונית. ההצבעה
תהיה בעד או נגד. בעד — משמע בעד העברת הנושא לוועדה.
נגד — משמע הסרת הנושא מסדר-היום. ברור? אנחנו ניגשים
להצבעה. היכון להצבעה. בבקשה להצביע.

ה. מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

הצעת חוק לתיקון פקודת העיריות (תיקון מס' 36),
שהחזירה ועדת הפנים ואיכות הסביבה לקריאה שנייה
ולקריאה שלישית.

כן הונחו מסקנות ועדת החינוך והתכנון בנושאים האלה
— דיוור ומלגות לסטודנטים ערבים באוניברסיטאות

היו"ר א' נחמיאס:

הודעה לסגנית מזכיר הכנסת.

סגנית מזכיר הכנסת ש' כרם:

ברשות היושב-ראש, הנני מתכבדת להודיע, כי הונחה
היום על שולחן הכנסת:

כארץ, ההתפתחויות כרשות השידור ותפקוד אגף העתיקות. תורה.
הי"ר א' נחמיאס: תורה.

ו. סקירת השר לקליטת העלייה על פעולות משרדו

אדבר בקצרה, כי החוברת מונחת לפניכם. אני זוכר שבשנה שעברה נכשלת כאשר רצינו לנסות את השיטה החדשה שבה חברים יגיבו על הדוח. לכן, אני מתחשב בכך שהדוח לפניכם ואדבר מאוד בקצרה.

זה הדיווח השלישי שלי כשר לקליטת העלייה, והדיווח האחרון במושב זה של הכנסת בפרט ובכנסת זו ככלל. בשנים אלה הצבתי יעדים מספר, ובעיקר שלושה יעדים מרכזיים בתחום קליטת העלייה. האחד — פישוט תהליכי הקליטה; השני — העברת האחריות לעולה ולארגוני העולים במקום למערכות הביורוקרטיות; השלישי — פיזור האוכלוסייה לא בהכרעה אדמיניסטרטיבית אלא כעידוד ותמרון של תהליך המתקיים מתוך בחירה.

אני יכול לומר, שבכמה נושאים אנחנו עומדים בפני שינוי גדול מאוד. ב-1 באוקטובר, על-פי החלטה משותפת לסוכנות היהודית ולממשלת ישראל, כלומר בעוד זמן לא ארוך, צריכה לעבור כל האחריות לקליטת העלייה, מרגע הגעת העולה ארצה, למשרד לקליטת העלייה. לפי רצתי, בזה יסתים פרק ארוך של 20 שנה של קיום משרד הקליטה בלא שהיתה הגדרה ברורה של תפקידו ותפקיד הסוכנות היהודית, חוקרים אמרו שזה היה אפילו נזה לשתי המערכות לומר שהגוף האחר אחראי.

אני שמח מאוד על כך שאוכל לסיים את תפקידי כשר לקליטת העלייה בקדנציה הזאת של הכנסת והממשלה ולומר: הפרק הזה הסתיים.

וזאת ועוד — גם על כך דיברתי בכנסת לפני שבוע — ההעברה איננה טכנית אלא אנחנו מלווים אותה בעצם ברפורמה בדרכי קליטת העלייה. כל רפורמה וכל שינוי מתקבלים תוך ביקורת רבה. אולם, אני משוכנע שאנחנו הולכים בדרך נכונה.

אומר שוב לחברי הכנסת המאווינים, מה בעצם עשינו? לקחנו את כל הכסף משקיעות הסוכנות היהודית וממשלת ישראל בקליטת העלייה, מלבד תקציבי שיוך, וזה מסתכם בכ-130 מיליון שקל, ואמרנו: בואו נבצע זאת כך שהעולה יקבל את מירב התגמול. אין סיכוי להוסיף תקציב על חשבון עלות לכל עולה. אמרנו: אם אתה רוצה לתת לעולה את התחושה שהוא אדון לעצמו ואם אינך רוצה לשלם למאות עובדים העוסקים בהעברת התקציב לעולה, עם כל הכבוד אליהם, ולמבנים, ולמערכות — תן לעולה עצמו את המשאבים, הוא יחליט על דרכו, הוא יחליט למה הוא זקוק.

אני יודע שיש תמיד בקרב ציבור העולים כ-20% — 25% שהם מתקשים יותר, מה שמכונה אצלנו — אינני יודע למה, אבל כך הם נקראים — מקרים הווקים לטיפול סוציאלי, או מקרים סוציאליים. אני לא מציע שעל-פיהם נתכנן את מערך הקליטה במדינת ישראל.

אם כן, כל הרפורמה שאנחנו הולכים אליה מתבססת על מה שאנחנו קוראים קליטה ישירה, בעיקרה בנושא הדיוור השכור — משפחה של עולים עם שני ילדים חקבל בשנה הראשונה כ-2,000 שקל לחודש. אנחנו לא מוסיפים אגורה על תקציב קליטת העלייה. אנחנו רק מגבשים כל מה שניתן

הי"ר א' נחמיאס: חברי הכנסת, הסעיף הבא יהיה סקירת השר לקליטת העלייה על פעולות משרדו. אדוני השר לקליטת העלייה, בבקשה.

השר לקליטת העלייה י' צור:

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, בחודשים האחרונים קיימנו פה מספר רב של דיונים בשאלות יסוד בנושאי העלייה והקליטה. קיימנו שני דיונים בשאלת יהודי בריח-המועצות ובהחלטת הממשלה בעניינם: לפני כשבועיים קיימנו דיון בשאלת יהדות המצוקה. לכן אני רוצה לקצר בחלק הזה ולעסוק בעיקר בפעולות המשרד, בתוכניות ובמציאות בתחום קליטת העלייה.

אעיר רק ערה אחת בתחום העלייה. הולך וגדל הפער בין הציפיות, בין התשתית האידאית של מדינת ישראל כמדינה ציונית, לבין האמת לגבי העלייה; ואני חרר מכך שאנחנו ממשיכים לדבר בנוסחות אמת, אבל החיים של העם היהודי שוטפים בכיוון אחר. אין לי ספק, שאם המציאות הזאת תימשך, אנחנו נהיה חייבים גם בהגדרות מחודשות בשאלת הויקה והקשר שבין העם היהודי לבין מדינת ישראל — אם כי אנחנו צריכים לזכור תמיד, שהעלייה לישראל היא המפגש בין כוח המשיכה של מדינת ישראל, מחד גיסא, לבין הזהות וההוהות היהודית של יהודים, בראש ובראשונה של יהודי מדינות הרווחה. מאידך גיסא.

נרמה לי שאנחנו צריכים להעיר ולהעיק את העם היהודי על כך שהמציאות אינה בבחינת הווייה יציבה. עדיין לא שינינו את מערכות החשיבה שלנו, ואנחנו ממשיכים לדבר אל היהודים בארצות הרווחה במושגים של קטסטרופה ואנטישמיות, אבל מה שמאיים היום על העם היהודי, בראש ובראשונה, זו דווקא העובדה שכדורנו קל מאוד שלא להיות יהודי.

השינוי הגדול הוא בכך, שאם בעבר היה זה גורל להיות יהודי, ולהיות ציוני זו היתה בחירה, היום גם להיות יהודי זו בחירה, על אחת כמה וכמה להיות יהודי ולחיות בארץ-ישראל. אבל גם עצם ההשתייכות לעם היהודי, בשונה מן הדורות הקודמים, היא שאלה של בחירה. שהרי אפשר להיטמע ולהיעלם בקלות בתוך החברה הסובבת, מציאות שכמעט שלא היתה קיימת בהיסטוריה היהודית, להוציא אולי את תקופת ההשכלה בגרמניה בשנים מסוימות, או את צרפת בתקופה מאוד מסוימת.

אל מול ההווייה הזאת בהחלט עולה מחדש שאלת מקומה של מדינת ישראל, תפקידה, ייעודה. אין לי ספק שאי-אפשר להישאר אדישים, אפילו יחייב אותנו הדבר לשינוי בקונצפציות אשר לקשר שבינו לבין העם היהודי. אני לא רומז על הסקת מסקנות, אבל אני חש שבין העוצמה שבה אנחנו מדברים לבין המציאות נוצר פער שבתוכו מתהווה ציניות, בעיקר של הדורות הצעירים. הציניות נוצרת, בדרך כלל, כשהמרחק בין החלום לבין המציאות הולך וגדל. עם זאת, צריך להישמר תמיד פער מסוים בין המציאות לבין החלום, כדי לשמור את החיים במתח כלשהו של "לקראת".

יש פה שלושה שינויים חשובים: א. תחילת יציאתם של יהודי ברית-המועצות, ואף שהאחוזים הם מעטים, כל יהודי הוא עולם מלא ומאה אחוז של עצמו.

ב. בשנתיים האחרונות הסתמן שינוי במגמת היציאה של יהודים מדרום-אפריקה. השנה הגיעו כ-800 יהודים מדרום-אפריקה. צריך לזכור שעם כל המספרים שאינם גדולים, היום חיים בישראל כ-10% — 12% מיהודי דרום-אפריקה.

ג. אנחנו נמצאים בתוך תוכו של תהליך יציאה מסיבית הרבה יותר של יהודים מדרום-אפריקה, ובעיקר מארגנטינה, ויש בזה צירוף ושילוב של התערעורת הכיטחון במשטר הפוליטי מחד גיסא, ושל משבר כלכלי הולך ומעמיק שהורס בעיקר את מעמד הביניים, וחלק גדול מן היהודים נמנים עמו, מאידך גיסא. נוספת על כך העובדה, שבארגנטינה יש חינוך יהודי על כל גווניו, ובו זוכים רוב רובם של היהודים שם, והוא היוצר תשתית יהודית וציונית כזאת, שברגע של משבר גוברים ומתחזקים סיכויי העלייה לישראל. 18% מיהודי ארגנטינה חיים היום בישראל.

לפי הערכה, בארגנטינה חיים היום כ-250 — 260 אלף יהודים. היהודים שם חשבו שמספרם גדול יותר, עד שהפחית אותם פרופסור פרגולה, שאמר להם: יבדתי, דעו, אין פה יותר מ-250,000 יהודים. הפער בין המספר הנוכחי לבין מספר היהודים שחיו בארגנטינה הוא אותם יהודים שנשרו מן העם היהודי, הם לא עלו לישראל ולא נסעו לאמריקה, הם פשוט נעלמו מן העם היהודי. בקהילה היהודית ורוחה תמיד הסברה שיש שם 350 — 400 אלף יהודים.

אמנון לין (המערך):
כמה זמן נמשך התהליך של היעלמותם?

השר לקליטת העלייה י' צור:
אינני יודע. אני לא מכיר את התהליכים האלה.

לאן הלכו העולים? — קרוב ל-50% חיים בגווינדן, באזור המרכז.

אמנון לין (המערך):
זה הישג עצום.

השר לקליטת העלייה י' צור:

נכון. אני מסביר למה יש ליצור עדיפויות. כ-29% מהעולים הלכו לירושלים: למעלה מ-20% לחיפה והצפון עד נצרת. אני מעריך שיש כ-12% מהעולים בחיפה ובנותיה, ועוד 12% פנו לכל הריכוזים בצפון וכדרום.

אני נמנה עם מן החוזרים וטוענים שאין עוד הכרעות אדמיניסטרטיביות, ואינני עצוב בשל כך, אבל בהחלט צריכה להיות מערכת תמריצים, שאיננה קיימת כלל במדינת ישראל, למקומות המרוחקים ממרכז הארץ. יושב פה סגן יושב-ראש הכנסת נחמיאס, הוא יודע כמה דירות ריקות יש בצפת וכמה רופאים דרושים בצפת. הדירות נכנו עוד בימי אברהם עופר, ואיש לא גר בהן עד היום הזה. אין ספק שזו משימה.

היום אנחנו עדים להתנערות של כמה רשויות, כמו באר-שבע, דימונה, כרמיאל, מגדל-העמק ונצרת — הרשות נוטלת יוזמה, פונה לעולים ומציעה להם לבוא תוך הבטחה לספק להם תעסוקה. אני חושב שזה הדגם הטוב ביותר.

נושא שני שהעיק מאוד בהרכב דיונים בכנסת בשנה או בשנתיים הראשונות שבהן כיהנתי כשר לקליטת העלייה הוא נושא השיכון. אני מבקש מאוד להאזין, כי לא אחת חברי

ואומרים לעולה: אתה תחליט מה לעשות בהון הזה. כל זה נעשה תוך צמצום של מספר העובדים — מאות עובדים — שלא יעברו מן הסוכנות היהודית למשרד לקליטת עלייה.

מרכזי הקליטה יישארו בעיקר בפריפריה: בצפון, בדרום, לא במרכז. בשלב זה אנחנו משאירים במרכז שלושה מרכזי קליטה. והכוונה היא שחיתן בהחלט עדיפות להולכים למרכזי קליטה באזורים שהם מרוחקים יותר מן המרכז.

עולה שגיגע לישראל יוכל לבחור במסלול קליטה ישירה שבו הוא מקבל את הכסף, הוא לא צריך לראות אנשים, הוא לא צריך להביא קבלות, הוא לא צריך להביא עדים, הוא מקבל את הכסף כל חודשיים-שלושה חודשים בבנק. כאשר נסייע לו לשכור דירה — הוא ישלם מהסכום שהוא יקבל. סכום זה מורכב למעשה מן השכר הממוצע במשק פלוס עלות דיוור שכור. נאמר זאת בגדול. ואני רוצה לתת לו זאת גם אם הוא יעבוד עבודה חלקית. בשיטה הקיימת היום אנחנו מחנכים אנשים רק לקבל — העולה לא הולך לעבוד כי אם הוא יעבוד בחודשים הראשונים הוא יפסיק לקבל את הסיוע.

אנחנו רואים כי תקופת ההסתגלות של העולה מתמשכת מדי. כשטוענים בפני שהעולה פוגש עולים אחרים במרכזי קליטה, הנוכח הוא שהוא פוגש בעיקר את מי שנשארו שם במשך השנים.

יש חששות גדולים מפני שינוי. כל שינוי מעורר חששות. לקחנו די ביטחונות. תהיה תקופת מעבר בניהולנו שתאריך כשנתיים. גם היום, צריך לזכור, רק 45% מהעולים הולכים למרכזי קליטה. אנחנו רוצים שילכו כ-25% — 30% למרכזי קליטה שיהיו בעיקר במקומות כמו כרמיאל, נצרת, אשקלון, אשדוד ובאר-שבע. בשנה-שנתיים הראשונות לביצוע הרפורמה יהיו גם שלושה מרכזי קליטה במרכז הארץ, כאשר חלק ממרכזי קליטה ייהפכו להוסטלים לקשישים ולצעירים — וזאת בעיה שאיננה פתירה, ללא משאבים גדולים נוספים שאינם עומדים היום לרשותנו ולא לרשות מערכות הקליטה.

אני מאמין שהשיטה הזאת היא הדרך היחידה להתמודדות עם הביורוקרטיה. אני חושב שטועים אלה שחושבים שהביורוקרט הוא טוב כשהוא מחריך. לפי דעתי, השאלה היא איך מצמצמים את ההזדקקות והמטרות האלה: איך לא יוצרים מערכת של חלות. אנחנו שוגים, הביורוקרטיה הישראלית שוגה, כי היא בנויה על-פי עקרון שנות ה-50. עצם ההרגשה שהאדם הוא המחליט, שהאדם הוא אדון לעצמו, לפי דעתי יש בכך ניסיון להתמודד עם הבעיה. אני גם לא רוצה לשלוח את העולה. אומרים לי תמיד: למה לא שולחים עולים לפה? — לא שולחים עולים, הם אינם חבילת דואר.

זהו לבה של הרפורמה שאנחנו עתידים לממש אותה בשנה הקרובה, רפורמה שעובדה כמשותף עם הסוכנות ועם הממשלה. היום אנחנו בסיומו של המשא-ומתן עם האוצר כדי לגבש סופית את הנושא התקציבי.

לסיים, חשוב לעמוד קצת על המספרים והעובדות של קליטת העלייה בשנה האחרונה: השנה עלו לישראל 15,000 עולים. זהו גידול של כ-33% לעומת השנה הקודמת. מברית-המועצות הגיעו כ-2,500 עולים: מתר ארצות מזרח-אירופה, בעיקר מרומניה, הגיעו כ-1,800 עולים: ממערב-אירופה — 2,500 עולים, מהם 44% מצרפת. מצפון-אמריקה — 2,300 עולים, הכוונה היא לכל צפון-אמריקה: מדרום-אמריקה — 2,000 עולים, 66% מהם מארגנטינה.

היו"ר א' נחמיאס:

פעילות בעניין זה נעשית גם בצפת.

חייקה גרוסמן (מפ"ם):

השר לקליטת העלייה י' צור:

אני מציע לגופים נוספים לעשות זאת. הכסף הוא לא כסף שלנו. אנחנו מממנים רק את משכורות.

היו"ר א' נחמיאס:

הלוואי שכל הארגונים יעשו פעולה כזאת.

השר לקליטת העלייה י' צור:

הלוואי. ניתן להם עזרה כפולה. הם הקימו מכון למדענים, שיהיה מכון רווחי, כי הם מפתחים שם המצאות חשובות מאוד.

אברהם ורדיגר (מורשה-פא"י):
סייטק.

השר לקליטת העלייה י' צור:

אמת, סייטק — מכון סייטק, הנמצא ברמות. אני ממליץ לכל אחד לבקר שם. העומר בראשו, והרוע תחתיו שם, הוא פרופסור ברנבך, אחד המדענים הגדולים והחשובים בעולם.

אשר לנושא הפוליטי הקשור ביהודי ברית-המועצות, ודנו עליו פה בהרחבה, אני יכול לומר, שאתמול השתתפתי בשיחה שהתקיימה בין שר החוץ לבין ראש ממשלת הולנד. ההולנדים בהחלט רואים בעניין קשיים. הם לא רחוקים את פנייתנו. הצענו, שיקום צוות משותף, שישכם חוץ זמן קצר את השאלה. אינני חושב שיש להולנד אפשרות שלא לקבל את סמכותה של ישראל כמדינה ריבונית בכל הנוגע לטיפול בוויות שלה. הם טוענו, שהם רוצים להבטיח שני דברים: ראשית, הם רוצים להיות בטוחים שזה לא יקטין את מספר היוצאים מברית-המועצות; ושנית, הם רוצים לראות מה יתרחש בקשר ליהודים שיגיעו לישראל וירצו לצאת ממנה.

אנחנו במשרד אחראים לכ-9,000 סטודנטים עולים, הולמדים כמסגרות קבע בישראל — מהם 4,000 במסגרות להשכלה גבוהה ל-3,000 בישיבות. אני רואה בזה מפעל שיש צורך גדול להרחיב אותו ולהעמיקו.

אני רוצה לומר, שיש פער גדול, כמעט מובנה, בין המחשבה של העולה לבין המחשבה של המטפלים בו. אני רואה בשדה התעופה בן-גוריון עולים המגיעים ארצה, לא מגיעים עולים רבים, מגיעים 50 — 70 יהודים בכל יום. אתה רואה איך נכנס העולה לאלום הקליטה. העולה קיבל הכרעה לבוא לארץ, וזה לא פשוט, לא קל. הוא צועד את צעדיו הראשונים בארץ, ואנחנו, עובדי משרד הקליטה — ואינני מאשים, אני מבין זאת — אנחנו אנשים העובדים עשרות שנים במערכת הזאת של קליטת העולים; וכאן הפער, בשביל העולה זוהי חוויה חד-פעמית בחייו, ומולו עומדים אנחנו. אני סבור שצריך לנסות לסגור את הפער הזה, בעיקר עליידי כך שהמפגש יהיה חם ואנושי, אבל גם באמצעות פעילות ענפה של ארגוני עולים ומתנדבים, וכן באמצעות העברת מידה רבה של סמכות והכרעה לעולה עצמו. גם אז יישאר הפער, כי בשנה-שנתיים הראשונות קשה, קשה בארץ. אנחנו חיים בארץ שיש בה קשיים רבים, חסרונם רב. זו תקופה מאוד קשה לאדם, עם חרדות רבות. יש אי-הבנות, מתרחשים דברים רבים.

לאור המציאות שאנחנו חיים בה כשנים האלה, ניסינו, במשאבים שניתנו לנו, לראות את עיקר היעדים והמשימות

הכנסת מייצגים בפני את העולים. ראשית, השנה ניתנו 4,500 פתיונות דיוור. 2,850 משפחות רכשו דירות במשכנתאות. 1,100 משפחות קיבלו דיוור ציבורי, הווי אומר, בעצם כל העולים שהגיעו בשנה האחרונה זכו לדיוור: מאז הנהגנו את שיטת המשכנתאות לעולים ביוני לפני שנתיים, שיטה הנוגת עדיפות גדולה לעולה על פני הישראלי — לפי דעתי, עד הגבול האפשרי לשמירת הפער. אני, כישראלי, לא רואה את האפשרות לחבוט יותר מכך. עובדה היא שרוב העולים, וזה החישוב שלנו, 75% מהעולים יכולים לרכוש דירות במשכנתאות הניתנות להם.

שוב, אין ספק שמדינת ישראל אינה יכולה להתחייב לכל עולה ובכל מצב, שהמדר ליכולתו לרכוש דירה יהיה אפשרותו לרכוש דירה במרכז ירושלים או בלב גוש-דן. אנחנו לא מדינה שיש בה שוויון, אם כי יש כאלה שחותרים אליו, ויש מי שיש להם יותר ויש מי שיש להם פחות. אבל אני רוצה להעביר את השיקול הזה לעולה. אני בטוח שכאשר יהיה לעולה הכסף והוא יצטרך לקבל החלטה לגבי מקום מגוריו — הוא יישקול גם לגור בבאר-שבע, גם לגור בבית-שמש ולעבוד בירושלים. היום כשאני המחליט — הפתרון הוא הרבה יותר פשוט. היום, עולים יושבים בשדה התעופה ואומרים: אני הולך לירושלים. אני משוכנע שאנחנו הולכים בדרך נכונה, שתיתן עדיפות עצומה לעולה.

יש נושא אחד שאותו לא הכללנו בין הנושאים שהם לשיקול דעתו של העולה, וזה לימוד העברית. זה שירות שהוא מקבל. אם הוא מוותר על לימוד העברית — הוא לא מקבל במקום זה משאבים. אבל אם הוא לא ישלח את הילד למעון — הוא יקבל תמורה על כך. אני משוכנע שזה יהיה השימוש הכי רציונלי כמשאבים הלאומיים, תוך חיסכון של מאות עובדים, ותוך התייחסות לעולה כאל אדם אוטונומי ועצמאי.

אני רוצה לעמוד עוד על כמה נושאים בקצרה. היו לנו בשנה האחרונה כמה יעדים בקשר לקבוצות עולים. אנחנו נמצאים בסיומו של תהליך קליטת יהודי אתיופיה. אני אומר שוב, אנחנו בסיומו של תהליך. אני רואה פה חברי כנסת שעוסקים בזה כל השנה ומשוחחים אתי לא מעט. אני אומר לכם, ההישגים שהם הגיעו אליהם הם הרבה מעבר לכל מה שציפינו. עם כל הכעויות, בכל אופן, 17,000 יהודים עולים מאתיופיה חיים היום במדינת ישראל. הייתי אומר שבסך הכול, אני מאוד אופטימי. השנה התגייסו 300 מעולי אתיופיה לצבא. כל הצעירים סיימו לימודיהם. יש בעיות רבות. די אם אניד לכם 30% מהמשפחות הן משפחות חד-הוריות. עדיין יש בעיות רכישת של 800 דירות, ואני מקווה שבעמוד בזה השנה.

אשר לעלייה מברית-המועצות. כבר אמרתי, עלו 2,500 עולים. אולי מעניין רק נחון אחד מתוך שם הנתונים שאני רוצה להביא. 51% מקרב העולים הם בעלי יד, וצריך להביא בחשבון שיש גם ילדים וזקנים בקרב העולים. ל-51% יש מקצוע והם כשירים לעבודה. מתוך 51% אלה — 57% הם מדענים ואקדמאים, הווי אומר, אנחנו רואים את הרמה הגבוהה של העולים, והיא לא מפתיעה אלא ידועה, והיא בהחלט מציבה קשיים בשלב הקליטה הראשונה במשק הישראלי. השנה עלו 120 מדענים. אין ספק שזה מציב קשיים בשנים הראשונות. כשבצעם אנחנו מממנים חלק גדול ממשכורתם של המדענים. אך אני רוצה גם לשבח יוזמות עצמיות, ולשבח יוזמה מפוארת שנקטו אנשי חב"ד בירושלים. במצוות הרבי הוקם פה מכון למדענים מברית-המועצות שבו הם עובדים ומפתחים את ההמצאות שהם פיתחו בברית-המועצות.

מעיקרו. אנחנו רוצים להמשיך בתהליך הגשמת הציונות. אך אנחנו שוכחים לעתים את הבסיס הזה. אם אלך ליהודים בניו-יורק או בלוס-אנג'לס, אומר להם: אין שום הצדקה להתניה בעניין העלייה. אם אתם חושבים שבמדינת ישראל יש קהות חושים לעוול — בבקשה, תואילו בטובכם לבוא הנה ותגבירו את הרגישות, אל תטיפו מוסר משם. אבל כשאני עומדת פה, בכנסת ישראל, אני אומרת במפורש: יש קהות חושים, וקהות חושים זו אינה גורם מושך.

כל אלה הם דברים שאנחנו מרבים לדבר בהם. היו כמה דיונים בכנסת — לפי דעתי, הדיונים הרציניים ביותר שהיו בכנסת הזאת — על מהות העלייה, על מהות היהדות, על מהות הציונות, על ההיבטים השונים של הבעיות האלה. לצערי, לא היתה תהודה לדיונים האלה, וגם הכנסת היתה ברובה ריקה.

אבל עכשיו, כשאנחנו מדברים על עניין הקליטה, אינני יכולה להתעלם מצעדים שאין לכונתם אלא צעדים של אנטי-קליטה. כמובן, יבואו אלי כטענות, ואולי גם יאמרו שאני עוזרת ישראל, אבל אני אביא שתי דוגמאות.

הדוגמה הראשונה חשובה מאוד בשבילי. אדוני השר, אתה התלהבת כל כך מהקליטה של יוצאי אתיופיה. אפשר, כמובן, להשקיף על כל דבר כפרספקטיבה, במבט של תהליך היסטורי. אבל אינני יכולה להשקיף על עניין הקליטה רק מנקודת ראות זו. כשאמרנו פעם לחברת קיבוץ שתעלה על מגדל המים ותראה משם את כל ההישגים, היא אמרה שכבר עשתה את זה פעם. אבל אין לה כוח לעלות בכל יום על מגדל המים. אני אומרת שלא צריך לעלות בכל יום על מגדל המים, כי החיים הם למטה. מה שיש לנו למטה בקליטת יהודי אתיופיה זה עוול, זאת השפלה. מצד אחד, יש ספק ביהדותם, והם צריכים לעבור גיור לחומרה, ומצד שני, מכתבים להם היכן הילדים שלהם צריכים להתחנך. לא שואלים אותם.

אתה רוצה, אדוני השר, עלייה משוחררת או עולים משוחררים — כך קוראים לזה. אני כהחלט בעד, אבל גם עולי אתיופיה הם עולים משוחררים. והם משוחררים לא רק לגבי הקביעה איפה לגור, אלא גם לגבי ההחלטה לאן לשלוח את ילדיהם להתחנך ואיזה אורח חיים לנהל. אם הם צריכים גיור, הם יחליטו איפה להתגורר — אם יש בכלל ביניהם כאלה הצריכים גיור, יחידים, אינני יודעת. בכל אופן, אני חושבת שזה צעד של אנטי-חנינוך, של אנטי-קליטה.

יש גם דברים שקורים לאו דווקא בממדים הארציים שלנו, של מדינת ישראל, בתוך הגבולות שלנו, אביא דוגמה. אם שר הדתות מקהיל רבנים מכל העולם, למען אחדות העם — זאת הסמכה — והוא מקהיל רק את הרבנים האורתודוקסים, ומשאיר מחוץ לתחום שני-שלישים מיהודי ארצות-הברית, אני חושבת שזה צעד של אנטי-קליטה. אני יודעת שאין לך שליטה על כך. אבל בכל זאת אין לי כרייה אלא לדבר על כך בהזדמנות זו.

אני רוצה לומר כמה מלים על העלייה מברית-המועצות. אנחנו דיברנו על הדרך ארצה, בזמן האחרון אנחנו מאוד מרוצים, כי השנה הגיעו 754 עולים מברית-המועצות, גידול של 107% בהשוואה לתקופה המקבילה אשתקד. אבל, מה לעשות, אנחנו צריכים לראות לא רק כמה הגיעו ארצה, אלא גם כמה יצאו מברית-המועצות. כמו כולנו, אני יכולה רק להיות במצב רוח מאוד עגום. על הנושא הזה דיברנו לא אחת במליאה. אני יודעת שיש עולים המגיעים הנה מברית-המועצות והם אינם בעלי שם, אין סביבה הילה, לא רוקרים "עם ישראל חי" כשהם מגיעים לשדה התעופה. לא

בתחום השיכון, כתעסוקה, באיחור המערכות ובביצוע רפורמה.

בסיום דברי, אני רוצה לפנות מעל הבמה הזו להנהלת המשרד, היושבת אתנו כאן, ולהודות באמצעותה לעובדים, הנתונים לא אחת גם בביקורת שאינה מוצדקת. אחרי הכול, העובדים של משרד הקליטה מאפיינים מאוד את גלי העלייה. אפשר למצוא בקרב עובדי משרד הקליטה עולים מברית-המועצות, עולים מרומניה, עולים מאתיופיה, עולים מדרום-אמריקה. גם בדרך זו אנחנו מנסים להקל את המפגש הראשון שבו העולה לבין הארץ.

אם התיאור שלי נשמע אופטימי מדי, אני מבקש את סליחתכם. אינני חושב שיש פה מציאות של שחור ולבן. אני חושב, שצעדנו צעד גדול קדימה בהיערכות נכונה, במתן תשובה נכונה בנושא השיכון. אני משוכנע, שהרפורמה שתתגבש ותופעל בשנה-שנתיים הקרובות תאפשר לנו יציאה לדרך חדשה. תמיד נזכור, שבישראל אפשר לקלוט רק את מי שעולה, ולכן, הבעיה נשארת: כמה עולים יגיעו לכאן?

היו"ר א' נחמיאס:
תודה לשר לקליטת העלייה על הסקירה שמסר לנו על פעולות משרדו. אנחנו מכריזים אותו, וכאמצעותך את כל ציבור העובדים במשרדך. מי ייתן ונוכה כולנו שהמוני בית ישראל יבואו לכאן, ואנו נקיים את מצוות הקליטה. תודה רבה, אדוני השר.

חברי הכנסת, אנחנו ניגשים לדין. תפתח את הדין חברת הכנסת חייקה גרוסמן.

חייקה גרוסמן (מפ"ם):
אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, קודם כול אני רוצה לשבח את השר על סקירתו האנושית — ללא ססמאות ריקות, ללא דקלום, לא כל השרים נוהגים כך כבואם למסור את סקירותיהם.

אדוני היושב-ראש, אינני רוצה לשאת קינה על מה שקורה לנו ביחס לעלייה. ביחס להמשך קיבוץ הגלויות וליחסים בין העם היהודי למדינת ישראל. אינני רוצה לעשות זאת כי אני נאחזת בכל זיק של תקווה, שמה שקורה היום, עשוי להשתנות מחר: הגלגל סובב, ועדיין לא תמו התקוות שלקריאה: "העם היהודי, אייכה?" תהיה תהודה.

מעולם לא ביקשנו להיכנות על ציונות של קטסטרופה. לא זו בלבד שלא התפללנו לקטסטרופה שתביא גלי עלייה, אלא רצינו להימנע מכל קטסטרופה. לצערי, לא תמיד הצלחנו בכך. טרעים ומטעים אלה הטוענים שאילו הלכו היהודים אחרי נטיית הלב הציונית-הלאומית, לא היתה השואה מתרחשת. הם טועים ומטעים, כיוון שזה לא נכון. ברוב רובם של המקרים לא יכולו המוני בית ישראל לעלות לארץ-ישראל, היום, כאשר גורלנו נתון בידנו, איננו מנצלים את האפשרות, את היכולת, את שיקול הדעת להחליט איך נחיה כעם.

אמרתי, שאינני רוצה לשאת קינה. ראשית — אינני משוחררת, שנית — אינני נביאה, ושלישית — רצון החיים מכתוב לי שלא לעשות זאת.

אני יכולה להיאחז בכמה נושאים במסגרת הדין המצומצם הזה. אדוני השר, אתה אמרת, שלהיות היום יהודי זה עניין של בחירה. אני רוצה להזכיר, שבעבר, להיות יהודי נשמעו היה גם להיות אדם רגיש, אדם רגיש לעוול, להיות יהודי רגיש גם לעוול שנעשה ליהודים וגם לעוול שנעשה לבני-עמים אחרים. הבסיס לתנועה היהודית הלאומית היה בסיס מוסרי

אנחנו צריכים להיות יותר פתוחים, יותר לבביים, פחות ביורוקרטיים ופחות נוקשים, וגם לחקן כמה חוקים.

אינני תוכנע עכשיו — זה גם בלתי אפשרי — לכסות את כל החסר בגמלאות שמגיעות לעולה מכרית המועצות, מפולין, מרומניה או מכל ארץ אחרת שאיננה מעבירה את הגמלאות. באו אלי עולים בטענות על שאיננו מחוקקים חוק שיחייב את גורבצ'וב להעביר את הפנסיה המגיעה להם מלינגרד, ממוסקבה, מקייב ומכל מקום אחר. אני מבינה שאת זה איננו יכולים לעשות. אבל 35% כמינימום אינם מקסימום. אני מבקשת את עזרת השר בחביעה ממשרד האוצר; אני מבקשת להרחיב קצת את החוק הזה כדי שלא יהיה כל כך נוקשה.

היו"ר א' שושטק:

תודה רבה. רשות הדיבור לחברת הכנסת מרים גלזריתספה, ואחריה — לחברת הכנסת אורה נמיר.

מרים גלזריתספה (הליכוד):

אדוני היושב ראש, חברי הכנסת, כטרם אתייחס לצד המינהלי-הטכני של הקליטה, ברשותכם, אני רוצה בראשית דברי למקד את התייחסותי לנושא הערכי שבנושא העלייה.

לפני כ-2,500 שנה לערך, כאשר נתן כורש רשות לעלות לארץ, הוא לא דיבר על שיבה לארץ אלא על בנייה של בית המקדש. אני חושבת, שאם אנחנו נתעמק בסוגיה הזאת, אולי נבין רברים שבתקופתנו, במאה הזאת, לא הבנו — מה המשמעות של הנושא הרוחני, התרבותי והיהודי-השורשי שאולי בזכותו ואולי בהיעדרו לא יכלה להיות עלייה בזמנים ההם ואולי בגללו היא מתמעטת בזמננו אנו.

מרכיוותה של ישראל היום די נתונה במחלוקת. אם בעבר דיברו על בבל וירושלים, היום משווים את ארצות הברית ואת ארצות נשואות עיני רבים, גם של ילדינו מפה — לבלבד. ואני אומרת שוב, ואין זו הפעם הראשונה: ארצות-הברית וכל ארצות הברית לא מנינה, היפות והעשירות, אינן בגדר בכלל. הן לכל היותר אלכסנדריה. אינני חושבת ששם, בארצות העשירות, הגדולות, המרווחות והפתוחות נוצרה תרבות יהודית עילאית — לא תלמוד, לא משנה ולא מדרשים, מקסימום פרשנויות. ארצות הברית אינן יכולות להתחרות בירושלים. יש בהן חרונם, פרשנויות, אסור לנו להיכנס לאיזו מלנכוליה. אני מסכימה עם חברת הכנסת גרוסמן שאין לקונן קינה, ולא רק בגלל רצון החיים אלא גם מפני שאין לנו על מה לקונן.

נכון, יש סחף, יש שחיקה במעמדה של ירושלים, והכול בתחום החומר בלבד. מדוע אנחנו מרגישים חולשה? אדוני השר הביא את הדוגמה של בארגטינה. אני מודה לו על כך ואני מקבלת את ההסבר שיש קשיים בארגטינה ויש בה פוטנציאל לא רע יחסית של עלייה לישראל, אולי אפילו פוטנציאל טוב. השר אמר, שיש שם חינוך יהודי בכל רובדי הגיל של ילדי היהודים. למה נוצר הפער בין הציפיות שלנו לבין המציאות? חשבנו שאם אנחנו מקימים מדינה, כל עיני העולם היהודי תהיינה נשואות אל המדינה הזאת והנה יארוז הכול את המוזוונות ויבואו אלינו. נכון שגם בעלייה בזמנו של כורש לא עלו עשרי העם, אבל הם הקימו מדינה שנלחמה והתקיימה כ-500 שנה, והיום, אחרי 40 שנה אני שומעת שתי מלים המרגיזות אותי עד עמקי גפשי — "מה יהיה".

אורה נמיר (המערך):

יהיה טוטו. כך נראית המדינה, הכול טוטו.

מצלמים אותם — וגם הם צריכים להיקלט. יש ביניהם כאלה שעבדו עשרות שנים בכרית-המועצות, גם כמקצועות החופשיים, והם מגיעים הנה בגיל מבוגר, עובדים כמה שנים, ככל שגיתן להם לעבוד, ואחר-כך יוצאים לפנסיה בחוסר כול. אני מכירה אותם, הם חיים בכדידות, יש ביניהם אנשים ערירים, יש ביניהם חולים.

באתי והצעתי הצעת חוק. אמרו לי, שלחוק הזה, מפני שהוא עבר והצליח, יש אבות רבים. אני שמחה על כך; אני רק אמ, ועתה יש לחוק הזה אבות רבים. החוק הזה עבר, הוא חוק מצומצם מאוד. לפעמים אני מתביישת. פונה אלי עולה ושואל: מה לעשות, לפי החוק הייתי צריך לצאת לפנסיה רק ב-1 באפריל 1987, אבל אני יצאתי לפנסיה חודש או חודשיים לפני כן. אני עומד בכל הקריטריונים, רק כזה לא. מה לעשות? הוא לא נהנה מהחוק הזה. יש קשיחות, יש טיפול ביורוקרטי. אני אומרת, שלא צריך להיות טיפול כזה, כי עובדים מאותו סוג היוצאים מהמפעלים של ההסתדרות, מהמפעלים של חברת העובדים — עם כל הטענות שיש לנו לחברת העובדים — שם הם מגיעים ל-40% בלי בעיות. אנחנו חוקקנו חוק שנאמר בו שתהיה לפחות 35% פנסיה, אבל לא נאמר שזה צריך להיות המקסימום. זה היה צריך להיות המינימום. המקסימום הכתוב הוא 70%. מה עושים משרדי הממשלה שעליהם חל החוק? הם כוללים ב-35% גם תוספות שמגיעות לאותו עולה בלא-הכי, לפי חוקים אחרים. אינני יודעת מה קורה לגבי החוק של אסירי ציון, האם נכלל גם הניקוד של אסירי ציון. אם חסר למישהו סכום כלשהו כדי להגיע ל-35% — מכלילים את התוספות שהוא מקבל לפי חוק אחר הנוגע לזכויות של אסירי ציון. אבל יש גם ניקוד של נכות וניקוד של בריאות. כדי למלא את ה-35% כוללים בתוך זה הכול, וה-35% שהיו צריכים להיות מינימום הופכים למקסימום.

אדוני השר, לפי דעתי, אחת צריך להיות עירני יותר לחוק הזה ועליך להקפיד יותר ולהילחם נגד הביורוקרטיה הקיימת במשרדי הממשלה השונים. אני שמחה שכל הטיפול ייעשה תחת גג אחד ויפסק הפיצול. אני מקווה שזה יהיה לטובה. יש לי לפחות ניסיון אחד עצוב מאוד, עם מי שהיה מופקד מטעם הסוכנות היהודית על קליטת עולי ברית-המועצות. הוא התקשר אתי טלפונית חודשים רבים אחרי שהחוק התקבל וביקש ממני להעביר אליו את החוק, כי לא היה לו החוק. זה מעיד אולי חלק אדם עוסק בקליטה. כיוון שאין זה חוק של הסוכנות — הסוכנות אינה צריכה לדעת.

רבותי, יש דברים שהם סיטוט לא רק לגבי עולה חדש אלא גם לגבי חושב ותיק במדינת ישראל. תארו לעצמכם מה מצבו של אדם שהוא עולה חדש, שאינו מבין תמיד מה אומרים לו: תארו לעצמכם את הדרך שבה מסבירים לו את הטעון הסבר ובה מתייחסים אליו — דרך ביורוקרטית קרה. גם אם מה שנעשה, נעשה לפי החוק — צריך לטפל בעולה באופן אנושי. אנחנו כבר מדברים על כך שנים רבות.

מבחינה זו ומבחינות אחרות איננו מדינה מושכת. בזה אינני מצדיקה את חוסר העלייה, חס וחלילה, אבל עלינו לעשות לפחות מה שתלוי בנו — במוסדות, במנגנונים וביחס הניתן. אני חושבת שצריך להכניס שיפורים רבים מאוד. אדוני השר, אני יודעת שאנחנו יכולים לבוא בטענות אל העולים, כי לא תמיד הם נוחים, ולא תמיד הם מקבלים את הדברים ברוח טובה. כולנו מכירים זאת. אני יודעת שאנחנו יכולים לומר להם מה היה פה כאשר אנחנו באנו לארץ; כאשר אני באתי לארץ לא קיבלתי אפילו אוהל, אבל אי-אפשר לטעון כנגדם טענות אלו.

ששינוי. שאנחנו רוצים לתקן. יש כנראה בחינוך היהודי משהו שאיננו מצוי בחינוך אחר, והמציאות הוכיחה זאת.

חברת הכנסת חייקה גרוסמן דיברה על הצד המוסרי, רבותי, אם אנחנו מחפשים גם את הפן המוסרי, הרי הוא מצוי בחינוך היהודי. הרגישות היהודית הייתה קיימת מאז ומעולם, לא בגלל שום סיבה אחרת אלא בגלל מורשת בית אבא, בגלל מורשת בית סבא. זה מה שנתן ליהודים את הרגישות, את החוש לצדק, את ההומניות, את אהבת הוולת, את העזרה ההדדית בלא מוסדות של הכיטות הלאומי למיניהם. הכול היה בקהילה היהודית. ומאין הם שאבו זאת אם לא מערכה הבסיסית של היהדות?

אשר לעלייה מארצות הרווחה, אף שהשערים שם פתוחים גרמא שהלב קצת סגור, ואינני רוצה לומר שהוא אטום. ואשר לארצות המצוקה, גם ללכבות הפתוחים שם הגבול סגור. אני יודעת וכולנו יודעים שמדינת ישראל עושה כמיטב יכולתה לסייע לעלייתם של יהודים הרוצים לעלות גם מארצות שמהן אין אפשרות לעלות בצורה גלויה ומסיבית.

אני רוצה להזכיר כאן לא רק את יהודי בריית המועצות, שכולם מדברים בהם, ולא רק את הטרגרדיה של הנשירה, שלכמה ארגונים יהודיים יש יד חזקה מאוד בתופעה ובעידודה, ועליידי זה הם חותרים תחת אושיות מדינת ישראל ואושיות הציונות. הבל שממשלת ישראל לא התעוררה בזמן ולא יומה את התוכנית של טיסות ישירות.

אני יודעת שיש מחלוקת בעניין זה, ואני יודעת שתהיינה בעיות עם הטיסות הישירות. הארגונים היהודיים כבר הודיעו שהם יפעלו כדי שגם בארץ יישמר לעולים מברית המועצות מעמד של "פליט" למשך חצי שנה. אמרתי, ואני חוזרת ואומרת, שאסור לנו להסכים לכך. כל הכבוד לארגונים היהודיים, אבל הם לא ינהלו לנו את המדינה בשלטון-רחוק, אדרבה, יבואו ארצה, יעשו כעצמם עלייה, יעשו את המדינה אטרקטיבית יותר, ואולי בכך הם יקלו את קשיי העלייה ויצמצמו את הנשירה.

רבותי, כנראה היה חסר לנו הכית. ואם אומרים שימי בית שני היו 500 שנה, כימי בית ראשון לערך, חסר לנו כאן היום המושג הערכי, היהודי-התרבותי-המוסרי בהתגלמותו של בית-המקדש. בית-המקדש זה משהו פיס, אבל המשמעות שלו היתה רוחנית, תרבותית-יהודית.

ועכשיו לנושא מיהלויטכני. אני רוצה לברך מעל כמה זו את השר לקליטת העלייה, השר יעקב צור, על אומץ הלב בהחלטתו לאמץ את דו"ת-השבון כ"ץ — לאחד ולרכז את המאמץ של הקליטה וכל נושא הקליטה בידי רשות אחת. בידי ממשלת ישראל. לא עוד סמכויות חופפות. בינתיים הן קיימות, אבל אני מאמינה שזה לא יהיה כך בהמשך הזמן. ממשלת ישראל היא ממשלתו של העם היהודי, והיא היא זו שצריכה לטפל בנושא הקליטה מרגע שפך גרלו של העולה דורכת בשדה התעופה או בנמל הים של הארץ.

נכון הוא שההלם המציף את העולה בהגיעו ארצה הוא קשה ביותר. זה הלם של עקירה מארץ מולדתו הפיסית, התרבותית והרוחנית, ובואו לארץ-ישראל. עם כל אהבתו לארץ — יש כזה הלם קשה מאוד.

אני לא יכולה לבקר את החברה הישראלית, הרי מוטלות עליה מטלות רבות כל כך. אני חושבת שהמוסדות, והמוסדות ההתנדבותיים, צריכים בהחלט לתפקד בקליטת העלייה, אבל קודם כול צריכה לפעול בנושא זה ממשלת ישראל. אני מניחה

מרים גלזר-תעסה (הליכוד):

השאלות המנסרות: מה יהיה? ויש סקרים פה וסקרים שם, ואחד הסקרים שבאמת צריך היה להדרוך את מנחת כולנו הצביע על כך שכ-27% מילדינו בארץ אמרו שהם רואים את עצמם פוטנציאל לירידה; ומתי? — אחר השירות הצבאי שלהם. הרי זה מדהים ממש. הם מדגישים שהם פוטנציאל לירידה אחרי השירות הצבאי שלהם. הם מוכנים ללחום, ואולי גם חלילה להיפצע, ואולי הנורא מכול — ליפול. למות בעד המדינה — כן: לחיות בעד המדינה — זה בסימן שאלה. מדוע זה כך?

אם הכנתי נכון את דבריו השר, זהו אחד הממדים של הפער בין הציפיות לבין המציא היום. את הפער הזה ממלאים כל מיני רעיונות. 15% — 17% מהילדים שלנו אומרים: אנחנו מזדהים עם הישראליות, לא עם היהדות. איך זה קרה?

אני רוצה לפנות כאן אל חברי הכנסת שהם בני או חברי קיבוצים, אם מדברים על חינוך, איזה חינוך טוב יותר מהחינוך שהחברה הקיבוצית יכלה להעניק והעניקה לילדיה? אני יודעת גם מקרוב מה הם הדברים שניתנו לילדי הקיבוצים: חוגים, העשרה, חינוך פתוח, מולדת ושירי ארץ-ישראל, הכול מכול. ובכל זאת, אחוז היוורדים בקרב ילדי הקיבוצים הוא כאחוז היוורדים בקרב האוכלוסייה שמחוץ לקיבוצים. כיוון שכן, מה הוא המרכיב שהיה חסר בחינוך הקיבוצי, שלא נתן להם את החיסון מפני הירידה?

רבותי חברי הכנסת, גם אם זה לא ינעם לחלק מכס, אומר שהיה חסר שם מרכיב אחד יסודי, הוא החינוך היהודי. הכול היה, אבל לא היה מספיק חינוך יהודי וטור. אני רוצה שתבינו אותי שלא כהלכה, לכן אומר שאינני מתכוונת לאורח חיים יהודי. אני מתכוונת לכך שהם היו צריכים לדעת מה הוא אורח חיים יהודי, ולאיש מהמחנכים בזרם זה או בזרם זה לא הייתה הזכות לנמנע מלכתחילה את הידע הזה מילדינו. צריך היה לתת להם את זה. יש שלא חשבו על זה, ויש גם כאלה שבמתכוון לא נתנו ולא העניקו להם זאת.

וזהות היהודית הרעועה הקיימת בארץ וגם בחוץ-לארץ. חוסר הקשר והעדר הויקה בלא תנאי ובלא הגבלה, להיות יהודי ולא בעירובן מוגבל ולהיות יהודי בלא תנאי ולהיות ישראלי בלא תנאי — אלה הדברים שבחסרונם אנו נתקלים, וזה לדעתי שורש הירידה וגם שורש חוסר העלייה.

באחד הנאומים הקודמים שלי אמרתי, שהסטטיסטיקה של חמש השנים האחרונות המתייחסת לעלייה מארצות הרווחה מצביעה על כך, ש-82% מהעולים ארצה נמנים עם המגזר הדתי לגזרותיו. ומן היוורדים — כמעט אותו אחוז מקרב אלה שלא הוענק להם חינוך דתי.

אורה נמיר (המערך):

חברת הכנסת גלזר-תעסה, כמה אמרת?

מרים גלזר-תעסה (הליכוד):

82% מן העולים מארצות הרווחה באים מהמגזר הדתי לרבותיו השונים. הירידה מהקיבוץ הדתי ומהקיבוץ הלא-דתי, מקרב אלה שקיבלו חינוך דתי ומקרב אלה שלא קיבלו חינוך דתי — היא באותה פרופורציה כמעט.

אני רוצה לפנות אל חברי הכנסת המעטים הנוכחים פה ולשאול: האם איננו צריכים להסיק מכך מסקנה ולפעול על-פיה? במשך 40, 60 או 70 שנה ניסינו את הדרך הזאת. מדוע לא נתעשת כולנו ונסנה עכשיו דרך אחרת, ונצהיר

השר לקליטת העלייה י' צור:
שיהיו הרבה צרות.

מרים גלור-תעסה (הליכוד):
כן, שיהיו הרבה צרות, אבל שיהיו גם הרבה עולים. אנחנו
נהיה מוכנים לקבל הרבה עולים גם אם יהיו הרבה צרות. חודה
רבה.

היו"ר א' שושטק:
חודה רבה. רשות הדיבור לחברת הכנסת אורה נמיר,
ואחריה — לחבר הכנסת חיים דרוקמן, אם הוא יהיה באולם.

אורה נמיר (המערך):
אדוני היושב-ראש, רבותי חברי הכנסת, קראתי את דברי
הפתיחה של השר לקליטת העלייה, ניסיתי לסכם לעצמי כמה
עולים הגיעו השנה למדינת ישראל, ואני מודה שלא כלייך
הצלחתי בכך.

השר לקליטת העלייה י' צור:
לא?

אורה נמיר (המערך):
לא. תיכף אתייחס לכך, אבל לא זאת הנקודה. האמן לי, גם
אני מצטרפת לתקווה שיהיו לנו הרבה עולים וכל הצרות
שבעולם. אני מכריזה זאת כבר בפתח דברי.

לפי המבוא לסקירה שלך, אדוני השר, עלו לישראל 2,472
יהודים מכריזת-המועצות בשנת 1987. אני מכינה שמספר
העולים השנה הוא כמספרם בשנה שעברה, יחסית, כי שנת
1988 עדיין לא נסתיימה. עם זאת, שיעור הנשירה בווינה גדל,
ובחודש מאי הגיע לכדי 90%.

אתה מציין, אדוני השר, שקליטתם ושילובם של
כ-17,000 יהודי אחיפיה בישראל הם מן המשימות המרכזיות
של משרד הקליטה, אבל אלה, בכל אופן, לא עולים שהגיעו
עכשיו.

כ-800 עולים באו בשנת 1987 מדרום-אפריקה, והשר
מציין שדרום-אפריקה היא היום אחד היעדים המרכזיים
לפעולות לעידוד העלייה. כמרכן אומר השר, שגם
דרום-אמריקה, ובעיקר ארגנטינה, שימשה יעד מרכזי לעידוד
העלייה לישראל, ושבשנת 1987 חל גידול של 35% — ייתכן
שלא רצוי לפרסם את המספר הזה — במספר העולים משם. יש
בדברייך, אדוני השר, הערכה מיוחדת לתוכניות המיוחדות
לקליטה ישירה של עולים מדרום-אמריקה בכרמיאל
ובמגדל-העמק, ששימשו מודל לעתיד.

לאחר מכן, אדוני השר — וזה הנושא שאני רוצה
להתמקד בו הפעם — אתה אומר, בדברי המבוא שלך, כי החל
משנת 1985 יש מגמה ברורה של ירידה במספר הישראלים
היוזמים מן הארץ. בשנה החולפת היה מאזן ההגירה חיובי:
כ-9,000 יורדים מול כ-14,000 עולים. ואתה מסיים ומציין
בדברי הפתיחה שלך, שמדי יום נוחתים בישראל כ-50 עולים,
הם מעשיירים ומחזקים אותנו — כן ירבו, יעלו, ותהיינה צרות.

אדוני השר, הייתי מציעה שנקרא למשרד לקליטת
העלייה: המשרד למניעת ירידה ולקליטת העלייה, לולא הייתי,
רבותי חברי הכנסת ואדוני היושב-ראש, ציונית, מאוד ציונית
— ובשכילי נושא העלייה וקליטתה הוא אחד מעדידי
המרכזיים של מדינת ישראל — הייתי קוראת למשרד: המשרד
למניעת ירידה.

הסטטיסטיקה המובאת כאן, אדוני השר, איננה סיבה
למסיבה. אני פוסלת אותה מכול וכול. שהרי עדיין קיים אצל

שבחוקת המעבר, שהיא תקופה קשה מאוד, בגלל החפיפה
בין שני המוסדות ובגלל חלוקת התפקידים, תהיה התרגשות,
כמו בכל לידה, דאגה, חרדה וכאבים, אבל אני מאמינה
שקליטת העלייה תקבל את מה שהיא צריכה לקבל, בעיקר את
חיסול הפטרונ' — אנחנו לא בשנות ה-50, אנחנו לא מטפלים
רק ביהודי מצוקה — ואני חושבת, שהכול יהיה לברכה.

היום אמרנו בוועדה, שצריך להסביר לעולים, הן לאלה
שעדיין מצויים שם והן לאלה שהגיעו לכאן, שיש תקופת
מעבר. יש לגייס את הארגונים ואת התאחדויות העולים, ולומר
להם בצורה חד-משמעית, שלא תהיה נסיגה מן הדרך הזאת,
ושהם חייבים להתגייס להיערכות מחודשת בנושא הקליטה.

העלינו היום בוועדה, ואני מוצאת לנכון להעלות זאת גם
במליאה, את נושא מרכזי הקליטה, את נושא האולפנים ואת
נושא המערך הסוציאלי. אני מאמינה, שמשרד הקליטה נתן,
נותן וייתן את העתו על הנושאים הרגישים האלה, ילמד את
המלאכה מניסיונם של עובדי הסוכנות וישים אותה, אולי טוב
יותר, במסגרת המשרד. אני יודעת שיש שם עובדים מסורים
מאוד, והאמינו לי שאני יודעת עד כמה התפקיד הזה הוא
לפעמים כפרי-טובה. כ-100 עולים מטפלים יפה מאוד, אבל
אם הטיפול בעולה אחד לא יהיה כלייך טוב — תקום ועקה.
זה המצב, וזה נחלת כולנו, כלל עובדי הציבור.

אני רוצה לסיים ולומר, שכושבת-ראש הוועדה העלייה
ולקליטה אני מברכת על שיתוף הפעולה מצד הסוכנות ומצד
משרד הקליטה. לא תמיד היתה בינינו הסכמה, היו לנו
ויכוחים, ולפעמים גם היו עימותים קשים. היום נאמר משפט
יפה, והוא שהוועדה הזאת היתה ועדה אפוליתית. אני חושבת
שגם בכנסת — שהיא מוסד פוליטי מאוד, אבל היא, קודם כול,
בית-המחוקקים של כל עם ישראל — יש נושאים, שאם קיימת
לגבי אחד מהם הסכמה לאומית, יש לנהוג בו בצורה ממלכתית
באמת, ללא פזילה למפלגה זו או אחרת. אני מוכרחה לציין,
שחברי הוועדה ראו באמת את העולה, את העולים, את העלייה.
את הירידה, את הקליטה, כנושאים לאומיים מדרגה ראשונה.
והם פעלו בהתאם לכך.

אני רוצה לומר כמה מלים לא רק בזכות שר הקליטה, אלא
גם בזכותו של המנכ"ל, מאיר שמיר, שהכינו אותו במשך
ארבע שנות עבודה. אני מאחלת, כמובן, למנכ"ל החדש, יוסי
קוצ'יק, הצלחה מרבית בתפקידו. אני יכולה לומר, שבמשך
ארבע השנים שחלפו הם ניסו לטפל בכל פנייה של הוועדה,
או של חבר מחבריה, בצורה הטובה ביותר — ואני שומעת
זאת גם מהעולים.

לבסוף, אני שמחה גם על התפנית, שעולים מופנים
ליהודה, לשומרון, לגולן ולחבל-עזה. היו בעיות, פניתי לשר,
והוא הסדיר זאת. היו בעיות שזו כושה לדבר עליהן, אבל אולי
כדאי שהן תיודענה. כאשר החליטה משפחה, עוד
בברית-המועצות, להתגורר באלון-מורה, היא לא רצתה
להעביר לשם את הארתיים מפני שהיא פחדה. אבל אם יש
בחירה חופשית — יש בחירה חופשית לאורכה ולרוחבה של
מדינת ישראל, ואצלי אין "קו ירוק". אני שמחה שהעניין סודר
בפנייה הראשונה אל השר, ושארין הבדל בין העולה ההולך
להתגורר באלון-מורה לבין העולה ההולך להתגורר בדימונה.
בירושלים או במרכז קליטה.

אני מודה לכל אלה שסייעו בידי בוועדה. אני רק מקווה,
יעקב, שגלי העלייה יהיו גדולים יותר, ושיהיו לנו יותר בעיות

עובדים בענפי המסחר והשירותים העסקיים בשנה אחת — ב־1987. בסקטור הציבורי נקלטו באותה תקופה קרוב ל־5,000 עובדים. זו הסיבה לכך שאחוז האבטלה לא עלה על־פי הסטטיסטיקה.

אנחנו יודעים שאין רגיעה אלא יש נפילה גם במסחר בחודשים האחרונים, ומדברים על השוק המקומי. ענף הטקסטיל במצב קשה, החגיגה של הקניונים, ההיפרשווקים וההיפרמרקטים נגמרת, ומספר העובדים שיוכלו שירותי הציבור או השירותים הפרטיים לקלוט הוא מוגבל. לאן ילכו כל הנפלים האלה?

אדוני השר, לפני יומיים פנתה אלי שוב קבוצה של סטודנטים לרפואה מבתי־הספר לרפואה בחוץ־לארץ. זה לא כבר התווכחנו בנושא של חיקון חוק הרופאים. חוקקנו את החוק הזה. קודם כול ובראש ובראשונה ואך ורק כדי לשמור על רמת הרפואה בארץ. איש מהיושבים כאן לא רוצה ללכת לרופא סוג ב', הוא גם לא ילך אליו. אנחנו נתנו היתר אחר מרשים מאוד, הקלה אדירה במכונה שהקימו לנושא של הרופאים העולים החדשים. בשנה הראשונה שבה נכנס החוק לתוקף באו הרופאים שלמדו בחוץ־לארץ והיה עליהם לגשת לשני מחזורי בחינות. השנה היו הקלות גדולות מאוד ברמת הבחינות כדי להקל על אותם סטודנטים. את המעגל הראשון עברו רובם. את המעגל השני, שם נמדדת רמתו של אותו תלמיד, עברו כקושי אדיר 20%, כאשר הרוב המכריע בקבוצה הזאת הם העולים החדשים מדרום־אמריקה. בארצות מוצר־אירופה, באיטליה, בכל הארצות האחרות שאינן כלולות בחוק כמותרות — שם רמת הלימודים כל כך ירודה שלא עור דבר.

פניתי עוד אתמול בבוקר למנכ"ל משרד הבריאות ואמרתי לו: אנחנו חייבים לעשות הכול כדי להקל, כדי שלשום ישראלי שחורג ארצה לא תהיה מוטיבציה לירידה. נסה לבדוק, אני מוכנה לעזור כפי שעזרתי בסבב הראשון. יש בעיה של הידרבות בין משרד הבריאות לבין משרד האוצר? כפי שאתם יודעים — לגבי השנת המימון כדי שבאותה מכונה שהוקמה בכא־שבע לעולים חדשים נעמד אותם כלים ואותן אפשרויות גם לאותם סטודנטים שחוזרים מחוץ־לארץ.

אני מודה, שיניתי את דעתי. אני חושבת שהפתרים הקיימים היום מפני ירידה חייבים להעמיד במקום ראשון בסדר העדיפויות במשרד הקליטה את נושא מניעת הירידה. אני בהחלט פוחדת, ופחדת מאוד — אני מאוד מקווה שאתבדה — שמה שקורה היום במשק, שהמפולת הנוראה המתרחשת בתעשייה, בייצור, בכבוד שנתנו בעבר לעמל כפיים, וזה היה חלק מהציונות יחד עם קליטת העלייה, עלולה — ואני אומרת זאת בכל הזהירות, אני מקווה שלא כך יקרה — להביא לכך שעוד צעירים יעזבו את הארץ ולא ירצו לחיות כאן. עוד לפני שהלשכה המרכזית לסטטיסטיקה תציג את נתוניה — אני כבר לא מרבחת על ההגירה השלילית — נעשה הכול, כי מניעת ירידה של אדם אחד שווה לא פחות, חברים, מהקליטה הטובה והמוצלחת ביותר של כל עולה חדש. נרים יחד את שני הדגלים, כאשר על נושא מניעת הירידה להיות היום הנושא הראשון במעלה בטיפול של המשרד לקליטת עלייה, ויצורף אליו, כנושא ראשון בחשיבותו — נושא הקליטה.

היו"ר א' שושטק:
תודה רבה.

חלק גדול מהעוזבים את הארץ חוש הבושה, המונע מהם להירשם כיורדים או כחושבים לא־חוזרים. אני חושבת שהנתונים הנמצאים בלשכה המרכזית לסטטיסטיקה אינם נחוני אמת.

השר לקליטת העלייה י' צור:
על סמך מה את אומרת את זה?

אורה נמיר (המעריך):
מייד אומר לך, אני חרדה מאוד שמה שקורה היום במשק, גלי הפיטורים הקשים שהתחילו ונמצאים בעיצומם, ומצבה של כלל התעשייה, העומדת בפני הרס מוחלט — גם התעשייה הציבורית, כמו "נור" ו"כלל" — שהמצב הזה יגרום לעשרות, אם לא למאות, אם לא לאלפים מכני הארץ לחפש את הדרך הקלה ולעזוב את מדינת ישראל.

השר לקליטת העלייה י' צור:
זה בעתיד לבוא.

אורה נמיר (המעריך):
סליחה, סליחה, נגיע, אדוני השר, גם לנתונים. אנחנו יודעים מה הם נתוני הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה. אני הייתי רוצה לדעת לפי מה קובעת הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה את משך הזמן שצריך לשהות בחוץ־לארץ. האם מספיק לבוא לביקור בארץ ולהירשם שבאו ויצאו שוב אחרי ביקור קצר? אני מכירה סיפורים כאלה למאות. אני שמחה שעדיין מתביישים, אבל זה מה שקורה.

אני באה עכשיו, אדוני השר, משיחה של למעלה משעתיים עם קבוצה של עובדי "אליאנס" בחרדה. אחד מהם, בן למשפחה של 12 נפשות שעלתה ב־1949 מברית־המועצות, סיפר לי, שתשעה מכני המשפחה עזבו את הארץ במהלך השנים. אבא שלי — הוא אמר — עזב כשבוע הבא לאוסטרליה. שאלתי אותו: מה הוא יעשה באוסטרליה? והוא ענה: יש לנו קרוב משפחה, יש לו שם מפעל טקסטיל. כואב מאוד לשמוע את העובדים האלה, שרוצים לעבוד, שרוצים ליצור, שלא רוצים דמי אבטלה, שלא רוצים חסדים. יושב כאן חבר הכנסת שושטק, אנחנו יושבים יחד יום יום ופוגשים נציגויות של העובדים האלה, הטובים שבתחום הייצור במדינת ישראל — ואין לנו תשובות. אנחנו לא יכולים להביט בעיניהם, ואין לנו תשובות אליהם. לאן הם ילכו — למרכזי קליטה? לאן הם ילכו?

רק היום ב"כיתן" בית־שאן — 150 עובדים קיבלו מכתבי פיטורין: ב"גלרין" בקצרין — 30 עובדים קיבלו מכתבי פיטורין: ב"תירדאן" קריית־מלאכי — 206 עובדים קיבלו מכתבי פיטורין: במפעל הסוכנות בקרדימה — 35 עובדים קיבלו היום הודעת פיטורין. המפעל נסגר. כל זה רק במשך יום אחד, חצי יום, אם אתם רוצים.

אני רוצה לומר לך עוד נתון, אדוני השר, ואני מגיעה לסטטיסטיקה: נכון הוא שאחוז האבטלה, לשמחת כולנו, לא עלה. אתם יודעים למה? התעשייה הפסיקה לקלוט עולים, וזה עוד לפני גל הפיטורים האחרון. ברבע הראשון של 1988, בהשוואה לרבע המקביל ב־1987, אין כמעט שינוי במספר העובדים בתעשייה. זה בלי "אליאנס", בלי כל הפיטורים האחרונים וכל העובדים מהשטחים — שם יש תוספת של 700. אך לעומת זאת, נקלטו למעלה מ־50,000

ז. מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

שהחזירה ועדת הכספים לקריאה שנייה ולקריאה שלישית.

כן הונחה החלטת ועדת הכספים בדבר אישור ההוראות המגדילות או המטילות היטל. תודה.

היו"ר א' שוסטק:
תודה רבה.

ח. סקירת השר לקליטת העלייה על פעולות משרדו

השפעה כבירה עליהם ועל כל חייהם בעתיד. לפי מיטב הכרתו, זו הזדמנות מיוחדת של התקשרות לארץ, שיכולה להוות זריעה רצינית בלבכם לקראת עלייתם ארצה.

אדוני היושב־ראש, אחרי שלוש ההערות המעשיות שהערת, ברצוני להתמקד בעניין המהותי, שהוא המפתח לעלייה ולקליטתה וכן למניעת הידרה, ודיברה עליו גם חברת הכנסת גלזר־תעסה לפני. כוונתי להעמקת השורשים היהודיים, הן בקרב הנוער היהודי ברחבי הגולה והן בקרב בני הארץ, ולהגברת זהותה היהודית של מדינת ישראל.

אני משוכנע שכל בר־דעת יבין, כי לא תמריצים כלכליים בלבד יביאו גולים לארץ וימנעו ירידה ממנה. מדינת ישראל לא תוכל להתחרות כלל וכלל ברמה הכלכלית הגבוהה הקיימת בארצות הברית שבהן חי כיום חלק גדול מן העם היהודי. רק מוטיבציה יהודית־ציונית היונקת משרשי עמנו, בכוחה להעלות יהודים לארץ ולמנוע יורדים ממנה.

אני מסכים, כמובן, שיש צורך לעשות הכול כדי לסייע בקליטתם הטובה של העולים לארץ בכל התחומים. בכלל זה מגורים מתאימים ותעסוקה הולמת. אולם, לא אלה הם העיקר. לפי דעתי, יש להרגיש כי חרף העובדה שהמצב החומרי בארץ הוא קשה לאין שיעור מזה שבגולה, עלינו להיות בארצנו כי אנחנו יהודים, וכיהודים — מקומנו בארץ־ישראל.

רבתי חברי הכנסת, היהדות מלמדת אותנו כי ארץ־ישראל נקנית בייסורים. אלה הם דברי רבי שמעון ברי־יוחאי: שלוש מתנות טובות נתן הקדוש־ברוך־הוא לישראל וכולן לא נתן אלא עלי־ידי ייסורים — תורה, ארץ־ישראל והעולם הבא. שאל הרב חול"פ, זיכרונו לברכה: אם מדובר בדברים שאינם נקנים אלא עלי־ידי ייסורים, כלומר שצריך לשלם בעבורם ביוקר, מדוע קורא להם רבי שמעון ברי־יוחאי מתנות? יאמר שלושה דברים, למה הוא אומר שלוש מתנות? והוא השיב, שרבי שמעון ברי־יוחאי רצה ללמד אותנו, שמדובר בשלושה דברים כל כך יקרים, שכל כמה שלא תשלם בעבורם, הם נשארים חמיד בגדר של מתנות. ארץ־ישראל היא תמיד מתנה. כך מתייחסת היהדות לארץ־ישראל. מי שיונק משרשי היהדות ומתייחס לארץ־ישראל התייחסות ערכית, הוא מאושר בה גם כאשר רמת החיים החומרית שלו נמוכה מזו הקיימת במקומות אחרים בעולם. גם את זאת מדגישים מפורשות רבותינו: "טוב פת חרבה ושלום בה" — זו ארץ־ישראל. אפילו אוכל אדם בה פת במלח ודר בחובה, וזכה לעולם הבא. לערך האמיתי של החיים, לטעם האמיתי של החיים, לתכלית האמיתית של החיים.

אדוני היושב־ראש, כשהערך של ארץ־ישראל נשחק, כשהמושג נחלת אבות הופך להיות רדוד וריק מתוכו, כשהנוער מתחנך על אפשרויות של ויתורים על ארץ מולדת — נוצרת

היו"ר א' שוסטק:

הודעה לסגנית מזכיר הכנסת.

סגנית מזכיר הכנסת ש' כרם:

ברשות היושב־ראש, הנני מתכבדת להודיע כי הונחה היום על שולחן הכנסת:

הצעת חוק ניירות ערך (תיקון מס' 9), התשמ"ח — 1988.

היו"ר א' שוסטק:

רשות הדיבור לחבר הכנסת חיים דרוקמן, ואחריו — לחברת הכנסת נאוה ארד. זה מה שרשום אצלי.

חיים דרוקמן (הסיעה הדתית־לאומית):

אדוני היושב־ראש, כנסת נכבדה, שמענו את סקירת המאלפת של השר לקליטת העלייה על פעולות משרדו. מן הראוי לשבח את השר ואת אנשי משרדו על החשיבה שהם משקיעים למציאת דרכים חדשות לייעול הקליטה ולשיפור. תבורך כל מחשבה חדשה בנדון. אסור, בשום פנים, לשקוט על השמרים ולהפטיר כאשתקד בתחום כל כך חשוב. כל מה שניתן לעשות לייעול מערכות הקליטה ולשיפורן חייב להיעשות. ויפה שעה אחת קודם.

אדוני השר לקליטת העלייה, ברצוני להדגיש בפניך שניים־שלושה עניינים מתוך הדברים שאתה הזכרת בסקירתך, שהם לפי דעתי חשובים ומשמעותיים להצלחת העלייה והקליטה.

א. מרכזי הקליטה — אם אינני טועה, כל ארגוני העולים יצאו חוצץ נגד המדיניות של ביטול מרכזי הקליטה במקומות הגדולים. שום עזרה כספית איננה יכולה לשמש תחליף למרכזי הקליטה. כך מתברר מניסיונם של העולים עצמם, וזו דעת רובם. ברצוני להציע לך, אדוני השר, להשאיר את מרכזי הקליטה רק למשך מחצית השנה הראשונה לעלייתם של העולים. זוהי התקופה הראשונה, הקריטית, ולגביה חיוני מרכזי הקליטה. זהו גם משך תקופת הלימוד באולפן, ויקל לעבור אותה במרכזי הקליטה עצמם. לאחר מחצית השנה הראשונה על העולים יהיה לעזוב את מרכזי הקליטה ולמצוא את סידורם הקבוע. לדעתי, זהו הפתרון ההולם ביותר.

ב. מן הראוי לעודד גורמים מתנדבים בקליטת העלייה. במיוחד מקרב העולים עצמם. ארגוני מתנדבים, בכוחם ליצור קשר ישיר עם העולים, דבר שיסייע מאוד לקליטתם. כמו כן, ארגוני המתנדבים יכולים לעזור בתחום מציאת תעסוקה לעולים, דבר שהוא חשוב ביותר, ולהגיע למקומות שמערכות ממשלתיות אינן יכולות להגיע אליהם. אני אומר את הדברים האלה רק מתוך סברה, אלא מתוך ניסיונה של תנועת "ההילה", שבשנות קיומה רשמה דפים מרשימים של הצלחות בעידוד העלייה ובסיוע בקליטתה. התנדבות מתוך הכרה ויצירת מגע בלתי אמצעי עם העולים, תוך הענקת להם מניסיונם של מי שבעצמם עברו אותה דרך של קליטה בארץ — אין כמוהם לחזק ולסייע סיוע של ממש לעולים בצעדיהם הראשונים והקשים בארץ.

ג. יש להגדיל בצורה משמעותית את מספרם של בני ישיבה וסטודנטים שבאים ללמוד בארץ. אני יכול להעיד מתוך ניסיונם של בני ישיבה, כי תקופת לימודיהם בארץ יש לה

על המשמר של שר הקליטה בנושאי המשרד. הוא וצוות עוזריו עושים את מלאכתם נאמנה.

אני חייב גם לציין מעל כמת הכנסת את כנותו של שר הקליטה, מר יעקב צור, ואת נכונותו לטפל בבעיות הקליטה; הוא עושה מאמצים להצליח במשימתו. במשימות ובבקשות שמביאים לו כדי לעזור בקליטת עלייה זו או אחרת הוא לא מראה כלל את עמדותיו הפוליטיות. הוא ממלא את חפקידו מעל לכל החישובים המפלגתיים. אין כל ספק שבמצב המבין והכאוב שהעלייה לארץ-ישראל נמצאת בו הוא עושה את אשר ניתן לעשות.

שר הקליטה מר צור הוכיח בשעתו, שיש לו אוזן קשבת. כאשר האפטרופסים מארצות-הברית בסוכנות היהודית החליטו להפסיק את ההקבלות למסדות תורה במסגרת מינהל הסטודנטים, כאשר, כך הם אמרו, מסדות התורה אינם עומדים בקריטריון הציוני. כלומר, מסדות התורה, הקולטים מאות בני נוער שבאו באופן מיוחד מהגולה כדי ללמוד בארץ-ישראל — אף שגם בחורין-לארץ קיימות ישיבות גדולות, המבצרים התורניים המהוללים ביותר בדורנו, הם עולים בכל זאת לארץ-ישראל — מסדות אלה, כך אמרו האפטרופסים מארצות-הברית בסוכנות היהודית, אינם עונים על הקריטריון של ציונות. האפטרופסים מארצות-הברית לא רצו בשום אופן להיענות לבקשתנו, הם שכחו מה תפקידם כאשר הם יושבים בסוכנות היהודית. הם, האפטרופסים בסוכנות היהודית, שלא הם ולא צאצאיהם ולא הנוער מהחוגים שלהם אינם עולים לארץ-ישראל, הם כביכול ציונים נאמנים. ייתכן שהיה רצוי שנקיים פעם אחת דיון כדי לקבוע את הקריטריון: מיהו ציוני ומיהו ציונות.

לא לחינם היה דווקא מר בן-גוריון, שזוכות תעוזתו הוכרו על כינון מדינת ישראל, הראשון להתייחס בלגלוג למונח ציונות. הוא דאח את העיקרון של הציונות הכנה בעלייה לארץ-ישראל, ולגלג על כל אלה שדיברו גבוהה גבוהה על הציונות ולא עלה על דעתם לעלות לארץ-ישראל — לא לפני קום מדינת ישראל, לא אחרי קום מדינת ישראל ולא במשך כל 40 שנות קיום מדינת ישראל.

תתייחס לעובדות כמו שהן, תתייחסו למציאות כמות שהיא. הורוכבאר היחיד שאנו שואכים ממנו עלייה לארץ-ישראל הוא החוגים הנאמנים לתורה והכמהים לחיות בארץ-ישראל בגלל קדושתה, משום שעיני השם בה מראשית השנה עד אחרית השנה. משום שבארץ-ישראל, בארצנו הקדושה, יכולים לקיים את המצוות התלויות בארץ.

איך אומרת הגמרא? — כל האומר "ברוך מנחיל ארצות", הרי זה בור. כלומר, כל מי שאומר שלעם היהודי יש ארצות, ולא רק ארץ אחת — ארץ תמרה טובה ורחבה, ארץ קודשנו, ארץ שהקדוש ברוך הוא הבטיח לנו "לך ולזרעך אתנהה", לעם היהודי, כעם התורה, יש רק ארץ אחת. לא ארצות — כל מי שאומר שלעם היהודי יש ארצות רבות, ולא ארץ אחת, הגמרא קובעת: הרי זה בור, בור ועם הארץ.

והגמרא ממשיכה ואומרת: כל שלא אמר ברית ותורה, לא אמר כלום. כל מי שלא יודע שהקשר שלנו לארץ קודשנו הוא בגלל "בריתך שחתמת בבשרנו ותורתך שלימהדתנו", בגלל שמירת התורה ומצוותיה, לא אמר כלום; לארץ-ישראל ללא תורה אין כל משמעות, אין לזה כל אחיזה.

אנו רואים זאת, וזה זועק ומשווע לרקיעים — והיום, כשהגענו ל-40 שנים למדינה, יותר מאי-פעם. מה כואב

תלישות ביחס ובקשר לארץ-ישראל. זוהי הירידה שמתחילה עוד בארץ ומביאה, בסופו של דבר, לירידה מן הארץ. מציאות כזאת אין בכוחה להיות אכן שואבת ליהודים שיעלו לארץ. עלינו להיות מודעים לכך, ולהגביר את הזיקה לארץ-ישראל ואת אהבת ארץ-ישראל. רק בכוחן לעצור את מגפת הירידה.

נוסף על כך, כדי שיהודים ירצו לעזוב את ארצות גלותם, למרות כל התנאים הנוחים שם, צריכה להיות משיכה של מדינה יהודית דווקא, עם תוכן יהודי ותרבות יהודית. את זאת אנתנו חייבים להדגיש. רק אלה בכוחם למשוך יהודים לארץ. חיקוי של תרבות מערבית, או ליתר דיוק חיקוי של הקולקול בתרבות המערבית — כי את הטוב צריך ללמוד מכולם — מזה לא ניושע. זה יביא לנו רק ההיפך, מניעת עלייה ועידוד ירידה. יש צורך לחזק את החינוך היהודי השורשי הן בארץ והן ברחבי הגולה. זוהי דרך ארוכה, אולם היא לאמיתו של דבר הדרך הקצרה ביותר והבטוחה ביותר.

אדוני היושביראש, כרצוני להתייחס במיוחד לעלייתם ולקליטתם של יהודי רוסיה. איננו יכולים להתעלם מראשיתו של שינוי ברוסיה. אומנם, אי אפשר לדעת לאן יובילו הדברים ומה יהיה שם מחר, אך כיום אי אפשר להתכחש לכך שיש סגנונות ראשונות המבשרות שינוי שלא היינו רגילים לו. די כעובדה שיש יהודים רוסים שבאו כתיירים לביקור קרובים בארץ, דבר שבכבר לא היה אפשר כלל להעלות על הדעת. זה מחייב אותנו לבחון מחדש את העידים של פעולותינו ברוסיה. כמובן, היינו רוצים שכל אחינו מרוסיה יעלו לארץ. כפי שהיינו רוצים שיהודים מכל העולם יעלו לארץ. אולם כיום לא מספיקה הקריאה "שלח את עמי" כדי ששלטונות הקרמלין יאפשרו ליהודים לצאת את רוסיה. אין לנו גם כל ביטחון שאלה שיצאו משם, אכן יגיעו לארץ. כפי שאנו עדים לאחרונה לעובדה שהעלייה משם הולכת והנשירה הולכת וגוברת. כיום, במציאות החדשה, אנחנו מצווים להיאבק על הגברת החינוך היהודי והציוני ברוסיה ולהעמיק שורשיו כדי לחזק את הקשר של היהודים שם ליהדות ולארץ-ישראל. עלינו להבין כי יצירת מוטיבציה יהודית-ציונית בקרב יהודי רוסיה היא יעד חשוב וקריאת עלייתם לארץ וקליטתם הטובה בה. אנחנו חייבים לחזק את יהדותם ואת זיקתם לארץ. והו הבניין האמיתי שיביא, בעזרת השם, לפירות מבורכים.

היו"ר א' שוסטק:

תודה רבה. רשות הדיבור לחבר הכנסת מנחם פרוש, ואחריו — לחברת הכנסת נאוה ארד.

מנחם פרוש (אגודת ישראל):

כבוד היושביראש, כנסת נכבדה, ראשית כול, תודה רבה לחבר הכנסת ארצי ולחברת הכנסת נאוה ארד שאפשרו לי לשאת דברי. שכן נקראתי לצאת בנושא דחוף.

בראשית דברי אני רוצה להביע ברכה לשר הקליטה, מר יעקב צור, על שהוא יכול להודיע היום רשמית לכנסת על ריכוז כל נושאי הקליטה במשרד הקליטה. בזה שמו קץ לכפוליות המיותרות שהיו כאשר טיפלה גם הסוכנות היהודית בנושא הקליטה. לא קשה להראות כמה יחסך במשאבים, במנגנונים, בכיורוקרטיה המסורבלת והמסובכת, שהכפוליות האלה גרמו לה: לא קשה לחשב כמה זה עלה בלי שזה יתרום להקלה של הקליטה — ובמדיה רבה זה הכביד על תהליך הקליטה.

אני מעריך מאוד את הפעילות של שר הקליטה, אשר, במישור ובקפידון, עשה כל מה שעשה והביא לריכוז הטיפול בנושאי הקליטה. אני רוצה לציין גם את העירנות ואת העמידה

ללא כל ספק, לו לא היו התופעות העגומות של הפרצות בדת בארצנו והפרסומים המכאיבים של המאבק של החילונים בדתים — היו עולים הרבה יותר עולים חרדים.

כואב לי עד מאוד, כואב לי עד עומק נשמת, לראות כשאני בחוץ לארץ אין רבבות חרדים חיים בכל זאת בארצות הגולה. הם היו צריכים לעלות לארץ קודשנו ואינם עולים.

על נהרות כבל, שם ישבנו וגם כנינו בזוכרנו את ציון. על נהרות כבל, כשאנחנו היינו על נהרות כבל ויהיה לנו התחושה שאנחנו יושבים שם — על זה אנחנו צריכים לבכות.

כאשר אני מופיע בגולה מצביעים על רדיפות החילונים את הדתנים. על הצורך לעמוד על המשמר שלא יקפחו את מוסדות התורה, מוסדות החינוך החרדי.

אני קובע מעל כמת הכנסת, שכל מה שאנחנו משיגים וקוראים לנו בגינו סחטנים, עלינו להיאבק למענו. כי ההתייחסות אל היהדות החרדית ואל מוסדות התורה היא כאילו מדובר באזרחים ממדרגה שנייה, שאין להם אותן זכויות כמו ליתר אזרחי המדינה. עד היום אין אנו זכאים לקבל לחינוך בנינו ולישיבותינו כפי שזכאים ומה שמקבלים אזרחי המדינה החילונים.

לא אהיה שלם עם עצמי אם לא אעלה בהזדמנות זו את העובדה המכאיבה והתמוהה, שאין להבין אותה ואסור לנו להשלים עמה — אני מתכוון לעובדה שיהודים שזוכים להשתחרר מכללי השלטון הסובייטי-הקומוניסטי, רוביהם של יהודים אלה מעדיפים, לצערנו הגדול, לבושתנו ולחרפתנו, להגר לארצות-הבית, ואינם עולים ארצה. הם משתמטים מלעלות לארץ קודשנו. למה ומדוע? האם אין זה מחובתנו לתת דעתנו ולעשות חשבון הנפש איך, כיצד, למה ומדוע ירדנו פלמים? באלפים שנות גלות, כאשר העלייה לארץ-ישראל הייתה כרוכה במסירות נפש, כאשר שרר הארץ היו סגורים, נסערו לבכות מלהט הכמיהה להגיע לארץ הקודש; ביגון ובכשון השתפכנו בכביות: מי ייתן לנו לנשום בארץ שחיי נשמות אוויר ארץ, איך וכיצד נעקר ונעלם כל יקוד הקדושה שפעם בלבבותינו כל הדורות?

אנו כיום בתשעת הימים, ימי האבל המרטטים וממלאים כל ההוי שלנו באבל על חורבן בית-מקדשנו וגלותנו מארצנו. היכן אותם רגשות שריגשו את עם ישראל והדליקו בו אהבה לציון וכמיהה לירושלים? האהבה והכמיהה האלה, שעליהן התחנכנו ולאורן חנינו כל הדורות, וכאשר ערטלו מהנוער, עליידי החינוך החילוני, את עיקר עיקרי התורה, חברי כנסת, תפקחו את עיניכם ותראו לאן הגיע הנוער ללא תורה. חינוך זה ללא תורה מוביל להתנכרות גם לערכים הלאומיים, וזהו זה אשר המיט עלינו את החרפה, כי דווקא אחרי 40 שנות קיום המדינה, אחרי 40 שנות קיום מדינת ישראל, אנו עומדים מול שוקת שבורה. הנוער הזה בורח מארצנו, ממולדתנו, ומדינת ישראל, שלמענה הוא צריך לתת את עצמו, את כל אשר לו, אינה אומרת לו דבר.

בסיום דברי, אני רוצה לפנות אליך, שר הקליטה, הרי אתה מעוניין בהצלחת תפקידך ומשימתך הגדולה, אני אומר: המשימה הקדושה, חבדוק ותראה את כוח המשיכה של הישיבות, מוסדות התורה, המושכים אליהם מאות בני תורה מארצות הגולה — אני יודע באופן כרוך, שמבחינה סטטיסטית הבחורים הבאים מארצות הגולה ללמוד כאן, חלקם הגדול נשאר בארץ. הלוואי שלא היו מכבידים על הנשואים שבהם — בני ארץ-ישראל הנשואים לבנות חוץ-לארץ — ברצותם לכקר

הלב לראות את התגשמות החיזיון "ארבעים שנה אקוט ברור ואמר עם תעי לבב הם".

לא אוניק שום הזדמנות, בכל עת שאוכל להשמיע ועקנו-שוועתנו על הבושה והחרפה שממיתים עלינו אותם אלפים ועשרות אלפי בני נוער — אעשה זאת. דווקא בני הנוער שהתחנכו חינוך ציוני כביכול, כאן בארץ-ישראל, במדינת ישראל, בורחים מבוהלים בהמוניהם מארץ-ישראל. מי מאתנו היה מעלה על הדעת שאחרי 40 שנות קיום מדינת ישראל יברחו מהארץ רבבות מבני נוער? ומי מאתנו העלה על הדעת שאחרי 40 שנות קיום מדינת ישראל נישאר כאן 4 מיליוני יהודים בלבד, ואילו כ-10 מיליון יהודים נמצאים בגולה? אבל הדבר הכואב ביותר הוא שהנוער שהתחנך כאן, בארץ-ישראל, בורח מהארץ. ואיזה נוער הוא זה? — הנוער המנוער מערכי התורה והמצוות. הם הילודים, הם הבורחים מארץ-ישראל וממיתים עלינו בושה וחרפה.

קשה מאוד לשבת שאננים נוכח התפתחות חמורה זו, אשר מי יודע לאן תוביל אותנו, לאן נגיע. חמורה עד מאוד הירידה מהארץ, אבל אל נשכח, והבה נתייחס במלוא תשומת הלב לסכנת ההתבוללות האורבת ליורדים. כל מי שעוקב אחרי היורדים הבוגדים, שבגדו בארצנו וברחו לחפצות, יודע, כי הם נתונים לסכנת התבוללות, כאשר החינוך החילוני בארץ-ישראל עקר מהם את יסודות התורה והמצוות, עקר מהם את המסורת הקדושה של עם ישראל, והחזיר בהם ציונות מעורטלת מערכינו הקדושים — של עם ככל העמים וארץ-ישראל ככל הארצות. הרי כל מה שקרה וקורה לכל העמים שנעלמו ואינם קורה גם לנוער הזה.

חברי כנסת נכבדים, לא ולא, אני לא ארד מהנושא, אעמיד אתכם על חומת תוצאות החינוך החילוני, החינוך הציוני המעורטל מתורה ומערכינו הקדושים. אתם מאבדים את הנוער, את העתיד, ועתידכם-עתידנו מי ישרנו.

קשה היה לי עד מאוד להבין את משמעות דברי חברת הכנסת מרת גרוסמן, שהעלתה בדיון הזה על הקליטה את הנושא של הכרה ברפורמים כאן בארץ-ישראל. למה ומדוע לא תראו את המציאות, את העובדות? תבחנו ותיווכחו, כי הרפורמים והקונסרבטיבים איבדו ומאבדים יום יום יותר ויותר את צאצאיהם הם, את הנוער שלהם.

כשהייתי לאתרונה בארצות-הבית אמר לי רביי רפורמי, ש"טמפל" שלו כל יהודי רפורמי שנפטר הוא היהודי האחרון ממשפחתו ב"טמפל", כי בני המשפחה, הנוער, התבוללו, הם איבדו ומאבדים את עתידם. הם פשוט את הרגל בכל החזות, וייתכן שמשום כך הם רוצים למצוא כעת אחיזה כעם בארץ-ישראל. אבל אם הם רוצים לקבל אחיזה כאן, בארץ-ישראל, אל ימוטטו את היסודות שעליהם אנחנו בנויים כאן.

עלינו לראות נכוחה, ולהבין כי כוח המשיכה היחיד לעלייה לארץ-ישראל קיים כשבייל אלה המעריכים את קדושתה של ארץ-ישראל, כשבייל אלה הרוצים להציל את צאצאיהם, שלא יתבוללו. איך, אם כן, את רוצה, חברת הכנסת חייקה גרוסמן, לתת הכרה לתנועה הרפורמית, שפשטה את הרגל ובגדה בעצם רעינה כדגל הציונות הלאומית, כי התנועה הרפורמית מחקה את ציון וירושלים מסידוריה, מתפילותיה? אין פרדוקס גדול יותר מזה, כאשר כואבים את המצב העגום של עולים לארץ-ישראל, שיעודרו את ההכרה ברפורמים בארץ-ישראל. הקשבתם לעובדות, 80% של העלייה מארצות הרוחה היא עלייה מהרובאר של החוגים החרדיים.

והפרסטרופיקה הביאו לאנטישמיות. גם את הקבוצות האלה אסור לנו להוריד מסדר-היום של המאבק שלנו.

יש לי בקשה נוספת. לצערי, הממשלה לא דנה בנושא הזה כפי שאני מצפה ממנה. הרבה מאוד שנים חשבו, שיותר טוב לעסוק בנושא המאבק לעליית יהודי ברית-המועצות בשקט, בחשאי. והגיע יום בהיר אחד ובו כולם הסכימו. שבצד הפעולות שלא מדברים עליהן חייבים לארגן מאבק ציבורי בין-לאומי.

אדוני השר, התחושה שלי היא, שאנחנו מזניחים בעניין הזה את יהודי ארץ, אתיופיה, סוריה ותימן. אני חושבת שאנחנו צריכים לגייס למאבק למען היהודים בארצות המצוקה שהזכרתי, את הכלים שבנינו למאבק הציבורי בנושא יהודי ברית-המועצות, אותם יהודים ולא-יהודים שעוסקים בנושא הזה. בתקופה האחרונה קיבלנו דיווחים קשים על מצבם. העולם לא מדע, במפורש לא מדע. יש סיפורים אנושיים שלא פורסמו ואפשר לפרסמם. חובת ממשלת ישראל להעלות את הנושא הזה על סדר-היום ולהיערך לקראתו. כפי שיש גורמים שעוסקים בנושא יהודי ברית-המועצות, חייבים להיות גורמים שעוסקים בנושא הזה, ולא רק בטיפול השקט, אלא גם בדעת הקהל הבין-לאומית.

אני מנצלת את כמת הכנסת לקריאה. ואני חושבת שאני יכולה לעשות זאת בשם רבים מאתנו. משרד הקליטה עושה עבודה בלתי גלילה בקליטת יהודי דרום-אפריקה. אני חושבת שאנחנו צריכים לקרוא ליהודי דרום-אפריקה לעלות לישראל. אנחנו יודעים מה קורה שם. אפשר לעלות לארץ, הכנו כלים. אני לא מכינה מדוע הם יושבים שם. אני מפחדת שהם יתכו עד הרגע האחרון. כפי שהיכו אותם יהודי ארץ שיכלו לצאת ולא יצאו, וחשבו שאולי יהיה טוב יותר. גם כאן יש דרכים להבטיח שתצא קריאה כזו.

נקודה נוספת: ציינת בסקירתך, ובצדק, שהרשויות המקומיות הוכיחו את עצמן כאחד הגורמים החשובים ביותר בנושא קליטת העלייה. בחברת ועדת הכספים ובחברת ועדת העלייה והקליטה אני יודעת, שרשויות מקומיות יכלו לעשות הרבה יותר לו היו להן תקציבים ממשרדי הממשלה, ואין להן. אם היום עבר כל הנושא מהפך והמשרד נעזר לרפורמה, יכול להיות שבימים האלה, כאשר יש דברים קונקרטיים, אפשר וצריך להשיג תקציבים נוספים לאותן רשויות מקומיות שהוכיחו את עצמן בקליטת עלייה.

ונקודה אחרונה. נושא הקשישים. אנחנו יודעים שבמדינת ישראל נושא זה נמצא במצב של חרפה וכושה. חוק השבות, הציונות, כל מה שעשינו עד היום התבטא בקליטת כל מי שבא. מגיעים אנשים מבוגרים, מגיעים מבוגרים נכים, מגיעים מבוגרים בודדים, ואין להם מקום. אין לאן לשלוח אותם. ההוסטלים? כל מה שכתוב בחוברת הוא טיפה בים. מי ידאג לעולים האלה? אני חושבת, שאם במסגרת הרפורמה שמו דגש מיוחד כמה שאני קוראת הגיל המבוגר, או האזרחים הוותיקים והבכירים, גם אם הם באים מארצות אחרות, אנחנו חייבים לתבוע לגבי העולים החדשים הקשישים שתוכן תוכנית ויוגש תקציב. על-מנת שלא נעמוד בכידון שאנחנו עומדים בו היום. חובתנו, חובת חברי הכנסת, לתמוך בתוכנית כזאת, ולהבטיח לפחות לקבוצה הזאת שיהיה באמת מי שידאג לה. תודה.

היו"ר א' שושטק:

תודה רבה. רשות הדיבור לחבר הכנסת יצחק ארצי. ואחריו — לחבר הכנסת מתתיהו פלד.

את משפחותיהם. אלמלא כן, הרבה יותר מהם היו נשארים כאן בארץ. בידך, דברך, אם אתה רוצה להצליח במשימתך הגדולה והקדושה — אתה צריך לראות מהי הדרך לעידודם של אלה הרוצים לעלות לארץ-ישראל.

אני קורא, אליכם, אם אנחנו רוצים עוד להציל את עתידנו, ולא לעמוד בפני עובדות מחפירות שכאלה של ירידה המונית, בריחה מן הארץ — הפסיקו לקפח את מוסדות החורה. תנו לנו את הזכויות המגיעות לכל המוסדות החילוניים. מגיעות לנו אותן זכויות. אנחנו משלמים, וזה מגיע לנו. הפסיקו את הדיכוי נגד הדת. זהו האמצעי אשר ימשוך יהודים לבוא לארץ-ישראל.

היו"ר א' שושטק:

תודה רבה, חבר הכנסת פרוש, בעתיד תכין פחות עמודים. רשות הדיבור לחברת הכנסת נאווה ארד, ואחריה — לחבר הכנסת יצחק ארצי.

נאווה ארד (המערך):

כבוד היושב-ראש, חברי הכנסת, ראשית אני רוצה להצטרף לכרכת קודמי לשר הקליטה ולהשתמש בפסוק מהחבורת שלו: סוף סוף כתובת אחת לעולה החדש.

אדוני שר הקליטה, אני רוצה לפנות אליך לאחר שקיימתי שיחות רבות עם עולים ועם נציגי יהדות העולם. יש היום ויכוח — והוא ויכוח לגיטימי — לגבי הנושא של מרכזי הקליטה. הרפורמה חשובה ביותר. המדיניות נתמכת, להערכתך, על-ידי רוב רובם של חברי הכנסת. אבל, אני מבקשת ממך, אדוני השר, לבדוק פעם נוספת את קצב מימוש הרפורמה במיוחד בנושא של מרכזי הקליטה. אני חושבת שכולנו מעוניינים באותו דבר.

בעצרת הסוכנות היהודית, בוועד הפועל הציוני, שמענו קולות של חרדה מאנשים העוסקים בנושא, שפונים אליהם. הרי אנחנו יודעים, שכל מה שקורה בישראל מגיע לגולה. לא פשוט להגיע לעלייה מארצות הרווחה. אשר למרכזי הקליטה — וכך גם נכתב בחוברת שלך, דיברת על מרכזי הקליטה שיישאו כאזורים המרוחקים יותר — אני חושבת שרצוי לבחון את השאלה הזאת פעם נוספת.

דבר נוסף, אני רוצה לברך — ואני מאמינה שבשם רבים ורבות בתוכנו — על החלטת הממשלה: אני יודעת כמה עמלת על-מנת שהממשלה תחליט סוף סוף בנושא הטיסות הישירות לישראל.

אדוני שר הקליטה, נראה לי שבנושא יהודי ברית-המועצות אנחנו חייבים היום — כאשר אנחנו מדברים על טיסות ישירות וכאשר אנחנו אומרים בצעם שמי שלא יבוא לישראל לא יוכל להשתמש בוויזה שלנו — אנחנו חייבים לנהל היום מאבק. כפי שנאבקנו עד עליית ישראל, על קיום חינוך יהודי ברית-המועצות, ולהעלות זאת לראש סולם העדיפויות. כל אחד מאתנו שהיה בברית-המועצות יודע, ששם חיים יהודים שבקושי יודעים שהם יהודים, שלא יודעים דבר על יהדות, שלא יודעים דבר על שורשים ומקורות, ובוודאי לא יודעים דבר על ציונות ועל מה שהשגנו במדינת ישראל. זו עונת הגלגנוסט, זו עונה שבה מנהיג ברית-המועצות רוצה להיראות כדמוקרט הגדול ביותר בעולם, ואני חושבת שכאן אנחנו חייבים להעמיד אתגר, אני מקווה שהמשלחת הקונסולרית היוצאת עכשיו גם היא נוטלת עליה משימה בנושא זה.

אדוני השר, עדיין קיימות אותן קבוצות של מה שקוראים קרובים עניים, הורים לילדים, בנים להורים, קבוצות של נרדפים, ויש אנטישמיות. אנחנו יודעים שהגלגנוסט

לו אלא הוא צריך לדאוג לעצמו. וזו גם מציאות חברתית חדשה, ומציאות פוליטית חדשה — דמוקרטיה, חופש, יותר מדי הלמים, אם אפשר להגיד כך, עוברים על העולה החדש כאשר הוא מגיע לארץ, ואיננו יכולים להשאיר אותו לבדו במצב זה.

לכן אני פונה לשר הקליטה, ששמעתי הבוקר מפיו על התוכניות בתחום הקליטה, לדעת ולהבין מה גדול הפער בין התכנון על הנייר לבין הקיים במציאות, כמה קשה יהיה לשבור הרגלים ולהפוך אותם להסדרים המתקבלים בקלות.

לכן, אני פונה ומבקש לנהוג במירב הגמישות בתקופת המעבר. לא לקבוע תאריכים ולא לקבוע אחוזים אלא ללכת כשתי הדרכים גם יחד. התעוררתי כאשר שמעתי שכ-50% מהעולים כבר בוחלים במסלול של הקליטה הישירה. לגבי 50% הנותרים נפעל בסבלנות ובאורך רוח כדי להתאים להם את הקליטה.

אינני רואה שהמצב הוא כל כך ורוד למרות הכללים הברורים. אינני רואה שאנו מסוגלים בקלות להתאים לעולה עבודה התואמת את מקצועו וכישוריו. גם כמערכ וגם כמורח הולך ורכ מספר בעלי המקצועות האקדמיים. אינני יודע באיזו מידה ישראל מסוגלת עדיין לקלוט את כל אותם בעלי המקצוע שמצאו את מקומם בחברה גדולה והם מתקשים למצוא את מקומם בחברה קטנה. אני מדבר על אמנים, אנשי טלוויזיה, עיתונאים, אקדמאים ופרופסורים. זאת בשעה שכל המערכות האלה אצלנו הן כמשכר. בתי-החולים אינם יכולים לקלוט הרבה רופאים, האוניברסיטאות אינן מסוגלות לקלוט את המדענים. יש התחרות על המקום במעונות בין הסטודנט הישראלי לבין הסטודנט העולה. בכל מקום אנחנו נתקלים בקושי הגדול של העולה להיכנס למערכת ממוסדת.

לכן אני מלא חרדה ואני מבקש שנביא בחשבון את החרדה המוצדקת של אותם אנשים העומדים בפני הכרעה. אנחנו צריכים לחזק את רוחם, למצוא את כל הרכיבים כדי להסביר להם שאכן איננו מתכוונים, חס וחלילה, לפגוע בהם אלא אנחנו פועלים אך ורק לטובתם.

כן עלינו להקים בארץ מערכות שילוו את העולים, לא מערכות נוקשות, לא מערכות בירוקרטיות אלא מערכות רעננות שיתחשבו ברגשותיהם של העולים.

אני רוצה לעבור לנושא של הדיר הצבורי. נושא זה נוגע, בראש ובראשונה, למבוגרים החיים על קצבת הביטוח הלאומי ואינם יכולים להרשות לעצמם שלם סכומים גדולים לצורכי הדיר. אפילו כאשר אנחנו מעניקים למשפחה של ארבע נפשות סכום של 2,000 שקל לחודש, אם אותה משפחה צריכה להוציא סכום של 300 או 400 שקל לחודש בשביל דיר, וזה הסכום המינימלי המקובל היום בהרבה אזורים בארץ, הרי היא מתקשה לעמוד בכך; זאת ועוד, עלינו להביא בחשבון שהיא צריכה לרכוש את הריהוט ואת שאר האביזרים לבית.

נסיתי כמה פעמים לקבל נתונים על החרדות של דירות בשכירות. אני מדבר, בראש ובראשונה, על דירות מתפנות של "עמידר" ושל "עמגור". לא קיבלתי מספרים על כך. קראתי ושמעתי שבזמן האחרון הפסיקו להשקיע בשיפוץ דירות שונטשו ובהתאמתן למגורים. בתחום זה הייתי רוצה לשמוע מהשר את הבשורה, שאכן יש סיכוי לדירות נוספות בשכירות. אני יודע שמספר הדירות האלה לא גדל, כי בזמן האחרון לא נבנו דירות בשכירות במסגרת הדיר הצבורי. אנחנו עדיין חיים מהמאגר של שנות ה-40, או שנות ה-50 ושנות ה-60.

יצחק ארצי (שני — תנועת המרכז):

אדוני היושב-ראש, אדוני השר, כנסת נכבדה, אנו מקיימים את הדיון על פעילות משרד הקליטה על סף מהפכה בתחום הקליטה. לאחר שנים של דיונים, לאחר ועדות מורכבות, אנחנו עומדים סוף סוף לפני יצירת כתובת אחת לעולה. בקרוב יושם קץ לטיפול של שתי רשויות בעולה, כפי שהיה קיים שנים רבות והשפיע השפעה קשה, שלילית, על קליטת העלייה.

אני רוצה לברך את הסוכנות היהודית ואת ראשה החדש של מחלקת הקליטה אורי גורדון, על האומץ להסכים לתמורה שקודמיו לא הסכימו לה. הדבר לא קל. עליו להתמודד עם בעיות רבות, הנובעות מאיחוד הפונקציות, מצמצום המנגנון, מהעברת המנגנון לרשות אחת, דבר אשר בהכרח פוגע אי-פה אי-שם במעמדו של האיש, בהרגלי עבודה ובשיטות עבודה, ובכל זאת הוא מתמודד, ואני שולח לו ברכה מכאן.

אבל אני רוצה גם לברך את המשרד לקליטת העלייה, כי המשרד הזה מוכן להעמיד על עצמו פונקציות נוספות. מעתה ואילך לא תהיה עוד אפשרות לחלק את האחריות לכישלונות בין שתי רשויות. מעתה יהיה המשרד אחראי, יצטרך לעבוד יותר קשה, יצטרך להתאים את עצמו. הוא יצטרך לגלות בתוך משרד ממשלתי אותה גמישות אשר קשה למשרד ממשלתי לגלות אותה, והרי לסוכנות היהודית היה יותר קל לגלות גמישות לגבי מצבים שונים. אנחנו צפויים לחקופה די קשה של הסתגלות. ולכן מניעה ברכה והערכה לשר הקליטה, אשר עכשיו, כשאנחנו נמצאים על סף כנסת חדשה, הסכים, דווקא ברגע זה, לקבל על עצמו את האחריות הגדולה.

מכאן אני רוצה להגיע לכמה בעיות הנובעות מהדוח שקראנו ומסקירת הפתיחה של שר העלייה והקליטה. המצב בתחום העלייה אינו טוב. נושא עידוד העלייה נשאר בידי מחלקת העלייה של הסוכנות. מעתה ואילך היא תהיה מחלקת עלייה בלבד, ובכך היא תעמוד למבחן. אינני שייך לאלה אשר הרושבים שאפשר לפתור את הבעיה בקריאות פתטיות. העניין מורכב. השליחות, לפי השיטה הנוכחית, נכשלה. אינני יודע עדיין את השיטה החדשה. ניכנס לחקופה של מסה ומעט בתחום הזה. אני רוצה לקוות שהסוכנות, אשר זהו עיקר תפקידה היום, תדע להתמודד ותדע לשפר את המצב, כיוון שהיום המספרים טרגיים. כוונתי למספר העולים שאנחנו עוסקים בהם היום.

טרגית עוד יותר היא נשירת יהודי בריית-המועצות. כעבר קלטנו 92% מהעולים, ועתה הגענו ל-90% נשירה בקרב העלייה החדשה. כבר אמרתי, ולא אאריך בנדון, שאינני מאמין שהשיטה החדשה שהממשלה נאכקת עליה תשנה את המצב. הבעיה היא, שמדינת ישראל צריכה לפתור כמה בעיות יסוד, ובהן גם עניין העברת המסר והבשורה של קליטה טובה, מציגה, כדי שהמספר ירד, אפילו נישאר, לצערי, בשנים הבאות. כל עוד שלא ישתנה בצורה יסודית המצב הפוליטי במדינת ישראל, כנשירה גדולה.

אנחנו ניגשים עכשיו לרפורמה. הרפורמה הזאת היא רפורמה בריאה, כי היא אומרת, שאנחנו צריכים להחליף את הביורוקרטיה ברצונו החופשי של העולה. אבל אנחנו צריכים גם כאן לגשת בהרבה מאוד זהירות. דרושה דיפרנציאציה בין העולה אשר בא מהעולם החופשי ומביא עמו נכסים, מביא עמו הרגלים של מאבק למען קיומו ומקומו בחברה, למען סידורו בחברה, לבין העולה אשר בא ממשרדים טוטליטריים שבהם הכול מוסדר על-ידי הרשות המרכזית. והוא נופל כאן למציאות חדשה. וזו גם מציאות כלכלית חדשה, כי לא הממשלה תדאג

כפי שהצלחנו במערכה לפתיחת השערים, כפי שהצלחנו במערכה להעלאת רוב הסיירובניקים, כך נוכל, לדעתי, להצליח גם במערכה הזאת, אם נרע לנהל אותה באומץ. בחוכמה, לנצל את נקודות החולשה ולשכנח את המריכות האידאולוגיות, לבנות מחדש מוקדים וראשי גשר לחיים יהודיים-דתיים ועלי-ידי כך גם לאומיים.

היור"ר ש' הלל:

חודה לחבר הכנסת יצחק ארצי. אני מתכבד להזמין את חבר הכנסת מתתיהו פלר, בבקשה.

מתתיהו פלר (הרשימה המתקדמת לשלוס):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אם להתייחס ברישנות לדברי שני קורמי בדיון, אפשר להניח שבקרוב נצטרך לקרוא למשרד לא רק המשרד לקליטת העלייה, אלא המשרד לקליטת העלייה ולחידוש פני היהדות בעולם.

מכל מקום, כל זמן שזה עדיין משרד לקליטת העלייה, אינני מתכוון בשלב זה לשיר לו שיר הלל. אני מניח שהשר לא מופתע לשמוע זאת.

אחת השאלות שאני שואל את עצמי לא אחת למראה עולים הנקלטים בארץ היא, מדוע הם כולם הולכים בהרגשה שלא קיבלו את המגיע להם, שהם ציפו להרבה יותר ממה שקיבלו, ושבתקומות אחרים הם היו יכולים להיות מאושרים יותר. אני משווה את מצבם של המצבם של היהודים שהעדיפו ללכת למקום אחר, לארצות-הברית, ודואה עד כמה הקליטה שם נעשית כצורה קלה ונוחה, ההסתגלות היא מהירה, ויש בדרך כלל הרגשה של סיפוק רב. של הגשמת הציפיות, כאשר בארצות-הברית, כידוע, לא הממשלה עוסקת בזה אלא עוסקת בזה הקהילות היהודיות על בסיס וולונטרי.

אני מניח שההסבר הוא בכך שאצלנו מקובל בהרבה מאוד שטחים איזה פער בין המלל ובין המעשה, שנחפץ לחלק מההווי שלנו כאן. וכבר מתגלה לא רק פער בין ההצהרות בזכות העלייה וקליטת העלייה ובין מעשה העלייה, אנחנו רואים גם פער בתחומים אחרים, כמו למשל ההצהרות על אהבת הארץ שמתלוות אליהן תופעות של כיעור הנוף וזיהום האוויר, או ההצהרות בדבר הקשר העצום אל העבר עם החפירות המהירות שמתפשטות והולכות ללא הרף כשלצדן אחת התופעות המועזות ביותר של סחר בממצאים ארכיאולוגיים המוכרתים לחוץ-לארץ בהיקף ענקי, כאשר כולם יודעים זאת ואיש לא נוקף אצבע למנוע זאת. יש איזה מין חווי של פער בין מלל לבין המעשה, וזה מתבטא מאוד, לפי הערכתי, גם בתהליכי קליטת העלייה.

הפער הזה מתגלה בתחומים נוספים, ואני רוצה לציין אחד — עניין העלייה מאתיופיה. על כך שכל עניין העלייה מאתיופיה היה מיקח טעות של הממשלה, אני חושב שהיום כבר אין צורך להרבות בדברים ולהוכיח. ההנחה היתה, שתבוא משם יהדות שאפשר יהיה להפנות אותה להתנחלויות, והיא מצדה תהיה מוכנה לקבל על עצמה את עול ההכנות הראשית. שתי ההנחות האלה התבררו כבלתי נכונות. ההליכה להתנחלויות נכשלה גם כי הם לא רצו ללכת, וגם מפני שממשלת ארצות-הברית, שמימנה את העלייה, התנגדה לכך. ההנחה בדבר קבלת עול הרבנות היתה מופרכת מיסודה, ועד היום יש רבים מהם שהם אומללים בגלל העובדה שהרבנות אינה מוכנה לכבד את תפיסתם ההיסטורית הממושכת לגבי היהדותם.

מה שהמור יותר הוא, שיש היום אפשרות להמשיך את העלייה מאתיופיה, נמצא הסדר להמשיך את העלייה

השאלה היא, באיזו מידה אנחנו יכולים לספק את צורכי הדיוור המינימליים לאוכלוסייה זו.

הנושא הבא שאני רוצה לגעת בו הוא גיוס המערכת המוניציפלית. אני רוצה לבקש מהשר שיתגייס לנושא בייחוד בערים הגדולות. ראשי הערים הגדולות לא צריכים לעסוק במציאת דיוור ותעסוקה לעולים, כי שם הדברים האלה מסתדרים מאליהם. עיר כמו תל-אביב צריכה ויכולה לעשות קצת יותר בתחום הקליטה החברתית. אני וזכר ימים שפעולות כאלה נעשו בתל-אביב. נדמה לי שהמצב איננו שונה בחיפה ובירושלים. היום לא נעשית פעילות כזו במידה מספקת. השר בכבודו ובעצמו צריך להתגייס כדי לשכנע את ראשי הערים שאכן זוהי פונקציה חשובה לא פחות מהפונקציות האחרות שהם ממלאים. הם חייבים למלא את הפונקציה הזו, ויש להעמיד לרשות המטרה הזו גם כוח אדם וגם תקציבים.

אני רוצה לעבור לנושא האחרון שמטריד אותי, עקב פגישות שקיימתי בשבועיים האחרונים, וזה הנושא של יהודי ברית-המועצות. קיימת תופעת הנשירה. בשנים האחרונות התמודדנו עם הנושא של הסיירובניקים וניהלנו מאבק כדי לשחרר אותם, אבל נדמה לי שמרוב עצים אנחנו לא רואים את היער.

אנחנו מדברים על יהדות ברית-המועצות, יהדות המונה מיליונים, זו יהדות המאבדת לאט לאט. או כבר איבדה במשך השנים את ייחודה. אנחנו מתקרים השנה לציון 71 שנה למספכת אוקטובר. המהפכה הזו ניסתה לעקור מהשרש, ואף הצליחה, גם את ההתארגנות הדתית-היהודית וגם את ההתארגנות הלאומית-היהודית. מה שהתרחש לאחרונה זהו מין אינסטינקט שהתעורר והניע את האנשים, אבל אנחנו רואים שאין בו די כדי להביא את ההמונים לארץ-ישראל.

לפני שבועיים נפגשתי עם רבה הראשי של מוסקבה. למדתי ממנו שאכן יש סימנים של "פרסטריוקה" ו"גלנסוסט" בתחומים היהודים. הוא סיפר לי על שבע בקשות שהגיעו בזמן האחרון לפתיחת בתי-כנסת, ביניהן בקשות מקישינב, מלוב, מלמברג, קהילות ידועות בעולם, לצערי, תיאור את הרב בצורה לא נכונה. הוא אולי לא יכנס להיסטוריה כאחד האדמו"רים הגדולים או כאחד המלומדים הגדולים, אבל הוא בהחלט יוכל להיכנס להיסטוריה כאחד מפקידיו של שלטון אשר שלל את הדת והיום מנסה להתפייס עם הדת.

לאחר שהגברת ראיסה גורבצ'וב וסגן ראש הממשלה של ברית-המועצות ישבו על הבמה בכנס שציין 1,000 שנה לקיום הכנסייה האורתודוקסית, יש מקום שגם הדת היהודית תעשה מאמצים ניכרים כדי לקבל איזו לגיטימציה. אני חושב שבתחום זה, מדינת ישראל הרשמית, אשר שללה במשך שנים את התפיסה הקרירה "גולדמניסטית" על סחירה, כביכול, בין הפרטים לעלייה לבין הפרימט של עבודה בכוונה, דהיינו העבודה בגולה, אני חושב שהתנועה הציונית ואחיה גם מדינת ישראל צריכות לחשוב מחדש על הבעיה הזאת, משום שאם לא יהיו יהודים בבדידת-המועצות, אם המהות היהודית תיעלם מברית-המועצות, לא יהיו גם עולים בטווח ארוך יותר, ואני חרד שלא נגיע אפילו לעשרת אחוזים.

במושב זה אני פונה אליך, אדוני השר, כי אתה, יחד עם ראש הממשלה, אחראי לנושא יהדות התפוצות. אני חושב שאולי לאו דווקא מדינת ישראל אבל הגופים היהודיים היציגים ואלה שהם "פרסונה גרטה" בברית-המועצות — הם צריכים לצאת למערכה גדולה.

זו חרמית שנוצרת מחוך מציאות שאי אפשר להתכחש לה, אבל כל זמן שהעובדה הזאת לא תהיה מובנת, כל זמן שהדבר הזה לא יהיה מוכר, כל זמן שלא ייחפס הקשר שבין האירצון לעלות מצד אחד ובין הירידה הנמשכת והולכת מצד שני, מובן שלא ניתן יהיה להילחם בשתי התופעות האלה, וכל ניסיון להילחם בשתי התופעות האלה בלי להילחם בגורם הישיר לתופעות אלה הוא פחות או יותר בבחינת מלחמה בטחנות רוח.

המאמצים הגדולים הנעשים היום הן לעודד עלייה ואפילו בכפייה, והן למנוע ירידה ואפילו עלייה מתן פיתויים חומריים — כל הצעדים האלה רחוקים מלהשיג את מטרם, כי בעיית הבעיות היא: מצבה של מדינת ישראל, כיצד היא נוהגת ומה התרמית שהיא יוצרת לעצמה. כאשר התשובות על השאלות האלה הן כפי שהן, אין לתמוה על כך שאין עלייה בממדים שהיו רוצים לראות ויש ירידה בממדים שלא היו רוצים לראות, ושום הבעה של תקווה, של אופטימיות — כפי שהבטיח לנו השר לקליטת העלייה בדבריו, שהוא מלא בה — כל הדברים האלה לא יעזרו ולא יועילו. משהו הרבה יותר יסודי חייב חקון, והדבר הזה הוא מחוך ליכולתו של המשרד לקליטת העלייה, אלא הוא שייך לממשלה כולה או למדינה כולה, והתעלמות ממנו פירושו של דבר השלמה עם המצב שאנחנו בוכים עליו ומקוננים עליו. אבל זאת תופעה נוספת של הפער בין המלל לבין המעש.

הי"ר ש' הלל:

תורה לחבר הכנסת מתתיהו פלר. בזה תם הדיון. האם כבוד השר רוצה להשיב?

השר לקליטת העלייה י' צור:
לא.

הי"ר ש' הלל:

אני מזמין את חברת הכנסת עדנה סולודר להגיש הצעת סיכום.

עדנה סולודר (המערך):

כבוד היושב ראש, חברי הכנסת, ברצוני להביא הצעת סיכום לסקירת השר לקליטת העלייה על פעולות משרדו, בשם הסיעות: הליכוד, המערך, חזית תחת לאומית, ש"ס, אגודת ישראל ואומץ.

הכנסת רושמת לפנינו את סקירת השר לקליטת העלייה על פעולות משרדו ואת דברי התשובה שנמסרו לכנסת היום, ה' באב התשמ"ח, 19 ביולי 1988.

הי"ר ש' הלל:

תורה לחברת הכנסת עדנה סולודר.

כפנינו רק הצעה אחת, ואני מעמיד אותה להצבעה.

ה צ ב ע

בעד הצעת הסיכום שהובאה

על-ידי חברת הכנסת ע' סולודר — רוב

נגד — מיעוט

הצעת הסיכום שהובאה על-ידי חברת הכנסת

ע' סולודר נתקבלה.

הי"ר ש' הלל:

אני קובע שהצעת הסיכום שהובאה על-ידי חברת הכנסת עדנה סולודר נתקבלה.

מאתיופיה. יש בידי נתונים בדוקים על כך שהדבר יכול להתחיל מייד ובהיקפים לא קטנים, אלא שהדבר לא נעשה משום שמשלת ישראל מסרבת לקלוט עולים נוספים מאתיופיה, ובעיקר מטעמים שהייתי קורא להם טעמי הרבנות הראשית, יהדותם נתונה בספק וכדומה, והדבר יוצר כמובן מצבים די טרגיים לגבי חלק מהם, אלה שקשורים עם משפחות שכבר עברו ואחרים שיכלו לצאת ואינם יוצאים רק משום שאין מי שקולט אותם.

ובכן, זהו שוב פער בין מה שנאמר ובין המציאות. הפער הזה, כפי שאני רואה את הדברים, הוא לא יוצא מן הכלל אלא הוא מאפיין איזו הוויה, שהיא כשלעצמה צריכה להדאיג מאוד.

מצאתי בסקירה בכתב התייחסות לתופעה, שהיא כביכול תופעה של הדור האחרון, ויתור על תחושת המחויבות לעלייה והסתגלות לקשר שהוא פחות מקשר של עלייה בין יהודי החפוצות ובין מדינת ישראל. אני תמה, מנין ההכחנה הזו של ויתור על מחויבות לעלייה, מתי הייתה מחויבות לעלייה? מתי זה היה בכלל נתון שאפשר להתייחס אליו כאל דבר קיים ומובן מאליו? בתקופה שלפני קום המדינה, מתחילת הציונות ועד קום המדינה עלו לארץ 600,000 יהודים, ובאותו זמן הגירו מיליונים לארצות-הברית. זה לא בא כתוצאה מהרגשת מחויבות לעלייה. הפיקציה הזאת, כאילו חל איזה שינוי, מדאיגה. כיוון שייחזן מאוד שהיא נותנת את ההסבר לתופעה החמורה ביותר, שבגללה גם הגשתי כשעתי הצעת אי-אמון לממשלה, ההחלטה לאכוף עלייה על יוצאי ברית-המועצות נגד רצונם, החלטה שלאמיתו של דבר היא בבחינת סתימת הגולל על הציונות. הרי עלייה וכפייה הן שני מושגים הסותרים כל כך זה את זה, שרק ראייה מסולפת של תולדות העלייה לישראל, כזו שמתבטאת בהנחה שכדור האחרון חל ויתור על תחושת המחויבות לעלייה, רק הנחה כזאת יכולה ליצור את הצירוף המזרחי הזה של עלייה וכפייה. כפי שהחליטה הממשלה רק לאחרונה.

השאלה החשובה היא, כמובן, מדוע אין עולים. האפשרות לעלות קיימת, הרצון לקלוט — גם אם הוא לא קיים כל כך למעשה, הוא לפחות מוצהר במידה די ברורה. מדוע אנשים אינם באים? אני תושב שזו שאלת השאלות ועליה צריך היה לנסות להשיב. אני לא מוצא תשובה על כך לא בחברת שהוצגה בפנינו וגם לא בסקירה בעל-פה ששמענו.

לאחרונה יש מי שמנסה לקשור זאת עם האינתיפאדה, דבר שלפי דעתי אין לו כל יסוד. הבעיה התגלתה הרבה לפני שהחלה האינתיפאדה. אבל אני תושב שהיא קשורה מאוד עם מה שאפשר להגדיר כתדמיתה של מדינת ישראל. זאת תדמית שהולכת ומתכסרת. ישראל נתפסת לא רק באירופה המערבית ובארצות-הברית אלא גם בברית-המועצות ובארצות אחרות של הגוש הקומוניסטי כמדינה מחרחרת מלחמה, כמדינה שמחירה הסחה גזענית, כמדינה שממשת ומקיימת אפליה בממדים עצומים, מדינה שמדכאת עם אחר, מדינה שקשורה בקשרים אפלים עם משטרים דיקטטוריים ועם ממשלת האפרטהייד. כל אלה הם דברים שכציריהם הכולל דוחים עולים, דוחים מהגרים. הם היו דוחים מהגרים מכל ארץ. אנחנו לא שומעים על נהירה גדולה של הגירה לארצות שמתאפיינות בצורה כזאת גם במקומות אחרים בעולם. ההגירה הגדולה נוהרת לארצות שנתפסות כארצות דמוקרטיות חופשיות, שמתנגדות לאפליה, שחומות בגזענות. אלה ארצות שמושכות היום עליה, ולא ארצות שהתדמית שלהן היא אחרת.

כנגד התדמית הזאת אינני יודע מה ניתן לעשות. כי הרי

ט. הצורך בהקמת ועדת חקירה פרלמנטרית בנושא מגפת הסמים בישראל *

היו"ר ש' הלל:

כן לציון ולצוות על הדרכים והשיטות למאבק נגד התבערה המסוכנת אשר אחזה למעלה מרבע מיליון אזרחי המדינה.

חברי הכנסת, אנו מחקרים בצעדי ענק למצב המקובל בארצות-הברית, אבל העירנות הגבוהה לסכנה, הקיימת אצל שלטונות ארצות-הברית, לא קיימת אצלנו. הנשיא רייגן, למשל, התגייס למלחמה של ממש בהתפשטות הגדולה של השימוש בסמים. אומנם הנשיא הרצוג התבטא בצורה חמורה ואמר כי נגע הסמים התפשט ואינו עושים דבר נגדו. אך הממשלה — גם לאחר קבלת החוק אשר הכנתו ארכה שנים — עושה בפועל מעט מאוד.

החלות הכלת-יגשלת בסמים הרחיבה במידה רבה את מעגל האלימות — רצח קשישים, מעשי שוד אלימים, תקיפות רחוב, ומעשי פשע אחרים הם ללא ספק תוצאה של שימוש בסמים, אנשים מיואשים, צרכני הסמים, אינם נרתעים מלכצע מעשי פשע כדי לממן את רכישת הסם. וכן תאונות הדרכים הקטלניות — אשר זוהי מכת המדינה מספר אחד או מספר שניים בחברתנו — מיוחסות, במקרים רבים, לאנשים אשר פעלו תחת השפעת הסמים. בכל אופן, עובדה היא שהסמים חדרו למעגלים מתרחבים והולכים של האוכלוסייה, ולשם הרברת התופעה יש צורך לבדוק את הנושא עד היסוד, ולכן תהיה מסוגלת אך ורק ועדת חקירה פרלמנטרית על-פי החוק.

לכן, הגני מציע לכנסת להחליט היום על הקמת ועדת חקירה פרלמנטרית לנושא הסמים, ותהיה זו תרומתה של הכנסת האחת-עשרה לחברה בישראל טרם פיזור.

היו"ר ש' הלל:

חודה לחבר הכנסת אברהם ורדיגר. חברת הכנסת עדנה סולודר, ביקשת לדבר?

עדנה סולודר (המערך):

האם אפשר לדבר מן המקום?

היו"ר ש' הלל:

כן, ואז זה יהיה על דעת הקהל ועל דעת המקום.

עדנה סולודר (המערך):

כבוד היושב-ראש, חברי הכנסת, אחמול החקיים בכנסת דיון על חוק שעניינו הטיפול בסמים. זהו החוק השני שקיבלנו במחצית השנה האחרונה, לאחר אישור חוק שעוסק בהקמת רשות לטיפול בסמים. נדמה לי ששני החוקים האלה יהיו לעזר רב בכיצוע מסקנות ועדת-מן, המונחות על שולחנו זה זמן רב.

אחמול הצעתי הצעה, ואני חוזרת עליה עכשיו. נדמה לי, שדיון בנושא כבר וחשוב כל כך בפורום כזה הוא דבר שאין לו ערך רב. זאת ועוד: יש לנו כבר ניסיון בהקמת ועדת חקירה פרלמנטרית בנושא תורת-הגז. היא הוקמה כאן בחגיגות רבה, וכלי החקשורת ציינו כי זו הפעם הראשונה בהיסטוריה שהכנסת מקימה ועדת חקירה פרלמנטרית. עובדה היא, שוועדת החקירה הזו קיימה ישיבה אחת בלבד, ומאז לא התכנסה.

אני פונה מכאן אל חבר הכנסת ורדיגר, ומציעה לו לגנוז את הרעיון של הקמת ועדת חקירה פרלמנטרית, להשקיע את כל המאמצים בדחיפתם קדימה של שני החוקים שקיבלנו, ולנקוט אמצעים שונים נוספים, שיש בהם כדי לתרום

אנחנו עוברים לסעיף הבא בסדר-היום: הצורך בהקמת ועדת חקירה פרלמנטרית בנושא מגפת הסמים בישראל.

אני מתכבד להזמין את חבר הכנסת אברהם ורדיגר להגיש את הצעתו.

אברהם ורדיגר (מודשה-פא"י):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, לפני כחמישה חודשים העליתי בכנסת את הצעתי לסדר-היום על הצורך בהקמת ועדת חקירה פרלמנטרית בנושא מגפת הסמים בישראל. לא בלבד קל החלטתי להציע הקמת ועדת חקירה פרלמנטרית, אבל עשיתי זאת לאחר הועזעו כציבור — בדעת הקהל בישראל ובכלי התקשורת — כתוצאה מהקרנת התוכנית "במכת שני" בטלוויזיה, שם התגלתה על המרקע, לפני מיליוני אזרחים, הטררגדיה הנוראה האוחזת את בית ישראל — מגפת הסמים בישראל — שבה קשורים, בשלבים שונים, רבע מיליון אזרחי מדינת ישראל. השר קורפו, שהשיב כשם הממשלה, ניסה להפתיע את הבית ואמר כי בימים הקרובים תגיש הממשלה לכנסת הצעת חוק הרשות למאבק בשימוש לרעה בסמים, וכך רצה להניאני מלהגיש את הצעתי להקמת ועדת חקירה פרלמנטרית. אומנם יודע אני את התהליכים בבית הזה, הממושכים והמייגע, בהקמת ועדות מסוגים שונים, ואף החלטות הבית על הקמת ועדות פרלמנטריות אינן מתבצעות, כמו ההחלטה שהתקבלה בכנסת כמעט פה-אחד להקים ועדת חקירה פרלמנטרית בנושא תאונות הדרכים, ועדה אשר עד היום לא הורכבה — בכל זאת ראיתי לנכון להעלות שוב את הרעיון בפני הבית העומד להתפורר בימים הקרובים, כדי להרעיש ולהזעיק את הממשלה, את כלי התקשורת ואת הציבור כולו, את כולנו, נוכח הסכנה המאיימת עלינו ממכת השימוש בסמים, בכל שכבות האוכלוסייה ובמיוחד בקרב הנוער.

אומנם הממשלה הקימה, על-פי חוק, רשות למאבק בשימוש לרעה בסמים אשר מנסה להתמודד במכת המדינה, בנוגע של השימוש לרעה בסמים, על-ידי פעולה משולבת ומתוכננת של כל הגורמים הממלכתיים והציבוריים העוסקים בהתמודדות זו — כמו חינוך, בריאות, רוחות ואכיפת החוק — ואין ספק שאם החוק יופעל, לכשיופעל, הוא יצמצם את הנגע, אבל אסור לנו להתעלם מן הסיבות והמניעים וכן מן הגורמים השונים אשר ידם במעל הזה, וכפי שכבר טענתי בעבר, אין לשלול גם את האפשרות שגורמים עוינים, מבחתי ומבפנים, בזדון ובכוונת תחילה פועלים ללא הרף, ובמשך שנים, להחדרת נגע השימוש בסמים בקרב האוכלוסייה היהודית וגם בצה"ל, מתוך כוונות ברורות אשר אין צורך לפרטן כאן.

כוונתי בהצעתי זו, שהטררגדיה הכרוכה בכל הנושא של התפשטות מכת הסמים בישראל וכמעט בכל שכבות הציבור, תיחקר ותיבדק בצורה יסודית על-פי חוק ועדות חקירה פרלמנטריות, על-פי סעיף 22 לחוק-יסוד: הכנסת. ייבדקו הסיבות, המניעים ואוזלת היר הנוראה במשך שנים רבות, של גורמים אחרים, בתוכם ממלכתיים, חינוכיים, ביטחוניים ואחרים, אוזלת יד שהיתה במעל הנורא הזה של שימוש והפצת סמים בחברה הישראלית, מעל ומחדל אשר מסכנים את קיומנו ואת עתידנו. רק ועדת חקירה פרלמנטרית מסוגלת לערוך חקירה יסודית ומסמכת ולהסיק את המסקנות המחייבות, כמו

אינם נושאים מפלגתיים או פוליטיים, וטוב שוועדה פרלמנטרית תעסוק בכך.

אני חושב שבשעה זו בחייה של הכנסת הנוכחית אנחנו נותנים סם נוסף למי שכבר מטומם, וזה לא דבר שיוסיף בריאות לאיש. לכן אני מעלה את שתי ההצעות האלה. אם תמצא דרך להתגבר על זה מבחינה פרוצדורלית, אני מציע לחבר הכנסת ורדיגר לקבל אחת משתי ההצעות האלה.

היור"ר ש' הלל:

תודה לחבר הכנסת וירשובסקי. חבר הכנסת ורדיגר, בבקשה.

אברהם ורדיגר (מורשה-פא"י):

אדוני היושב-ראש, כפי שכבר אמרתי בדברי, הצעתי הועלתה לפני חמישה חודשים. אני מאוד מצטער על שהנושא נדחה לסוף תקופת כהונתה של הכנסת הזאת, אבל מה שכואב לי במיוחד הוא גישתה של הממשלה לנושא כאוב וטרגי כל כך.

חבר הכנסת וירשובסקי היה במשך שלוש שנים יושב-ראש ועדת-משנה לענייני משטרה ובתי-סוהר, ויחד ביקרנו בבתי-סוהר, ישבנו עם ראשי המשטרה ושמענו דברים איומים על המצב בתחום הזה. אני חושב, שהציבור עדיין לא מודע למה שקורה במדינתנו. כאשר נוסף על כל הצרות שיש לנו, קיימת גם הצרה הזו, שהיא טרגדיה של העם. רבע מיליון אנשים קשורים בנגע הזה.

אני מצטער מאוד על שהממשלה לא ראתה לנכון, ולו רק כדי לצאת ידי חובה, לשלוח את אחד השרים או הממונים המכירים את הבעיה, כדי שיאמרו לנו מה קורה ומה נעשה. פרט להעלאת הצעת החוק, שעדיין לא עברה את כל השלבים — ואני חושש שבכנסת הזאת כבר לא נזכה לקבלה — לא נעשה דבר.

אני מסכים להצעתו של חבר הכנסת וירשובסקי. ברשותך, אדוני היושב-ראש, שהנושא יועבר לוועדת הפנים, כדי שהיא תוכל, עוד בשבוע הבא או כפגרה, לשמוע ולבדוק מה קורה בשטח הזה.

היור"ר ש' הלל:

תודה לחבר הכנסת ורדיגר.

יש לי בעיה פורמלית. זו איננה הצעה לסדר-היום, אלא הצעה לדיון בעקבות הצעה לסדר-היום שהוחלט לדון בה במליאה. אני מציע שאנחנו נעביר לוועדת הפנים את הפרוטוקול של הישיבה הזאת, על ההצעות השונות שהועלו בה.

עדנה סולודר (המערך):

ראש הממשלה הוא הממונה על הזה.

היור"ר ש' הלל:

אני אעביר זאת לראש הממשלה, שהוא ממונה על העניין. אבל אעביר זאת גם לוועדת הפנים, ואבקשה לפעול ברוח הדברים שנשמעו כאן. אני חושב שזה הדבר היחיד שאני יכול לעשותו מבחינה פורמלית.

מרדכי וירשובסקי (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אני חושב שזה הדבר שניתן וצריך לעשותו.

היור"ר ש' הלל:

כזה סיימנו את הדיון בנושא הזה. אני אעביר את הפרוטוקול של הישיבה הזאת הן לראש הממשלה והן ליושב-ראש ועדת הפנים של הכנסת.

להתגברות על הבעיה — ואני מסכימה אתך שהיא אכן בעיה חמורה. הבה נשתף פעולה וננסה להתגבר על הבעיה החמורה הזאת. ועדת חקירה פרלמנטרית לא תציל אותנו. תודה.

היור"ר ש' הלל:

תודה לחברת הכנסת עדנה סולודר. רשות הדיבור לחבר הכנסת מרדכי וירשובסקי, בבקשה.

מרדכי וירשובסקי (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אדוני היושב-ראש, אני חושב שהנושא הוא חיוני וחשוב. אבל אני חושש שאנחנו נחטא לנושא ולהשגת היעדים שחבר הכנסת ורדיגר רוצה להשיגם אם נחליט על הקמת ועדת חקירה לנושא הזה.

חברת הכנסת עדנה סולודר כבר הזכירה את ועדת החקירה לעניין חוות-הגז, שאני חבר בה. שהשתתפתי בישיבתה היחידה של הוועדה עד עתה, ומאז לא התכנסנו שוב, לצערי הרב. ייתכן שנסיים את המלאכה בהיותנו עדיין חברי הכנסת הזאת, שהרי אנחנו יכולים לשבת בחוקף המיני גם בזמן הפגרה.

אינני מאמין שוועדת חקירה שתוקם עכשיו לנושא הסמים תוכל באמת למצות את הנושא. לכן אינני יודע אם על-ידי זה אנחנו תורמים תרומה רצינית לנושא. ייתכן מאוד, אדוני היושב-ראש, שכשלב מאוחר יותר אכן יהיה צורך למנות ועדת חקירה, אם יתברר, למשל, שהרשות שהוקמה אינה ממלאת את תפקידה, או אם יתברר שהחוק שהעברנו אתמול בקריאה ראשונה בסף-הכול — ואינני יודע אם הוא יגיע לקריאה שנייה ולקריאה שלישית עוד בכנסת הזאת — לא יעבור. אם ימשיך המצב להידרדר, ייתכן מאוד שהכנסת הבאה תמצא לנכון להקים ועדת חקירה פרלמנטרית.

אדוני היושב-ראש, אני חושב שלפנינו שתי אפשרויות. קיוויתי שישב על ההצעה שר משרי הממשלה. הוא היה מספר לנו באיזה שלב נמצאת הפעלתו של החוק החדש בעניין הרשות, שהתקבל לפני כמה חודשים, מה כבר נעשה בעניין זה. אבל הדברים קרו כך, שאיש אינו יכול להשיב ולספר לנו איך נכנס החוק החדש לחיים, ומה מתכוננים לעשות.

הייתי מציע, שעל-פי פרוצדורה שיקבע היושב-ראש, תינתן כאן בשבוע הבא חשוכה של השר המוסמך לעניין. שיספר מה נעשה עם החוק החדש, אילו משאבים הקציבו להקמת הרשות, אילו אנשים מונו ואילו פעולות כבר עושים בעניין. כך נדע לפחות באיזו מידה ממציא את החוק שקיבלנו. ואולי יסכים חבר הכנסת ורדיגר שהנושא יידון בוועדת הפנים של הכנסת עוד לפני צאת הכנסת לפגרה, ושם נשמע ממי שמוסמך לכך, ממי שמטפל בזה, ולא משר — אני שמעתי שמנכ"ל משרד ראש הממשלה מטפל בזה — מה נעשה בעניין.

אם נוריד את זה סתם כך מסדר-היום, אנחנו נחטא לנושא, כי ההחמרה בשימוש בסמים הולכת וגדלה, הדברים אינם עומדים במקום אחד. חדירת הסמים אינה נעצרת רק מפני שיודעים שבכנסת עבר חוק בעניין הזה, או מפני שמקמת רשות מיוחדת.

אני מציע שלא נסתפק בהסרת הנושא, אלא נפעל בדרך אחרת. או שנשמע את חשבות השר, או שנקיים דיון ממצה לפחות בוועדת הכנסת המתאימה, שהיא ועדת הפנים. דיבורים על הקמת ועדת חקירה הם, לדעתי, אמירה סתמית, ואין בהם תרומה כלשהי. זאת אף-על-פי שאני מצדד חמיד בהקמת ועדות חקירה שתבדוקנה נושאים לגופם, בייחוד כשהנושאים

י. הצעה לסדר-היום הייצוא החקלאי

לנו היתרון היחסי שהיה לנו בעבר, ואני לא יודעת אם את זה אפשר לתקן.

דבר נוסף, ההסכמים שטרם אושרו הביאו למצב שלא קיבלנו מעמד של מדינה נספחת. בעצם נוצרה היום עובדה, שכבר יש נחיתות בייצוא של פרחים וירקות — ואת העלות יאשר, שוב, שר החקלאות, אבל העלות שאני קיבלתי על שני הענפים האלה, בעיקר פרחים, חבר הכנסת אפרים שלום, היא 15,000,000 דולר. אתה נקבת בסכום גדול יותר כאשר ריכרת גם על ענפים נוספים. אנחנו צריכים להביא בחשבון, שגם פרייהדר ומגדלי פרייהדר עומדים להיפגע.

אני חושבת, אדוני היושב-ראש, שכנסת ישראל חייבת היום לחבוע מהמשלה הכטחת פיצוי מידי למגדלים על-פי הנתונים שאנחנו נקבל. על-פי הענפים, ואני מבקשת להעביר את ההצעה לסדר-היום לוועדת הכספים של הכנסת.

היו"ר ש' הלל:

תודה לחברת הכנסת נאוה ארד. אדוני שר החקלאות, ברצונך להשיב?

שר החקלאות א' נחמקין:
כן.

היו"ר ש' הלל:
בבקשה.

שר החקלאות א' נחמקין:

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, ראשית, חשוב להדגיש, שלדעתי דומה הפרלמנט האירופי לכנסת בישראל. זה נוהג חדש, אך הוא איננו מחויב בחלטות שרי השוק. הוא גוף עצמאי שיכול להחליט גם בניגוד לדעת שרי השוק — מה שקורה לעתים אצלנו — וזה תפקידה של הכנסת, אם היא איננה רוצה לאשר את אשר החליטה הממשלה או שריה. אנחנו נקלענו למצב דומה והעברנו את ההחלטות לכל הפורומים, למעט הפרלמנט, ועל הפרלמנט השפיע, לדעתי, המצב בשטחים. זה יצר שם אווירה אנטי-ישראלית, והדרך הקלה ביותר לפגוע בנו היא בנושאים הכלכליים. אנחנו ביקשנו, אף שאין לנו סטטוס דומה לזה שיש לספרד ופורטוגל — יוון הרי נמצאת שנים בשוק — שיהיו לנו תנאים לשיווק חוצת הדומים לתנאים שיש לפורטוגל ולספרד והמכסים ירדו במקביל תוך כמה שנים גם שם וגם אצלנו.

הדבר היחיד שיכולנו לעשות זה לא לאפשר להוריד מכסים מתוצרת שצריכה לבוא מספרד לישראל, כדי לשמור לפחות על איוה קלף מיקוח שיש לנו עם השוק. אבל כל זה לא הועיל ואת המכס לא הורידו. את המכס הספרדי והפורטוגלי הורידו, וזה גרם לנו גם להפסד של 15 מיליון דולר בערך מצטבר כשנתיים האלה. אנחנו גם בנחיתות כנגד התוצרת המשווקת בספרד ובפורטוגל. אם יימשך התהליך הזה, נוהיה במצב כמעט בלתי אפשרי.

אני מקווה שבהצבעה הבאה הפרוטוקול יאושר, אף שאינני בטוח בכך. הוא לא אושר הפעם הזאת, פחות בגלל וטו, יותר בגלל החישוב שלפיו מצאו העוסקים בעניין, שאין לנו שום אפשרות להעביר את זה ברוב, ומוטב שלא להצביע מאשר להצביע ולפול, כי אז לפי התקנות צריך היה לדחות לתקופה ארוכה מאוד את ההצבעה הבאה. זו היתה הסיבה לכך

היו"ר ש' הלל:

אנחנו עוברים להצעות לסדר-היום. אני מזמין את חברת הכנסת נאוה ארד להעלות הצעה לסדר-היום מס' 7756, בנושא הייצוא החקלאי.

אפרים שלום (המערך):

הצעתי לחברת הכנסת נאוה ארד לאמץ את ההצעה שלי — — —

נאוה ארד (המערך):

אדוני היושב-ראש, שר החקלאות, חברי הכנסת, חבר הכנסת אפרים שלום אומנם העלה הצעה בנושא שאני מעלה היום, אבל אנחנו קיוונו אז שדברים ישתנו ושהפרלמנט האירופי יאשר את ההסכמים. זה לא קרה.

לפני חצי שנה דחה הפרלמנט האירופי בפעם הראשונה את האשרור, ולמרות כל המאמצים שנעשו, ההסכמים לא אושרו. על-פי חומר שהגיע לידינו, ברור למדי שיש גם סיבות נלוות לאי-האשרור הזה, בתוכו דבר המוכר גם לנו כחברי הכנסת. הפרלמנט האירופי קיבל היום סמכות גדולה יותר להטיל וטו. לא היה חקרים להטלת וטו לאחר שנושא אושר על-ידי שרי השוק. אנחנו נמצאים היום במצב שבו יכול מאוד להיות שההסכמים יאושרו, אבל לא ברור מתי זה ייעשה.

אנחנו גם יודעים, וזה מתוך ניסיונונו לשכנע את חברי הפרלמנט האירופי לאשר את ההסכמים, שהם משתמשים קודם כול בעמדה שהצליחו להעביר אליהם הפעילים בלובי הפור-ערי בשטרסבורג, והם חוזרים ומדברים על המצב בשטחים. הם העלו את נושא הייצוא מהשטחים. שלוש נמצא איוה פתרון, ואם אומנם הצליח הלוכי הפור-ערי לעשות מה שהוא עשה, זה מחייב אותנו לפעילות משלנו, אבל אני לא יודעת אם כעתיד הקרוב מאוד אנחנו יכולים להבטיח שאומנם ההסכמים יאושרו.

ההסכמים שעליהם מדובר הם הפחתת מכסים על ייצוא חקלאי, אישור מלוות לישראל מטעם בנק ההשקעות האירופי, הסכם סחר על מוצרים לא-חקלאיים, בעיקר ביטול מכסים עם ספרד ופורטוגל — נדמה לי שיש איוו פריצת דרך בסעיף הזה. אנחנו יודעים, שמשמעות האי-אשרור היא, שאנחנו ממשכים להיפגע מהצטרפות ספרד ופורטוגל לשוק. שאין לנו אפשרות לשפר את תנאי הייצוא הישראלי לשוק המערב-אירופי, בעיקר בענפי הפרחים והאבוקדו, ושאנחנו לא יכולים לקבל את ההלוואה בסך 77 מיליון דולר שביקשנו מבנק ההשקעות האירופי.

זה מצב שמכבד היום לא על החקלאות כולה אלא על ענפים ספציפיים, כאשר אנחנו יודעים מהו מצבה של החקלאות, וכאשר אנחנו, חברי ועדת הכספים, יודעים גם מה קורה היום עם ההסדרים למיניהם של חובות, ובעיקר חובות המושבים, מאותם חקלאים, מאותם מגדלים. בעצם היום אנחנו דורשים מהם לעבוד כאשר ברור לגמרי שבסופו של דבר הם ימשיכו להפסיד.

אולי שר החקלאות יתקן אותי, אבל על-פי מידע שקיבלתי, למעשה גם אם יאושרו את ההסכמים, כתוצאה מהצטרפות יוון, ספרד ופורטוגל כחברות בקהילייה האירופית, בעצם לא יהיה לנו אותו יתרון שהיה לנו בעבר. הווי אומר, אנחנו מדברים היום על מצב שגם נפגע הייצוא וגם לא יהיה

אני שותף לדעתה של חברת הכנסת נאווה ארד, שטוב להעביר את הנושא הזה לדיון בוועדת הכספים.

היו"ר ש' הלל:

תודה רבה, אדוני השר, האם המציעה, חברת הכנסת ארד, מסכימה להעביר את ההצעה לוועדת הכספים?

נאווה ארד (המערך):
כן.

היו"ר ש' הלל:

לפנינו הצעה אחת, ואני מעמיד אותה להצבעה. מי להעברת הנושא לוועדת הכספים? מי נגד?

ה צ ב ע ה

ההצעה להעביר את הנושא לדיון בוועדת הכספים נתקבלה.

היו"ר ש' הלל:

אני קובע שהנושא הועבר לוועדת הכספים.

שלא הצביעו. אבל נכון הוא שבינתיים ההפסד הוא גדול, לא בירקות. באבוקדו אין מכס, אבל יש אפשרות שבעתיד יהיה מכס אם יתפתח הענף בספרד. המפסיד העיקרי הוא ענף הפרחים, שבו יש מכס בסביבות 20% כהולנד, שהיא מתחרה קשה מאוד, והיא השלימה עם זה ושיורדו לנו את המכס.

כשר המייצג את הסקטור החקלאי אני חושב בהחלט, שכשיש בעיה לאומית וכתוצאה ממדיניות שלנו בשטחים פוגע השוק האירופי, ביודעין, בהחלטות מוסכמות בינינו לביןם, הפגעים הספציפיים לא צריכים לשאת זאת בעצמם. אבל מתוך ניסיון אני רוצה לומר, שאולי בגלל מצוקות כספיות, אולי בגלל תפיסת עולם, לא עולה בידי לסכם סיכום חיובי עם האוצר, שלפחות צריך להשתתף, כשם שהוא משתתף כשיש פגיעה חבלנית או כשיש נזק ממעשה טרור. זה כמעט מעשה טרור נגדנו כתוצאה מהמצב שנוצר. הדבר הזה לא עלה בידי, ואני רואה בחיוב רב את העברת הנושא לדיון בוועדת הכספים, והלוואי שמשם תבוא הישועה למגדולי הפרחים.

יא. הצעת חוק הגנת חיות הבר (תיקון), התשמ"ח — 1988 * (הצעת חברת הכנסת ע' סולודר)

היו"ר ש' הלל:

תודה לחברת הכנסת עדנה סולודר, האם אדוני שר החקלאות רוצה להשיב?

שר החקלאות א' נחמקין:

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, על אף שהגייתי היה שחניע למזכירות הכנסת הודעתו של שר האוצר שהוא מתנגד לחוק הזה, אני מבין — הואיל וזה מונח על שולחננו — שהתנגדות זו לא הגיעה לידיעתכם.

עדנה סולודר (המערך):

זה מונח כל כך הרבה זמן.

שר החקלאות א' נחמקין:

זה לא חשוב, אבל אינני יודע איך צריך — — —

היו"ר ש' הלל:

אינני מבין מה פירוש "שר האוצר מתנגד לחוק הזה". זה חוק שהוא הצעת חוק של חבר הכנסת.

שר החקלאות א' נחמקין:

נכון.

היו"ר ש' הלל:

הוא יכול להיות כאן ולהצביע נגד החוק הזה, אבל הוא לא יכול למנוע את הבאתו של החוק גם אם הוא מתנגד לו.

שר החקלאות א' נחמקין:

את זה אני יודע, אבל נדמה לי שבאותם מקרים ששר האוצר מתנגד, או אחד השרים, הממשלה לא תומכת ומעבירים את החוק לוועדת שרים לענייני חקיקה. האם זה נכון?

היו"ר ש' הלל:

לא.

שר החקלאות א' נחמקין:

לא צריך?

היו"ר ש' הלל:

אין שום קשר להתנגדות השרים וכיוצא בזה. אם

היו"ר ש' הלל:

אני מזמין עתה את חברת הכנסת עדנה סולודר להביא הצעת חוק חרע"א: הצעת חוק הגנת חיות הבר (תיקון), התשמ"ח — 1988.

עדנה סולודר (המערך):

כבוד היושב-ראש, חברי הכנסת, אני רוצה להביא בקריאה טרומית תיקון לחוק הגנת חיות הבר (תיקון מס' 2), התשמ"ח — 1988. למעשה, התיקון הזה היה צריך לבוא במקור יחד עם תיקון שאביא מחר לחוק שמורות הטבע וגנים לאומיים. משום מה חילקה הממשלה את התשובות בין שני שרים ולשתי ישיבות כנסת.

חוק הגנת חיות הבר עבר קריאה ראשונה ב־1954, לפני כן זאח היתה פקודה מגנטורית, והיו שלוש כוונות בחוק: אחת — להסדיר את ענייני הציד; שנייה — להגן על חיות הבר; שלישית — להגן גם על בני-אדם על-ידי צמצום שטחים שבהם מותר לצוד. לחוק הזה, לפי מיטב ידיעתי, היה במשך השנים תיקון אחד, ב־1974, שהחמיר את העונשים, ומה שאני מביאה זו בעצם תוצאה של הניסיון שהצטבר במשך השנים — שורה של תיקונים שונים, לא גדולים, בתוך החוק עצמו.

כפי שאמרתי, הנוסח החדש בא לכסס ולהרחיב את ההגנה על חיות הבר, להבטיח את שלומן, את קיומן, את התפתחותן של האוכלוסיות השונות ופופולריותן, אבל הוא נועד גם להסדיר ולעגן את כל הקשור והכרוך בציד מסודר, תחת פיקוח שוטף ובכפוף לרישוי ממזין ומבוקר, תוך הקפדה יתירה למניעת כל סיכון לנפוש ולרכוש, העלול לנבוע כתוצאה מפעילות הציד.

למען השג את כל הדברים האלה ולהרתיע עבריינים פוטנציאליים קובע החוק הוראות שמטרתן ייעול דרכי הפיקוח והגדלת הענישה בנין הפרת הוראותיו.

אני מאוד מקווה שאנחנו נצליח להביא את החוק הזה בכנסת הזאת, או אם נבחר להביאו בכנסת הבאה — נביא את התיקונים וניתן לחוק הזה קצת יותר שיניים. תודה רבה.

— הצעת חוק הגנת חיות הבר (תיקון): הצעת חוק המועצה לענף הלול (ייצור ושיווק) (תיקון מס' 5) —

הסכמתי. אגרות — שר האוצר שותף להן בדרך כלל ולא מייעדים אותן. אני כבר אומרת לפרוטוקול, שבנושא הזה יהיה לנו בהחלט דין ודברים ולהערכתי גם הסכמה.

שר החקלאות א' נחמקין:
בסדר.

היו"ר ש' הלל:
אני מבין שאתה לא מתנגד שהצעת החוק תועבר —

שר החקלאות א' נחמקין:
אני תומך.

היו"ר ש' הלל:
— לוועדה להכנתה לקריאה ראשונה. לאיזו ועדה?

עדנה סולודר (המערך):
ועדת הפנים.

היו"ר ש' הלל:
פנים, כלכלה, מה שאתם רוצים.

עדנה סולודר (המערך):
אגרות זה כספים.

אפרים שלום (המערך):
לוועדת הכלכלה.

שר החקלאות א' נחמקין:
ועדת הכלכלה.

היו"ר ש' הלל:
אני מבין שיש הצעה אחת: להעביר את הצעת החוק להכנתה לקריאה ראשונה לוועדת הכלכלה. מי להצעה זו? מי נגד?

ה צ ב ע

ההצעה להעביר את הצעת חוק הגנת חיות הבר (תיקון). התשמ"ח — 1988, לדין מוקדם בוועדת הכלכלה נתקבלה.

יב. הצעת חוק המועצה לענף הלול (ייצור ושיווק) (תיקון מס' 5), התשמ"ח — 1988 *
(קריאה ראשונה)

ההסבר בשלושה משפטים הוא: אלה הם ענפים שבימים ההם לא היו קיימים בענף הלול ומאז התפתחו והפכו לענפים מסחריים. אם נכלול אותם בענף הלול יש אפשרות לסייע להם, יש אפשרות לפקח עליהם, יש אפשרות לפתח אותם ויש אפשרות להפוך אותם לענפים מכניסים, כדי שיהיו במסגרת משפחת בעלי הכסף הנמצאים בענף הלול. זו הסיבה, זו הבקשה, ואני מאוד ממליץ להעביר בקריאה ראשונה את התיקון לחוק.

היו"ר ש' הלל:
להעביר אותו לאן? לאיזו ועדה?

שר החקלאות א' נחמקין:
להעביר אותו לוועדת הכלכלה.

הממשלה יוזמת, היא מעבירה לוועדת שרים לענייני חקיקה. זה עניין של תקנון הממשלה ולא תקנון הכנסת.

שר החקלאות א' נחמקין:
אבל אין נוהג שאם מודיעים משם, מעבירים בחזרה ואנחנו — — —

היו"ר ש' הלל:
לא, לא, לא. מה שאמרת נכון לגבי תקנון הממשלה.

שר החקלאות א' נחמקין:
זה נוח לי יותר, זה גם לא מחייב אותי כרגע. אלי גם לא הגיעה בקשה, לא התבקשתי להתנגד.

היו"ר ש' הלל:
זו הצעת חוק טרומית, שצריכים להעביר אותה לוועדה —

שר החקלאות א' נחמקין:
אני אינני רואה כל רע, אלא רואה בחיוב רב את הצעת החוק הזאת, למעט שניים-שלושה סעיפים, שבהם אציע לא לאפשר יתור זכויות לרשות שמורות הטבע אלא להשאיר כמו בעבר את רשות הפיקוח בידי שר החקלאות, כדי שאנחנו לא נאפשר למי ששומר על הטבע גם להיות השופט במקרים שצריך לשפוט את האזרח בהיותו צייד. אני מעיר זאת לפרוטוקול, כדי שלא אכשל בלשוני בעתיד.

היו"ר ש' הלל:
חברת הכנסת סולודר, מה רצית?

עדנה סולודר (המערך):

היו"ר ש' הלל:
אני חושש שלא ישמעו אותך. אולי תגשי למיקרופון, פשוט למען הפרוטוקול. אנחנו עובדים למען הפרוטוקול.

עדנה סולודר (המערך):
כבוד השר, היות שהזכרת את שר האוצר, ומניסיון שהיה לי זה עתה בחוק למניעת זיהום מי ים אני כבר יודעת שחת"סעיף ב' של סעיף 16 דן בנושא האגרות, ואני בעצמי

היו"ר ש' הלל:
אנחנו עוברים לסעיף האחרון בסדר-היום: הצעת חוק המועצה לענף הלול (ייצור ושיווק) (תיקון מס' 5), התשמ"ח — 1988, בקריאה ראשונה. יביא את הצעת החוק כבוד שר החקלאות, אדוני השר, בבקשה.

שר החקלאות א' נחמקין:
אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, חוק מועצת הלול חוקק ב-1964 ומובן שמאז חלו שינויים, לכן יש צורך בתוספת, לאור השנים הרבות והשינויים שחלו במגוון הענף, אני מציע, בסעיף 1 לחוק המועצה לענף הלול (ייצור ושיווק), החשכ"ד — 1964, בהגדרת "עופות", במקום "ותרנגולי-הודו" יבוא "ותרנגולי-הודו, טווסים, יונים, פניניות, יענים, שלווים ופסיונים".

חוברת ל"ז, ישיבה תס"א, ה' כאב התשמ"ח (19 ביולי 1988)
— הצעת חוק המועצה לענף הלול (ייצור ושיווק) (תיקון מס' 5) —

היו"ר ש' הלל:
תודה.

ה צ ב ע ה

ההצעה להעביר את הצעת חוק המועצה לענף

הלול (ייצור ושיווק) (תיקון מס' 5).

התשמ"ח — 1988, לוועדת הכלכלה נתקבלה.

היו"ר ש' הלל:

רבותי, חברי הכנסת, הישיבה מחר בשעה 11:00. ישיבה

זו נעולה.

אני לא רואה רשומים, לכן אנחנו עוברים להצבעה. מי
להצעת השר להעביר את הצעת חוק המועצה לענף הלול (ייצור
ושיווק) (תיקון מס' 5), התשמ"ח — 1988, לוועדת הכלכלה
להכנתו לקריאה שנייה ולקריאה שלישית? מי נגד?

הישיבה ננעלה בשעה 21:29.